

אשיחה בהקד

פְּרִשֵׁת יִתְרוֹ

שיחות מפי
הרב אורן נזרית שליט"א

בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה וְהַזְכָּרַת שֵׁם שָׁמַיִם

בהלכה

לעילוי נשמת מרת אימי המזוככת ביסורים
הכ"מ ארלט חנה ע"ה בת פרחת תחי'
שנלב"ע י"ב כסלו התשע"ט

ת.נ.צ.ב.ה

אשיחה בהקיץ

בהלכה

ניתן להשיג את ספרי המחבר:
שיחות חיוזק ה' כרכים
אשיחה בחוקיך ה' כרכים
קול חתן וקול שמחה

מתוך סדרת הספרים אשיחה בחקיך (ה' כרכים)
ניתן להשיג בטלפונים 0509013000, 0506491414
למעוניינים ניתן לקבל השיחה
במייל toraoren@gmail.com

שיחות מפי הרב אורן נזרית שליט"א

- ג ..... משנת הגאון רבי משה לוי זצ"ל
- ג ..... חמרת ברכה שאינה צריכה
- ד ..... ברור דעת הרמב"ם
- ד ..... דין 'ספק ברכות להקל'
- ה ..... המשך ברור דעת הרמב"ם
- ו ..... ברכה שאינה צריכה - חמיר כשבועת שוא
- ז ..... סתירת תשובות הרמב"ם
- ט ..... דעת רב הראשונים
- י ..... מסקנא דדינא
- י ..... משנת מרן רבנו עובדיה יוסף זיע"א
- י ..... ברכה שאינה צריכה - דאורייתא
- יא ..... ישוב דברי הרמב"ם ב'ספר המצוות'
- יב ..... ברכת נשים במצוות שהזמן גרמא
- יב ..... ספק ברכות להקל נגד מרן
- יג ..... ספק ברכות להקל נגד רבים
- יג ..... ברכה על מנהגא
- יד ..... ספק ספיקא בספירת העמר
- יד ..... ספק אמר 'אמת ויציב'
- טו ..... השלמת מאה ברכות בשבת
- טו ..... אמירת בשכמל"ו על ברכה לבטלה
- טו ..... בשכמל"ו - תקון או תשובה?
- טז ..... בשכמל"ו - בברכת הלל דראש חודש
- יח ..... אמירת בשכמל"ו תוך כדי דבור
- יח ..... בשכמל"ו - כמנין השמות שהוציא
- יט ..... גרימת ברכה שלא לצורך
- כ ..... גרימת ברכה לצורך מצוה
- כא ..... השלמת מאה ברכות
- כג ..... שאלה על תרומה והפקעת קדושין
- כד ..... דרשות ומוסרים
- כד ..... 'כי שמי בקרב'ו'
- כד ..... שלא להראות מזיף!
- כד ..... הסבה לארץ גלותנו
- כד ..... הנושא שם ה' לשוא - לא ינקה!
- כה ..... "ויזדעזעו איבריו בשעת הזכרת השם"
- כה ..... מעשה נורא ומרעיד
- כו ..... התעוררות מהנהגת הפהגן הגדול

ניתן להקדיש פרשיות לברכה והצלחה ולעילוי נשמת וכיו"ב
לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000

שעור לפרשת יתרו

ברכה שאינה צריכה והזכרת שם שמים

דבריהם על מה שנאמר בתורה לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא.

איתא בגמרא (ברכות לג, א): אמר רב ואיתימא ריש לקיש, ואמרי ליה רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרונייהו: כל המברך ברכה שאינה צריכה עובר משום לא תשא. ובשבועות (טל, א): הוי יודע, שכל העולם כלו נזדעזע בשעה שאמר הקב"ה 'לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא'. והטעם אמרו שם דכל עברות שבתורה נאמר בהן 'ונקה', וכאן נאמר 'לא ינקה'. ופרש המאירי ששאר עברות יתקו בתשובה מכל וכל, וזו כתוב בה לא ינקה ר"ל עד שיפרע ויעגש וכו'.

ואפלו לדעת רב הפוסקים הסוברים שהמברך ברכה שאינה צריכה אינו עובר על אסור תורה ממש, מכל מקום אסור חמור הוא, וכמו שכתב בספר החנוף (מצוה תל): וצריך האדם להזהר מאד מהזכיר ברכה לבטלה, שיש בדבר עגש חמור כשמזכיר שם שמים המקדש שלא לצורך, וחכמים סמכו הדבר ללא ד'לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא'. ובא וראה כמה היו זהירים בזה בדורות הראשונים וכו' ע"כ.

וכן כתב הריב"ש בתשובה (ס"י שפד): ואף על פי שכתב הרא"ה ז"ל בפרק מי שמתו: ברכה שאינה צריכה דרבנן, ואסמכוה אקרא, מכל מקום רמיזא באורייתא. כלומר וחמירא טפי משאר איסורא דרבנן.

וכן כתב בשו"ת זרע אמת (ח"א סימן א), ובספר גזע ישי (דף קסח ע"א), וכן מתבאר בדברי הגאון ר' דוד פרדו בשו"ת מכתם לדוד (או"ח סימן ג' דף ז ע"ב) שגם הסוברים שברכה שאינה

בסייעתא דשמיא, נמצאים אנו בשבוע פרשת יתרו, בה אנו מתנדעים לעשרת הדברות אשר נתנו למשה רבנו במעמד הר סיני, הדבר השלישי - הבא מיד לאחר ב' דברות היסוד אשר נשמעו מפי הגבורה 'אנכי' ו'לא יהיה', הוא האסור החמור על הזכרת שם שמים לשוא - ומכלל זה, אסור אמירת 'ברכה שאינה צריכה' (שמות כ, ו): "לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא", ועל אף שעקר האסור עוסק בנשבע לשוא ולשקר, כתב הרמב"ם (ברכות א, טו): "כל המברך ברכה שאינה צריכה, הרי זה נושא שם שמים לשוא, והרי הוא כנשבע לשוא, ואסור לענות אחריו אמון". [ויתבאר לקמן אם אסורו מדאורייתא או דהוי רק אסמכתא בעלמא].

על כן, את שעורנו זה ניחד לדיני וגדרי ברכה שאינה צריכה, כפי המקורות המובאים בספרי גדולי רבותינו.

משנת הגאון רבי משה לוי זצ"ל

חמרת ברכה שאינה צריכה

אסור לברך ברכה שאינה צריכה, כלומר לברך ברכה במקום שלא תקנו חכמים לברכה. והעושה בן - הרי הוא פגוש שם שמים לשוא, ונחול עונו מנשוא. וידעת כמה ראשונים העושה בן עובר על לאו מן התורה, שנאמר "לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא", אבל לדעת רב הפוסקים - אינו עובר על אסור תורה בין שמזכיר את השם בדרך ברכה אלא שחכמים אסרו לעשות בן, וסמכו

צְרִיכָה אֲסוּרָה מְדַרְבְּנָן בְּלִבְד, מוֹדִים שְׂאֲסוּר חֲמוּר הוּא יוֹתֵר מִשְׂאֵר אֲסוּרֵי דְרַבְּנָן.

בְּרוּר דַּעַת הֶרְמֵב"ם

וְהִנֵּה הַזְכָּרָנוּ קִדְּם דְּבַרֵי הֶרְמֵב"ם (בְּרֻכּוֹת א, טו): "כָּל הַמְּבָרֵךְ בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה, הֵרִי זֶה נוֹשֵׂא שֵׁם שָׁמַיִם לְשׂוּא, וְהֵרִי הוּא כְּנֻשְׁבַּע לְשׂוּא, וְאֲסוּר לַעֲנוֹת אַחֲרָיו אָמֵן." וּמִפְּשֻׁט לְשׂוֹנוּ שְׁכָתֵב "וְהֵרִי הוּא כְּנֻשְׁבַּע לְשׂוּא", מִשְׁמַע שְׁעוֹבֵר עַל לָאוּ דְאֹרִיטָא דְלֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹקֵיךָ לְשׂוּא כְּדִין נִשְׁבַּע לְשׂוּא. וְכֵן מְצִינּוּ לְמָרוֹן הַחֵיד"א בְּבִרְכַי יוֹסֵף (או"ח מו סק"ה; רצח סק"ה) שְׁכָתֵב כֵּן בְּדַעַת הֶרְמֵב"ם הַנ"ל. וְכֵן כָּתֵב הָרַב מִשְׁנֵה בְּרוּרָה (סִימָן רטו ס"ק כ).

וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה כָּתֵב הַמְּגַן אַבְרָהָם (רטו סק"ו) "וְדַעַת הֶרְמֵב"ם שֶׁהוּא דְאֹרִיטָא, וְהָרַב אֵלִיָּה רַבָּה (שם ס"ק ה) הִבִּין שְׁגָם הַמְּגַן אַבְרָהָם (ס"ק ו) דִּיק כֵּן מִלְּשׁוֹן הֶרְמֵב"ם שֶׁבִּהְלָכָה הַנ"ל, אֵלֹא שֶׁהוּא ז"ל דָּחָה שְׂאִין הַכֶּרֶחַ לומר בְּדַעַת הֶרְמֵב"ם שְׁסוֹבֵר כֵּן, וְאֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ דְּבַרֵי הֶרְמֵב"ם כְּדַעַת הַתּוֹסְפוֹת וּשְׂאֵר רֵאשׁוּנֵים דְּבְרִיכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה אֲסוּרָה מְדַרְבְּנָן וְאֲסֻמְכוּהָ אֶקְרָא דְלֹא תִשָּׂא. וְכֵן נִרְאֶה שְׁמִפְּרֵשׁ הַגָּאוֹן פְּרִי חֲדָשׁ (סִימָן סז) בְּדַעַת הֶרְמֵב"ם. וְכֵן נִרְאֶה מְדַבְּרֵי הַגַּר"ז (סִימָן רטו סעיף ג), וְכֵן כָּתֵבוּ עוֹד אַחֲרוֹנִים שְׂאִין שׁוֹם הַכֶּרֶחַ לְפָרֵשׁ בְּדַבְּרֵי הֶרְמֵב"ם הַנ"ל שְׁסוֹבֵר שְׂאֲסוּר בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה הוּא מִן הַתּוֹרָה.

וְכֵן דַּעַת הַגָּאוֹן חֲזוֹן אִישׁ (או"ח סִימָן קלז סוף אוֹת ה) שְׁכָתֵב כֵּן, וְזוֹ לְשׂוֹנוּ: כָּתֵב הַמְּגַן אַבְרָהָם (רטו ס"ק ו) דְּדַעַת הֶרְמֵב"ם (בְּרֻכּוֹת א, טו) דְּמְבָרֵךְ בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה עוֹבֵר אֲסוּר דְאֹרִיטָא, וְאִין זֶה מְכַרְח דְּהֶרְמֵב"ם הָעֵתִיק דְּבַרֵי הַגָּמְרָא, וְאִף שֶׁהוֹסִיף שֶׁהוּא כְּשִׁבוּעַת שְׂוֹא - לְהַדְגִּישׁ אֲסוּרוֹ כְּתָבוּ.

אֵלֹא שְׁמָה שֶׁהִבִּינוּ הָאֵלִיָּה רַבָּה וְהַחֲזוֹן אִישׁ דְּהַמְּגַן אַבְרָהָם דִּיק שֵׁטֵת הֶרְמֵב"ם דְּהוּי

דְאֹרִיטָא, נִרְאֶה מִלְּשׁוֹן הַמְּגַן אַבְרָהָם מִשְׁמַע שֶׁלֹּא הִתְכַּנֵּן לְדַבְּרֵי הֶרְמֵב"ם הַלְלוּ. דְּהֵלֵל הַשְּׁלַחַן עֶרוּף (או"ח רטו, ד) צִטֵּט בְּמִדְיָק אֶת לְשׁוֹן הֶרְמֵב"ם: כָּל הַמְּבָרֵךְ בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה, הֵרִי זֶה נוֹשֵׂא שֵׁם שָׁמַיִם לְשׂוּא, וְהֵרִי הוּא כְּנֻשְׁבַּע לְשׂוּא, וְאֲסוּר לַעֲנוֹת אַחֲרָיו אָמֵן. וְכָתֵב הַמְּגַן אַבְרָהָם (סק"ו): כְּנֻשְׁבַּע לְשׂוּא - דְאֲמַרִּינּוּ דְעוֹבֵר מִשׁוּם לֹא תִשָּׂא וְגו' מְכַל מְקוֹם אִינוּ אֵלֹא מְדַרְבְּנָן וְקָרָא אֲסֻמְכְתָא בְּעֵלְמָא הִיא (תּוֹסְפוֹת סוף ר"ה וְהֵרָא"ש פ"ק דְּקִדּוּשִׁין) וְדַעַת הֶרְמֵב"ם שֶׁהוּא דְאֹרִיטָא, עַד כָּאֵן דְּבַרֵי. וּמִשְׁמַע לְהַדְיָא מִלְּשׁוֹנוֹ, דְּלְשׁוֹן הַשְּׁלַחַן עֶרוּף שֵׁם שְׁכָתֵב "וְהֵרִי הוּא כְּנֻשְׁבַּע לְשׂוּא" יִכּוֹלָה לְהַתְּפָרֵשׁ שְׂאֲסוּר מְדַרְבְּנָן בְּלִבְד, כְּמוֹ שְׁכָתֵבוּ הַתּוֹסְפוֹת וְסִיעֵתָם.

דִּין 'סִפְּק בְּרֻכּוֹת לְהַקְלִי'

אֵלֹא שְׁמָה שְׁכָתֵב הַמְּגַן אַבְרָהָם שְׁדַעַת הֶרְמֵב"ם שֶׁהוּא דְאֹרִיטָא - אִין כְּוַנְתּוּ לְדַבְּרֵי הֶרְמֵב"ם בְּהֵלָכָה טו הַנ"ל (שְׂאֵם כֵּן גַּם דַּעַת מָרוֹן כֵּן, שֶׁהֵרִי מָרוֹן הָעֵתִיק לְשׁוֹן הֶרְמֵב"ם) אֵלֹא כְּדֵהִבִּיא הַפְּרִי מְגִדִים (א"א שם) דְּבַרֵי הֶרְמֵב"ם (יא, טז): "וְכֵן כָּל דְּבַר שֵׁיִסְתַּפֵּק לָךְ אִם טַעוֹן בְּרָכָה אִם לָאוּ עוֹשִׂין אוֹתוֹ בְּלֹא בְּרָכָה", וְהֵינּוּ מִשׁוּם חֲמוּר דְלֹא תִשָּׂא כְּמוֹ שְׁכָתֵב מָרוֹן בְּכֶסֶף מִשְׁנֵה שֵׁם. וּלְפִי זֶה אֶתִּי שְׁפִיר מַה שְּׁסִים הַמְּגַן אַבְרָהָם שְׁלַדַּעַת הַתּוֹסְפוֹת, אִם מְבָרֵךְ מִסְּפַק אִינוּ עוֹבֵר עַל לֹא תִשָּׂא, כְּלוֹמֵר וְאִם כֵּן אֶפְשָׁר לְבָרֵךְ כְּשִׁסְּפַק, וְשִׁלֵּא כְּמוֹ שְׁכָתֵב הֶרְמֵב"ם הַנ"ל.

אֵלֹא שְׁבַּאֲמַת אִין זֶה מְכַרְח, דְאֶפְלוּ אִם אֲסוּר בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה הוּא מְדַרְבְּנָן בְּלִבְד - מְכַל מְקוֹם אִין לְהַחְמִיר בְּסִפְּק בְּרֻכּוֹת, כִּיּוֹן שְׁמַצַּד הַדִּין פְּטוּר לְבָרֵךְ כְּשֵׁיִשׁ סִפְּק, דְּסִפְּקָא דְרַבְּנָן לְקוּלָא, אִם כֵּן אֲסוּר לְבָרֵךְ בְּרָכָה שְׁפִטוּר מְמַנְהָ, דְּהוּי לִיָּה בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה. וְאֶפְלוּ מִי שִׁירְצָה לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ לְבָרֵךְ, לְחוּשׁ לְצַד שְׁצָרִיךְ לְבָרֵךְ, אִינוּ רִשְׁאֵי - דְשְׂמָא

פְּטוּר וַיַּעֲבֹר עַל אֲסוּר דְּרַבְּנָן דְּבְרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה, לְפִיכָךְ שָׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה עֲדִיף.

[וּבִסְפָר בְּרַכַּת ה' (ח"א עמ' נג) הָאֲרִיף בְּבֵאוּר סִבְרָא זו, וְאֵלּוּ דְבִרְיוֹ: וְנִרְאָה שֶׁהֵטַעַם בְּזֶה הוּא, מִשּׁוּם שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת חוּץ מִבְּרַכַּת הַמִּזּוֹן - חֻכְמַיִם תִּקְנוּ לְאוּמָרוֹ, וְכִשְׁשֵׁי סִפְקָא אִם צְרִיף לְבָרַךְ אוֹ לֹא - הוֹלְכִים לְהַקֵּל וּפְטוּר מִלְּבָרַךְ, כְּכֹל סִפְקָא בְּמַצּוּהַ דְּרַבְּנָן שֶׁהוֹלְכִים בּוֹ לְהַקֵּל וּפְטוּר מִלַּעֲשׂוֹתָהּ. וּמַעֲתָהּ, הוּאִיל וּמִצַּד הַדִּין פְּטוּר הוּא לְבָרַךְ, אִם כֵּן אֲסוּר לוֹ לְהַחֲמִיר וּלְבָרַךְ, שְׂאֲסוּר לְבָרַךְ בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה, כְּלוּמַר בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיף לְבָרַךְ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה. וְלֹא מִיִּבְעִיָא לְדַעַת הַסּוֹבְרִים שְׁמָה שְׂאֲמָרוּ חֻכְמַיִם 'סִפְקָא דְּרַבְּנָן לְהַקֵּל', פְּרוּשׁוֹ לְהַקֵּל מִתּוֹרַת וּדְאִי, דְּהֵיִינוּ שְׁחֻכְמַיִם לֹא גָזְרוּ וְלֹא צִוּוּ בְּמִקּוּם שֵׁישׁ סִפְקָא, אִם כֵּן בּוֹדְאִי שְׂאֲסוּר לְהַחֲמִיר וּלְבָרַךְ כְּשֵׁישׁ סִפְקָא, שֶׁהֲרִי זֶה בְּרָכָה שְׂבּוֹדְאִי אִינָה צְרִיכָה. אֲלֵא אֲפִלּוֹ לְדַעַת הַסּוֹבְרִים שֶׁסִּפְקָא דְּרַבְּנָן לְהַקֵּל, אִין פְּרוּשׁוֹ שְׁחֻכְמַיִם לֹא גָזְרוּ וְלֹא תִקְנוּ בְּמִקּוּם שֵׁישׁ סִפְקָא, אֲלֵא שְׁלֹא הִטְרִיחוּ לְגַזֵּר אוֹ לְחַזֵּר וּלְעַשׂוֹת מַצּוּהַ שֶׁהִיא מִדְּבִרְיָהֶם בְּמִקּוּם שֵׁישׁ סִפְקָא, אֲכֹן מִי שִׁירְצָה לְהַחֲמִיר עַל עֲצֻמוֹ וּלְחַזֵּר וּלְעַשׂוֹתָהּ רִשְׁאִי וְתַבּוּא עָלָיו בְּרָכָה, מִכָּל מְקוּם בְּנִדּוּן דִּינָן בְּסִפְקָא בְּרָכָה, שְׂאִם חוֹזֵר וּמְבָרַךְ הֲרִי הוּא מְכַנִּיס עֲצֻמוֹ בְּסִפְקָא אֲסוּר בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה - אִין זֶה מִחֲמִיר עַל עֲצֻמוֹ לְגַמְרִי אֲלֵא גַם מִקַּל שְׁמַכְנִיס עֲצֻמוֹ בְּסִפְקָא אֲסוּר בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה, לְפִיכָךְ שָׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה עֲדִיף.

וְכֹן מְבָאָר בְּדִבְרֵי רַמְבַּ"ם בְּתַשׁוּבָה (מֵהַדוֹרַת בְּלָאוּ סִימּוֹן שֵׁלֵג), וְכֹן אֵיתָא בְּחֻדוּשֵׁי הָרִיטְב"א (הַנִּד"מ שֵׁבֶת כֵּג) שֶׁכָּתַב: "בְּכָל דּוּכְתָא דְּאִיכָא סְפִיקָא בְּבְרָכָה דְּרַבְּנָן, כְּגוֹן שְׁנִסְתַּפֵּק אִם בְּרַךְ בְּרַכַּת הַנְּהַנִּין אוֹ בְּרַכַּת הַמִּצְוֹת שֶׁהוּא דְּרַבְּנָן אִינוּ חוֹזֵר וּמְבָרַךְ עַל הַסִּפְקָא, דְּשָׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה עֲדִיף מִסִּפְקָא שֶׁיִּבְרַךְ לְבִטְלָה וַיַּעֲבֹר עַל לְאוֹ דְּלֹא תִשָּׂא. וְאֲפִלּוֹ אִי בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה דְּרַבְּנָן הִיא, מִכָּל מְקוּם אִיסוּרָא דְּשָׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה עֲדִיף מֵאִיסוּרָא דְּקוּם וְעֵשֶׂה".

וְיִמָּה שְׁפִימִים "מִכָּל מְקוּם אִיסוּרָא דְּשָׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה עֲדִיף מֵאִיסוּרָא דְּקוּם וְעֵשֶׂה", נִרְאָה שְׁכּוֹנְתוֹ לּוֹמֵר, דָּאִם יֵאמֹר בְּעַל דִּין: מִדּוּעַ עֲדִיף שְׂאֲמַנְעַ מִלְּבָרַךְ, וְאֵעֲבֹר עַל סִפְקָא אֲסוּר דְּרַבְּנָן שֶׁל בְּרַכַּת הַנְּהַנִּין אוֹ בְּרַכַּת הַמִּצְוֹת, מֵאֲשֶׁר אַחֲמִיר לְבָרַךְ וְאֵעֲבֹר עַל סִפְקָא אֲסוּר דְּרַבְּנָן שֶׁל בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה. וְלִזְהַ כְּתַב הָרִיטְב"א, שְׁכִּשְׁנַמְנַע מִלְּבָרַךְ - אֲפִלּוֹ לְפִי הַצַּד שֶׁצְרִיף לְבָרַךְ, וְנִמְצָא שְׁבִטְלָה בְּרָכָה, מִכָּל מְקוּם אִינוּ עוֹשֶׂה אֲסוּר לְבִטְלָה בְּרָכָה בְּקוּם וְעֵשֶׂה, אֲלֵא בְּשָׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה, וְזֶה קַל יוֹתֵר מֵאֵלּוּ יְבָרַךְ שְׁמַכְנִיס עֲצֻמוֹ בְּאֲסוּר בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה בְּקוּם וְעֵשֶׂה, לְפִי הַצַּד שְׂאִינָה צְרִיף לְבָרַךְ].

וּמַעֲתָה אִין לְהוֹכִיחַ כְּלוּם מִמָּה שְׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ם (בְּרַכּוֹת י"א, טו) שְׂאֲסוּר לְבָרַךְ מִסִּפְקָא, שְׂסוֹבֵר שְׂאֲסוּר בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה הוּא מִן הַתּוֹרָה, כִּי אֲפִלּוֹ אִם אֲסוּר בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה הוּא מִדְּרַבְּנָן בְּלִבְד - אֲסוּר לְבָרַךְ מִסִּפְקָא.

הַמִּשְׁוֹף בְּרוּר דַּעַת הָרַמְבַּ"ם

וְהַגְרָמ"ל לוי זצ"ל מִרְחִיק לְכַת לְהַגִּיף בְּדִבְרֵי הַמְּגַן אַבְרָהָם "וְדַעַת הָר"מ שֶׁהוּא דְּאוּרִיטָא", וְהַכּוֹנֵה לְדַעַת רַבְּנָן מְנוּחַ שֶׁהִבְיָאוּ ב"י (סִימּוֹן טו) דֶּהֵטַעַם שֶׁהִמְסַפֵּק אִם בְּרַךְ בְּרַכּוֹת קְרִיאת שְׁמַע אִינוּ חוֹזֵר, אִינוּ מִשּׁוּם דֶּהֵי סְפִיקָא דְּרַבְּנָן וּלְקוּלָא, כְּמוֹ שְׁכָּתַב הָר"א שֶׁבְּשֵׁם הַשְּׂאִילְתוֹת, אֲלֵא מִשּׁוּם דֶּהֵי סִפְקָא לֹא תִשָּׂא וּלְחַמְרָא. וּמוֹכַח דְּסִבְרָא לִיָּה שֶׁהִמְבָּרַךְ בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה עוֹבֵר אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה מִשּׁוּם לֹא תִשָּׂא, וְלָכֵן בְּסִפְקָא אֲזַלִּינוּ לְחַמְרָא כְּכֹל סְפִיקָא דְּאוּרִיטָא. וְכֹן כְּתַב הַפְּרִי חֻדָּשׁ בְּדַעַתוֹ, וְהַמְּדַפְּסִים טְעוּ וְחָשְׁבוּ שְׁכּוֹנְתוֹ לְהָרַמְבַּ"ם, וְכָתַבוּ הָרַמְבַּ"ם, וְדו"ק.

אֲמַנָּם מְצִינוּ מְקוּר נוֹסֵף בְּדִבְרֵי הָרַמְבַּ"ם, דְּמִשְׁמַע דֶּהֵי אֲסוּר מִדְּאוּרִיטָא, דְּבִהְלָכוֹת שְׁבועוֹת (י"ב, ט) כְּתַב: הַשּׁוֹמֵעַ הַזְּכָרַת ה' מִפִּי

בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה - חֲמִיר כְּשִׁבוּעַת שְׂוֹא

וּלְכַאוֹרָה יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת לְדַעַת הַמְדִּיקִים מִדְּבָרֵי הַרְמַב"ם הַנ"ל, דְּהַמְבָרָךְ בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה עוֹבֵר עַל אֲסוּר 'לֹא תִשָּׂא' מִדְּאוּרֵיתָא, הֲלֹא אָמְרוּ בְּגִמְרָא דְתַמּוּרָה (ד, א) דְּהַמוֹצִיא שֵׁם שְׁמַיִם לְבִטְלָה, אַזְהַרְתִּיהָ דְכָתִיב: 'אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא וְאִתּוֹ תַעֲבֹד', וּמַעֲתָה אִיךָ יִתְכַן שְׁהַמְזַכֵּיר שֵׁם ה' לְבִטְלָה בְּדֶרֶךְ בְּרָכָה יַעֲבֹר עַל לֹאוֹ, וַיְהִי חֲמוּר יוֹתֵר מִמֵּי שְׁמִזְכִּירוֹ שְׁלֹא בְּדֶרֶךְ בְּרָכָה שְׁעוֹבֵר בְּעֵשֶׂה בְּלִבְדּוֹ. וְכֵן בְּשׁו"ת זְרַע אֱמֶת (ח"א או"ח סימן א') הֵעִיר בְּזֶה, וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ: דְּהָא אֶפְלוּ בְּמוֹצִיא שֵׁם שְׁמַיִם לְבִטְלָה מִמֶּשׁ, אֲמַרִינָן בְּרִישׁ תַּמּוּרָה דְּף ד' ע"א דְלִיכָא אֱלָא אַזְהַרְתָּ עֲשֵׂה מוֹאֵת ה' אֱלֹקֶיךָ תִירָא וְלֹא אַזְהַרְתָּ לֹא תַעֲשֶׂה, וְכָל שְׁכֵן הַמְבָרָךְ בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה, שְׂאִיךָ עַל פִּי שְׂאִינָה צְרִיכָה מִכָּל מְקוֹם לֹא הוּי שֵׁם שְׁמַיִם לְבִטְלָה, דְּהָא מְזַכֵּיר שְׁבָחוֹ שֶׁל הַקַּב"ה, דְּוַדַּאי לֹא שִׁיךְ לוֹמֵר דְּעוֹבֵר מִשׁוּם לֹא תִשָּׂא. וְכֵן הֵעִיר הַרַב גָּזַע יְשִׁי (דף קס"ח ע"א) וְכֵן הַרַב שְׂדֵי חֲמוּד (כָּלְלִים מַע' ב כָּלְל קטו), וְכֵן כְּתַב הַחֲזוֹן אִישׁ (חאו"ח סימן קלז סוף אוֹת ה) שֶׁעַל כְּרַחֲךָ לוֹמֵר שְׂאִין בְּהַזְכָּרַת ה' בְּבְרָכָה לְבִטְלָה אֲסוּר לֹאוֹ מִן הַתּוֹרָה, שְׁהֲרִי בְּמוֹצִיא שֵׁם שְׁמַיִם לְבִטְלָה אֵינּוּ עוֹבֵר בְּלֹאוֹ מִן הַתּוֹרָה, כְּדִאֲמַרִינָן בְּתַמּוּרָה דְּף ד'.

אוֹלָם כְּתַב הַגַּר"מ ל״ו זצ"ל שְׂאִין זוֹ קֶשֶׁיָא כָּל כָּף, שְׁכֵן הַרְמַב"ם סוֹבֵר שְׁהַמְבָרָךְ בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה הֲרִי הוּא דוֹמָה לְנִשְׁבַּע לְשׂוֹא, וְכִמּוֹ שְׁכָתֵב בְּפִרוּשׁ בְּהַלְכוֹת בְּרָכוֹת הַנ"ל 'כָּל הַמְבָרָךְ בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה, הֲרִי זֶה נוֹשֵׂא שֵׁם שְׁמַיִם לְשׂוֹא, וְהֲרִי הוּא כְּנִשְׁבַּע לְשׂוֹא'. וְכִמּוֹ שְׁהַנִּשְׁבַּע בְּשֵׁם ה' לְשׂוֹא עוֹבֵר עַל לֹאוֹ דְּלֹא תִשָּׂא, וְעוֹוֹנוֹ חֲמוּר יוֹתֵר מִמוֹצִיא

חֲבָרוֹ לְשׂוֹא, אוֹ שְׁנִשְׁבַּע לְפָנָיו לְשַׁקֵּר, אוֹ שְׁבָרָךְ בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה, שֶׁהוּא עוֹבֵר מִשׁוּם לֹא תִשָּׂא שֵׁם ה' לְשׂוֹא, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת בְּרָכוֹת - הֲרִי זֶה חֵיב לְנִדּוּתוֹ, וְאִם לֹא נִדְּהוּ הוּא בְּעַצְמוֹ יֵהָא בְּנִדּוּי. וְכֵן פָּסִק מְרוֹן בְּשִׁלְחוֹן עֲרוּף (י"ד שלד, לז).

וּמִמָּה שְׁכָתֵב דְּגַם הַמְבָרָךְ בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה חֵיבִים לְנִדּוּתוֹ, מִשְׁמַע שְׁסוֹבֵר שְׁהַמְבָרָךְ בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה הֲרִי זֶה אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה מִמֶּשׁ כְּמוֹ הַנִּשְׁבַּע לְשׂוֹא אוֹ לְשַׁקֵּר שְׂאִם אֲסוּר מִדְּרַבְנָן בְּלִבְדּוֹ, אִם כֵּן מִנָּא לִיהָ לְהַרְמַב"ם שְׁחֵיב נְדוּי, הֲרִי יֵשׁ לְחַלֵּק בֵּין נִשְׁבַּע לְשׂוֹא אוֹ לְשַׁקֵּר שְׁעוֹבֵר עַל אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה לְבֵין מְבָרָךְ בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה שְׁעוֹבֵר עַל אֲסוּר דְּרַבְנָן בְּלִבְדּוֹ. וּמָה שְׂאֲמָרוּ בְּגִמְרָא (נְדָרִים ז, ב) שְׁהַשׁוּמַע הַזְכָּרַת ה' מִפִּי חֲבָרוֹ לְבִטְלָה חֵיב לְנִדּוּתוֹ - יֵשׁ לוֹמֵר דְּהֵינּוּ כְּשִׁמְזַכֵּיר אֵת הַשֵּׁם שְׁלֹא בְּדֶרֶךְ בְּרָכָה, וְכֵן מִשְׁמַע בְּתוֹסְפוֹת שֵׁם, וְעַל כְּרַחֲךָ לוֹמֵר שְׁהַרְמַב"ם סוֹבֵר שְׁהַמְבָרָךְ בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה - עוֹבֵר מִן הַתּוֹרָה עַל לֹאוֹ דְּלֹא תִשָּׂא, כְּמוֹ הַנִּשְׁבַּע לְשׂוֹא, וְלָכֵן כְּתַב שְׁחֵיבִים לְנִדּוּתוֹ.

שׁוּר וְרֵאָה שְׁכֵן הוֹכִיחוּ הַגָּאוֹן מַהֲר"ם בֶּן חָבִיב ז"ל בְּסִפְרֵי תוֹסְפוֹת יוֹם הַכַּפּוּרִים (דף פ ע"א) וְהַגָּאוֹן רַבֵּי עֲקִיבָא אִיגְר ז"ל בְּתַשׁבְּחָה (סימן כה), וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה הוֹכִיחַ הַגָּאוֹן רַבֵּי יְהוּדָה שְׁמוּאֵל אֲשֶׁכְּנִזִּי ז"ל בְּסִפְרוֹ גָּזַע יְשִׁי (דף קסז, ג). וּמִכָּל מְקוֹם דוֹחֵק לוֹמֵר שְׁהַמְגֵן אֲבָרְהָם הַתְּכַנּוֹן לְדְבָרֵי הַרְמַב"ם הַלְלוֹ, שְׂאִם כֵּן הִיָּה צְרִיךְ לְצִיָּן מְקוֹמָם. וְשׁוּר וְרֵאָה לְהַרַב מַחְצִית הַשֶּׁקֶל (סימן רטו אוֹת ו) שְׂצִיָּן לְדְבָרֵי הַרְמַב"ם סוֹף ה'ל' שְׁבוּעוֹת, עֵינ שֵׁם, וְכִנְרָאָה שְׁמִפְרֵשׁ כֵּן בְּכוֹנֵת הַמְגֵן אֲבָרְהָם שְׁכָתֵב שְׁדַעַת הַרְמַב"ם דְּהוּי אִיסוּרָא דְּאוּרֵיתָא^א.

א. לְכַאוֹרָה, הַמַּעֲיָן בְּמַחְצִית הַשֶּׁקֶל שֵׁם יִכַּח שְׁלֹא הִבִּיא אֵת דְּבָרֵי הַרְמַב"ם סוֹף שְׁבוּעוֹת (יב, ט) בְּיַחַס לְרֵאשִׁית דְּבָרֵי הַמְגֵן אֲבָרְהָם, דְּהַרְמַב"ם סְבִירָא לִיהָ דְּהוּי דְּאוּרֵיתָא, אֱלָא שְׁהַמְגֵן אֲבָרְהָם בְּהַמְשָׁךְ דְּבָרָיו הִבִּיא מְגִמְרָא (תַּמּוּרָה ד, א) דְּהַמְזַכֵּיר שֵׁם שְׁמַיִם לְבִטְלָה עוֹבֵר בְּעֵשֶׂה דְכָתִיב אֵת ה' אֱלֹקֶיךָ תִירָא, וְלָזֶה צִיָּן מַחְצִית הַשֶּׁקֶל לְרַמַּב"ם סוֹף שְׁבוּעוֹת (יב, יא) שְׁכָתֵב: "וְלֹא שְׁבוּעָה לְשׂוֹא בְּלִבְדּוֹ הִיא שְׂאֲסוּרָה אֱלָא אֶפְלוּ לְהַזְכִּיר שֵׁם מִן הַשְּׁמוֹת הַמִּיחָדִּין לְבִטְלָה אֲסוּר וְאֵע"פ שְׁלֹא נִשְׁבַּע, שְׁהֲרִי הַכְּתוּב מְצוּה וְאוֹמֵר לִירָאָה אֵת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא, וּבְכָלֵל יְרָאָתוֹ שְׁלֹא יִזְכִּירוּ לְבִטְלָה", וּמִשְׁמַע דְּאִיכָא לִיתָא דְּעֵשֶׂה, וְדוּק.

שְׂאִינָה צְרִיכָה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, וְאֵלּוּ בְּמִזְכִּיר שֵׁם שָׁמַיִם בְּחִנָּם מִבְּאֵר בְּרִישׁ תְּמוּנָה דְּלִיכָא אֲזַהְרָה אֶלָּא אֲסוּר עֲשֵׂה". וְצָרִיךְ לוֹמַר שֶׁהִטְעַם הוּא כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ לְעֵיל.

וְעוֹד יֵשׁ לְהוֹכִיחַ מִמָּה שֶׁכָּתַב הַרְמַב"ם (שְׁבוּעוֹת יב, יא): "וְלֹא שְׁבוּעָה לְשׂוֹא בְּלִבָּד הִיא שְׂאִסוּרָה, אֶלָּא אֶפְלוּ לְהַזְכִּיר שֵׁם מִן הַשְּׁמוֹת הַמִּיחָדִים לְבִטְלָה אֲסוּר וְאִף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִשְׁבַּע". וְלִכְאוּרָה קִשָּׁה, לָמָּה הֵצִיר הַרְמַב"ם לְכַתֵּב דִּין זֶה, וְהִרִי קִדָּם לְכֹן בְּהִלְכָה ט' כָּתַב בְּפִרוּשׁ "הַשּׁוֹמֵעַ הַזְכָּרַת ה' מִפִּי חֲבֵרוֹ לְשׂוֹא, אוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע לְפָנָיו לְשִׁקֵּר, אוֹ שֶׁבִרַךְ בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה, שֶׁהוּא עוֹבֵר מִשּׁוּם לֹא תִשָּׂא שֵׁם ה' לְשׂוֹא, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת בְּרָכוֹת - הִרִי זֶה חֵיב לְנִדּוּתוֹ, וְאִם לֹא נִדְּהוּ הוּא בְּעֲצָמוֹ יֵהָא בְּנִדּוּי". וּמִבְּאֵר אֵיפּוֹא דְּלֹאוּ דְּוִקָא כְּשֶׁנִּשְׁבַּע לְשׂוֹא אֲסוּר לְהַזְכִּיר אֶת שֵׁם ה', אֶלָּא גַם כְּשֶׁמוֹצִיא שֵׁם שָׁמַיִם לְבִטְלָה בְּלֹא שְׁבוּעָה, וְאִם כֹּן לָמָּה הֵצִיר לְכַתֵּב בְּהִלְכָה י"א שֶׁאֶפְלוּ לְהַזְכִּיר שֵׁם ה' אֲסוּר. וְעַל כִּרְחֹךְ לוֹמַר שֶׁלְּדַעַת הַרְמַב"ם בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה חֲמוּרָה מֵהַזְכָּרַת שֵׁם שָׁמַיִם לְבִטְלָה בְּסִתָּם, וְלִכֹּן הֵצִיר לוֹמַר בְּהִלְכָה י"א שֶׁגַם הַזְכָּרַת שֵׁם שָׁמַיִם לְבִטְלָה בְּלֹא בְּרָכָה אֲסוּרָה.

וְאִף עַל פִּי שֶׁגַם בְּהִלְכָה ט' כָּתַב שֶׁהַשּׁוֹמֵעַ הַזְכָּרַת ה' מִפִּי חֲבֵרוֹ לְשׂוֹא חֵיב לְנִדּוּתוֹ, אוֹלָם יֵשׁ לוֹמַר דְּמִיִּירִי בְּנִשְׁבַּע לְשׂוֹא. וְכֹן מוֹכַח מִלְּשׁוֹן הַרְמַב"ם שֶׁם בְּהִלְכָה י', שֶׁכָּתַב: "בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּשִׁהָיָה הַנִּשְׁבַּע הַזֶּה אוֹ הַמְּבָרֵךְ לְבִטְלָה מִזִּיד, אֲבָל אִם הִיָּה שׁוֹגֵג וְלֹא יָדַע שֶׁזֶּה אֲסוּר אֵינוֹ חֵיב לְנִדּוּתוֹ", וּמִשְׁמַע דְּמִיִּירִי בְּמִזְכִּיר שֵׁם שָׁמַיִם בְּדֶרֶךְ שְׁבוּעָה אוֹ בְּרָכָה, וְלֹא בְּמִזְכִּיר שֵׁם שָׁמַיִם סִתָּם.

סְתִירַת תְּשׁוּבוֹת הַרְמַב"ם

וּמִצִּינוּ מִקּוֹר מְפָרֵשׁ בְּדִבְרֵי הַרְמַב"ם, דְּסִבִּירָא לִיָּה דְּבְרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה מִדְּאוּרִיתָא, אֲמַנָּם לֹא בְּסִפְרָא מְשִׁנָּה תוֹרָה, אֶלָּא בְּשׁוֹת פֶּאָר

שֵׁם שָׁמַיִם לְבִטְלָה שְׁעוֹבֵר רַק עַל עֲשֵׂה - הַכִּי נְמִי הַמוֹצִיא שֵׁם שָׁמַיִם לְבִטְלָה בְּדֶרֶךְ בְּרָכָה עוֹוֹנוֹ חֲמוּר יוֹתֵר מִמוֹצִיא שֵׁם ה' לְבִטְלָה שֶׁלֹּא בְּדֶרֶךְ בְּרָכָה.

וּבְאוּר הָעֵינִין הוּא, מִפְּנֵי שֶׁשְׁבוּעָה בְּשֵׁם ה' יֵשׁ בָּהּ צָרֵךְ בְּמִצְבִּים מְסִימִים, וְכְמוֹ שֶׁכָּתַב הַרְמַב"ם (שְׁבוּעוֹת יא, א): "מִצְוֹת עֲשֵׂה שִׁיִּשְׁבַּע מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה בְּבֵית דִּין בְּשֵׁם, שֶׁנֶּאֱמַר 'וּבְשֵׁמוֹ תִשְׁבַּע' - זוֹ מִצְוֹת עֲשֵׂה, שֶׁהַשְׁבוּעָה בְּשֵׁמוֹ הַגְּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ מִדְּרַכֵּי הָעֲבוּדָה הִיא, וְהַדּוֹר וְקִדּוּשׁ גְּדוֹל הוּא לְהִשְׁבַּע בְּשֵׁמוֹ", לְפִיכֹךְ אָדָם שֶׁנִּשְׁבַּע בְּשֵׁם ה' לְשׂוֹא - הִרִי הוּא מְזַלְזֵל בְּשֵׁמוֹ יְתִבֵּר יוֹתֵר מִמִּי שֶׁמִּזְכִּיר שֵׁם ה' לְבִטְלָה, שֶׁכֶּאֱשֶׁר נִשְׁבַּע לְשׂוֹא הִרִי הוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ לְצָרֵךְ דְּבָרִים בְּטָלִים בְּשְׁבוּעָה בְּשֵׁם ה' שֶׁהִיא הַדּוֹר וְקִדּוּשׁ גְּדוֹל, וְהוּא הַדִּין לְמוֹצִיא שֵׁם שָׁמַיִם בְּדֶרֶךְ בְּרָכָה, שֶׁחֲכָמִים תִּקְּנוּ לְבָרֵךְ בְּמִקּוֹמוֹת מְסִימִים כְּדִי לְשַׁבַּח וּלְפָאֵר וּלְהוֹדוֹת לְהַשֵּׁם, וְכִשְׁאָדָם מְבָרֵךְ בְּמִקּוֹם שֶׁלֹּא תִקְּנוּ חֲכָמִים - הִרִי הוּא מְזַלְזֵל בְּשֵׁם ה' יוֹתֵר מִכְּשֶׁמִּזְכִּיר שֵׁם ה' לְבִטְלָה סִתָּם, שֶׁהִרִי מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּבְרָכָה שֶׁהִיא שְׁבַח וְהוֹדָאָה לְהַשֵּׁם בְּמִקּוֹם שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ.

וְיִסוּד לְחִלּוּק זֶה מִצּוֹי בְּתִשׁוּבַת הַגָּאוֹן רַבִּי עֲקִיבָא אֵיגֵר ז"ל (סִימָן כה) דְּשִׁקִּיל וְטָרִי אִם יֵשׁ אֲסוּר לֹא תִשָּׂא בְּמִזְכִּיר שֵׁם שָׁמַיִם בְּלִשׁוֹן לַעֲז, וְאַחַר שֶׁהוֹכִיחַ שֶׁגַם בְּנִשְׁבַּע בְּלִשׁוֹן לַעֲז עוֹבֵר מִשּׁוּם לֹא תִשָּׂא, כָּתַב שֶׁהוּא הַדִּין לְמְבָרֵךְ בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה שְׁעוֹבֵר מִשּׁוּם לֹא תִשָּׂא. הוֹסִיף: "וְאִף דְּבְּמִזְכִּיר שֵׁם שָׁמַיִם לְבִטְלָה נִרְאָה מִדְּבְרֵי הַרְמַב"ם סוּף הִלְכוֹת שְׁבוּעוֹת דְּבִכְנוּיִים לִיכָא אִיסוּרָא, מְכָל מְקוֹם לְעֵינֵי בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה דְּנִפְקָא לִן מֵאֲזַהְרָה דְּלֹא תִשָּׂא חֲמִיר טְפִי, דְּגַם בְּלִשׁוֹן לַעֲז אֲסוּר וְכו' וְאִף דְּלִשִׁיטַת הַתּוֹסְפוֹת (ר"ה לג) בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה קִילָא מֵהַזְכָּרַת שֵׁם לְבִטְלָה, דְּהָא סְבָרִי דְּבְרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה הוּא רַק אֲסוּר דְּרַבְּנָן, מְכָל מְקוֹם לְהַרְמַב"ם חֲמוּר יוֹתֵר, וְאֵל תִּתְמָה - דְּהָא חֲזִינוּ דְּמְבָרֵךְ בְּרָכָה

כבודו. אָמֵנָם הַשְׁתָּא דְאַמּוּר רַבְּנָן דְּבִרְכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה אִין זֶה מְבָרַךְ וְאִינָה בְּכַלְל תִּקְנַתְּם, דְּלֹא תִקּוּן אֶלָּא בְּעַת הַצָּרָה, מִמִּילָא קָם לִיִּה בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה בְּאַסּוּר כּוֹלֵל דְּלֹא תִשָּׂא. וְזֵהוּ שְׁכַתְּבִי הַרְמַב"ם בְּסִימָן כ"ו: וְהֵם אָמְרוּ כֹּל הַמְּבָרַךְ בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה **עוֹבֵר מִשׁוּם לֹא תִשָּׂא**, כְּלוּמַר דְּאַמּוּר רַבְּנָן דְּבִרְכָה דְּאִינָה צְרִיכָה נִשְׂאָר בְּאַסּוּרוֹ לְעֵבֵר בְּלֹא תִשָּׂא, וְהוּא מְדַאֲוֵרִיתָא כְּפִשְׁט לְשׁוֹן עוֹבֵר מִשׁוּם לֹא תִשָּׂא, אֲבָל אִין כּוֹנֵת הַרְמַב"ם דְּהוּי מְדַרְבְּנָן. וְהֵרִי הוּא כְּמַבְאָר. וְשִׁח לִי הֵרֵב הַנּוֹזֵךְ דְּהָךְ תְּשׁוּבָה דְּסִי' כ"ו הוֹבְאָה בְּסִפְרָא מְגִדֵּל עַז פ"ג דְּמִילָה. אִף הוּא רָאָה **בְּאַחֲרוֹנֵי זְמַנָּנוּ** תְּרַגְמוּהָ לְהָא פְּדֹאֲמֵרָן.

וְכוֹנֵת הֵרֵב מֵהֵר"א יִשְׂרָאֵל, לְדַבְרֵי מֵה"ר רַפְּאֵל הַלּוֹי בְּכוֹר זְצ"ל מְגִדֵּל יְרוּשָׁלַיִם בְּסִפְרָא 'קוֹל בֶּן לֹוִי' (ח' רַמְב"ם בְּרִכּוֹת א, טו) שְׁתַּרְצֵי הַסְּתִירָה בְּדַבְרֵי תְּשׁוּבוֹת הַרְמַב"ם כְּמוֹ שְׁתַּרְצֵי מֵרֵן הַחֵיד"א הַנ"ל.

הוּ אָמַת שְׁהַגָּאוֹן מֵהֵר"א יִשְׂרָאֵל בְּשׁו"ת קוֹל אֲלֵיהוּ (ח"א סִימָן י) כְּתַב שְׁתַּרְצֵי הֵרֵב קוֹל בֶּן לֹוִי דְּחֹזֵק כְּמוֹ שְׁיִרְאָה הַמְעַיֵן, וְגַם הַגָּאוֹן זָרַע אָמַת (ח"א סִימָן א) סָמַךְ סְמִיכָה בְּכָל כַּחוֹ עַל מֵה שְׁכַתְּבִי הַרְמַב"ם בְּתְּשׁוּבוֹת פֶּאֶר הַדּוֹר סִימָן כ"ו וְהוֹבְאָה בְּמִגְדֵּל עַז בְּסוּף הַלְכוֹת מִילָה, שְׁחַכְמִים אָמְרוּ שְׁהַמְּבָרַךְ בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה עוֹבֵר מִשׁוּם לֹא תִשָּׂא, הֵינּוּ שְׁהוּא מְדַרְבְּנָן. וְשֵׁם (דף א ע"ג) הַעִיר מִמֵּה שְׁמַבְאָר בְּתְּשׁוּבוֹת הַרְמַב"ם פֶּאֶר הַדּוֹר סִימָן קה, שְׁבִרְכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה אֶסּוּרָה מִן הַתּוֹרָה, וְכַתְּבִי שְׂרַצוֹנוֹ לֹוֹמֵר שְׁיִשׁ לֵה סָמַךְ מִן הַתּוֹרָה. וְכֹן הַסְּכִים לְפִרוּשׁוֹ הֵרֵב גְּזַע יְשִׁי (דף קע ע"א וע"ב).

אֲכֹן מֵרֵן הַחֵיד"א בְּסִפְרָא מַחְזִיק בְּרָכָה (סִימָן רטו אות ב) כְּתַב דְּהֵרֵב זָרַע אָמַת גְּדַחֵק בְּתְּשׁוּבוֹת הַרְמַב"ם, וּמִשְׁמַע שְׁלֹא קִבֵּל אֶת פִּירוּשׁוֹ שֶׁל הַזָּרַע אָמַת בְּדַבְרֵי הַרְמַב"ם.

וּבְאַמַּת שְׁדַחֹק מֵאֵד לְפָרֵשׁ מֵה שְׁכַתְּבִי הַרְמַב"ם בְּתְּשׁוּבוֹת סִימָן ק"ה שְׁבִרְכָה שְׂאִינָה

הַדּוֹר (סִימָן קה) שְׁנִשְׂאֵל עַל מֵה שְׁנִהְגּוּ בְּצוֹר לְקִרְא אֶת הַמְּגִלָּה בִּי"ד וּבִט"ו וּמְבָרְכִים בְּשִׁנְיָהֶם לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ אִם עוֹבְרִים מִשׁוּם בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה אוֹ לֹא, וְהַשִּׁיב: הָאָמַת הוּא כִּי כָּל מְקוּם שִׁיסְתַּפֵּק לָנוּ אִם הוּא מְקַף חוּמָה מִימּוֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן אוֹ לֹא נִקְרָא בִּי"ד, דִּי"ד זְמַן קְרִיאָה לְכָל הוּא, אָמֵנָם עוֹד זֹאת נַעֲשֶׂה לְהַסְתַּלַּק מִן הַסִּפְקָא וְנִקְרָא גַם בִּט"ו, אֲבָל בְּלֹא בְּרָכָה לֹא לְפָנֶיהָ וְלֹא לְאַחֲרֶיהָ, **מִפְּנֵי שְׁהִיא בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה וְאִיסּוּרָא דְּאֲוֵרִיתָא הוּא**, שְׁנוּשָׂא שֵׁם שָׁמַיִם לְבִטְלָה, וְאִין רְאוּי לְעַשׂוֹת כֹּן מִפְּנֵי הַסִּפְקָא. וְזֵה כְּלָל גְּדוֹל שְׁבִכְל מְצוּהָ בֵּין מְדַאֲוֵרִיתָא בֵּין מְדַרְבְּנָן אִם נִסְתַּפְקֵנוּ בָּהּ אִם יִבְרַךְ אוֹ לֹא עוֹשֶׂה אוֹתָהּ בְּלֹא בְּרָכָה, עַד כָּאֵן דְּבִרְיוֹ.

הֵרִי לְפָנֶיהָ שְׁהַרְמַב"ם ז"ל כְּתַב בְּמִפְרָשׁ שְׁהַמְּבָרַךְ בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה עוֹבֵר עַל אֶסּוּר מִן הַתּוֹרָה, וְכִבֵּר זָכָה בְּמִצִּיאָהּ זוֹ מֵרֵן הַחֵיד"א בְּבִרְכֵי יוֹסֵף (או"ח סִימָן מו אות ו), אִף הוֹסִיף שֵׁם: הוּ אָמַת כִּי שְׁמַעֲתִי מִנְהִירוֹ דְּעֵינִין הֵרֵב כְּמֵהֵר"ר אֲלֵיהוּ יִשְׂרָאֵל גִּר"ו דְּמִקְשֵׁי וְרַמִּי מִתְּשׁוּבָה אַחֲרֵת לְהַרְמַב"ם (שֵׁם בְּסִימָן כו) שְׁכַתְּבִי: הַדְּבָרִים יְדוּעִים שְׁכָל בְּרָכָה שְׁעַל הַמְּצוּהָ - מְדַבְרִיָּהֶם הִיא, בֵּין שְׁתִּהֵי הַמְּצוּהָ מְדַבְרִיָּהֶם וּבֵין שְׁתִּהֵי מִן הַתּוֹרָה וְחַכְמִים הֵם שְׁתַּקְנּוּ הַבְּרָכָה, וְהֵם אָמְרוּ כֹּל הַמְּבָרַךְ בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה עוֹבֵר מִשׁוּם לֹא תִשָּׂא. הֵרִי שְׁכַתְּבִי: וְהֵם אָמְרוּ כֹּל הַמְּבָרַךְ בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה וְכו', מִשְׁמַע דְּהוּי דְּרַבְּנָן, וְהֵנִי בִּי תְּרִי דְּסְתִירֵי נִינְהוּ.

וְכַתְּבִי הַחֵיד"א בִּישׁוּב קִשְׂיָא זוֹ: וְאִנִּי עֲנִיתִי דְּאִין כָּאֵן סְתִירָה, דְּכִיּוֹן דְּכָל הַבְּרִכּוֹת מְדַבְרֵי סוֹפְרִים, וְלֹא תִשָּׂא דְּאַמֵּר רַחֲמֵנָא הוּא כּוֹלֵל, וְאִינוּ מְבָאָר, כִּי תִקּוּן רַבְּנָן טוּמוּס שֶׁל בְּרִכּוֹת - אִי הוּוּ אָמְרֵי גַמִּי דְּרִשְׁאֵי לְבָרַךְ בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה, וּמוֹקְמִי לֹא תִשָּׂא לְבִטְלָה בְּלִי בְּרָכָה, לֹא הִוּוּ אִיכָּא אִיסּוּרָא כְּלָל, וְנִקְבְּעָה הַלְכָה דְּכָל הַנוּשָׂא שֵׁם שָׁמַיִם בְּבִרְכָה בֵּין צְרִיכָה בֵּין אִינָה צְרִיכָה, לֹא נִשָּׂא לְשׁוּא, וְאֲדַרְבָּא הֵנָּה שְׁכָרוּ אֶתּוּ אֲשֶׁר בְּרַךְ לְשֵׁם

וְרָאָה בְּשׁו"ת יִבִיעַ אָמַר (ח"א חאו"ח סימן טל אות ח) שְׂכַתְבַּ שְׂמֻצָּאנוּ לְרַבּוֹתֵינוּ גְּאוּנֵי בְּבַל שְׂעוּמָדִים בְּשִׁיטַת הַרְמַב"ם שְׂבִרְכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה אֶסוּרָה מִן הַתּוֹרָה, וְצִין לְשׁו"ת הַגְּאוּנִים (שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה סִימָן קטו), וּלְדַבְּרֵי רַב פְּלִטוּי גְּאוּן שְׂהוּבָאוּ בְּאֶגוּר (הל' צִיצִית), רַבְּנוּ הָאֵי גְּאוּן שְׂהוּבָא בְּשׁו"ת תַּמִּים דְּעֵימִ (סס"י רכד). וְכַתַּב הַגְּר"מ לִוֵי דָאִין כָּל כָּר הַכֶּרֶחַ מִדַּבְּרֵיהֶם שְׂסוּבְרִים שְׂבִרְכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה אֶסוּרָה מִן הַתּוֹרָה, שְׂאֵם מִמָּה שְׂכַתְבוּ שְׂעוּבַר עַל לֹא תִשָּׂא - הִנֵּה כָּבַר אָמְרוּ כֵּן בְּגִמְרָא בְּבִרְכוֹת, וְאִף עַל פִּי כֵּן פִּרְשׁוּ רַב הַרְאִשׁוֹנִים דְּלָאוּ דוֹקָא עוּבַר מִן הַתּוֹרָה, וְאֵם מִמָּה שְׂכַתְבוּ שְׂלוּקָה עַל כָּר - יֵשׁ לֹמַר שְׂכַתְבוּתֵם לֹקָה מִכַּת מְרֻדוֹת, דְּבִלְאוּ הָכִי בְּזָמַן הַזֶּה אֵין מְלָקוֹת מִן הַתּוֹרָה.

דַּעַת רַב הַרְאִשׁוֹנִים

וְהִנֵּה, בְּנִגּוּד לְדַעַת הַרְמַב"ם שְׂעַל פִּי בְּרוּרָנוּ לְעִיל סוּבַר דְּבִרְכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה דְּאוּרִיתָא, רַב רַבּוֹתֵינוּ הַרְאִשׁוֹנִים סוּבְרִים דְּבִרְכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה דְּרַבְּנָן.

כֵּן כָּתְבוּ הַתּוֹסְפוֹת (ר"ה לג, א) בְּשֵׁם רַבְּנוּ תָּם, שְׂאִתַּר שְׂהוּכִיחַ מִכְּמָה מְקוּמוֹת שְׂנִשִּׁים וְשִׂאוֹת לְכַרְךָ אֶפְלוּ עַל מְצוּוֹת עֲשֵׂה שְׂהַזְמַן גְּרָמָן, כְּתַב: וּמִשׁוּם דְּמַבְרַךְ בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה וְקַעְבַר מִשׁוּם בַּל תִּשָּׂא - לִיכָא, דִּהִיא דְּרִשָּׁה דְּרַבְּנָן, דִּהָא אָמַר בְּפֶרֶק מִי שְׂמַתוּ (בְּרִכוֹת כ"א, א) סְפַק אָמַר אָמַת וְיִצִיב סְפַק לֹא אָמַר חוּזַר וְאוּמַר, וְלֹא אֶסְרִינָן מְסַפַּק מִשׁוּם לֹא תִשָּׂא. וּמוּצִיא שֵׁם שְׂמַיִם לְבִטְלָה דְּאֶסְרִינָן בְּפ"ק דְּתַמּוּרָה (ד, א) מִדְּכַתִּיב אֵת ה' אֶלְקִיךָ תִּירָא, הִנֵּי מִיִּלֵּי בְּלֹא בְּרָכָה.

וְכֵן הוּבְאוּ דְּבַרֵי ר"ת בְּפֶסְקֵי הַרְא"ש (פ"ק דְּקִדּוּשֵׁין סִימָן מט) וּמִשְׁמַע שְׂמִסְכִּים לְדַבְּרֵיוֹ, וְכֵן כְּתַב הַרְא"ש בְּתוֹסְפוֹתָיו (עֲרוּבֵין צו, א; ר"ה לג, א), וְכֵן הִסְכִּים הַרִ"ד בְּסִפְרֵי הַמְּכָרִיעַ (סִימָן עח), וְכֵן כְּתַב הַרְא"ה בְּסִפְרֵי פְּקֻדַת הַלְוִיִּים

צְרִיכָה אֶסוּרָא דְּאוּרִיתָא, דִּהֵינּוּ שְׂיֵשׁ לָהּ סְמָךְ מִדְּאוּרִיתָא, כְּלוּמַר וְאֶסוּרָה חֲמוּר יוֹתַר מִשְׂאָר אֶסוּרִים דְּרַבְּנָן, שֵׁא"כ הוּי לִיה לֹמַר בְּפִרוּשׁ שְׂבִרְכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה אֶסוּרָה חֲמוּר שְׂיֵשׁ לָהּ סְמָךְ מִן הַתּוֹרָה, וְלֹא לְכַתַּב בְּסִתָּם שְׂאֶסוּרָה מִדְּאוּרִיתָא.

וּפְרוּשׁוֹ שֶׁל מְרַן הַחֵיד"א בְּדַבְּרֵי הַרְמַב"ם בְּתְּשׁוּבָה סִימָן כ"ו אֵינוּ דְּחוּק כָּל כָּר, שְׂכַבְרַ מְצָאנוּ כִּיּוּצָא בְּזָה לְעַנְנֵן מְלֹאכַת חַל הַמוּעֵד, שְׂלִדְעַת הַרְבֵּה רִאשׁוֹנִים אֶסוּרָה מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא שְׂהַתּוֹרָה נִתְּנָה רְשׁוּת לְחַכְמִים לְקַבֵּעַ אִיזוּ מְלֹאכָה אֶסוּרָה וְאִיזוּ מִתְּרַת. וְכֵן מְצִינוּ לְהַגְּאוּן רַבְּנוּ יוֹסֵף חַיִּים ז"ל בְּסִפְרֵי רַב בְּרִכוֹת (מְעַרְכַת ס עמוד ככ) שְׂכַתְבַ עַל פְּרוּשׁ הַזֶּרַע אָמַת, שְׂכַל קוּרָא יִשָּׁר יִשְׁפֹּט בְּצִדְקָה שְׂהוּא דוּחַק בְּדַבְּרֵי הַרְמַב"ם ז"ל, וְהַעֲקָר הוּא כְּמוֹ שְׂכַתְבַ הַרַב הַחֵיד"א בְּבַרְכֵי יוֹסֵף שֵׁם, דְּהַרְמַב"ם ס"ל שְׂהוּא מִדְּאוּרִיתָא.

וְכֵן מְבַאֵר בְּדַבְּרֵי רַבְּנוּ מְנוּחַ עַל הַרְמַב"ם (שׁוֹפֵר ב, ב) שְׂכַתְבַ: וְדַעַת חַכְמֵי צְרַפַּת דְּמַבְרַכֵי נְשִׂי אֶכוּלְהוּ מְצוּוֹת, וְלֹא מְסַתְבַר שְׂהַרֵי אֶפְלוּ קי"ל כְּרַבֵי יוֹסֵי וְרַבֵי שְׂמַעוֹן שְׂאֵין מְעַכְבִּים אֵת הַנְּשִׂים לְחַקַּע, הִנֵּי מִיִּלֵּי לְעַנְנֵן תְּקִיעָה בְּשַׁבַּת דְּלִיתָא אֶלָּא מִשׁוּם גְּזַרָה דְּרַבְּנָן, אֶבַל לְעַנְנֵן בְּרָכָה לְבִטְלָה דְּאִיכָא אֶסוּרָא דְּאוּרִיתָא דְּכַתִּיב לֹא תִשָּׂא - לִיכָא סְפִיקָא דְּאֶסְרִי, וְהַלְכָּה נְטִלֵי לֹולֵב בְּלֹא בְּרָכָה. וּמִשְׁמַע לְהַדִּיא שְׂסוּבַר שְׂבִרְכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה אֶסוּרָה מִמִּשׁוּ מִן הַתּוֹרָה, וְהוּא תִנָּא דְּמַסִּיעַ לְמְרַן הַחֵיד"א בְּדַעַת הַרְמַב"ם. וְכַבַּר כְּתַבְנוּ לְעִיל שְׂכֵן מוּכַח מִמָּה שְׂכַתְבַ הַרְמַב"ם בְּהַלְכוֹת שְׂבוּעוֹת (יב, ט) וְשְׂכֵן הוּכִיחוּ לְנַכּוֹן הַגְּאוּן מִהַר"ם בֵּן חַבִּיב ז"ל, וְהַגְּאוּן רַע"א ז"ל. וּבְשׁו"ת קוֹל אֶלְיָהוּ (ח"א סִימָן י) כְּתַב שְׂכֵן דַּעַת הַגְּאוּן מִהַר"ח אַבּוּאֵלְעִפִּיא בְּסִפְרֵי 'מְקַרְאֵי קִדְשׁ', וּמִהַר"ד פְּלָקוֹן בְּסִפְרֵי בְּנֵי דְּוֹד (בְּרִכוֹת א, טו) בְּדַעַת הַרְמַב"ם, עֵין שֵׁם.

וְכֵן נִרְאָה עַקְר בְּדַעַת הַרְמַב"ם שְׂסוּבַר שְׂאֶסוּר בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה הוּא מִן הַתּוֹרָה, וְשׁוּר

(בְּרָכוֹת כ"א, א) וְשָׁכַן דַּעַת רַבְּנֵינוּ אֲשֶׁר בַּר מְשָׁלָם, וְכֵן תַּלְמִידֵי רַבְּנֵינוּ יוֹנֵה (בְּרָכוֹת ד' טל, ב מדפי הרי"ף), וְכֵן כָּתַב הַרִיטֵב"א בְּחֻדוֹשָׁיו (הנד"מ שְׁבַת כג, א; סט, ב) וּבְחֻדוֹשָׁיו לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה (כט, ב), וְכֵן כָּתַב בְּסֵפֶר הַחֲנוּף (מִצְוֵה תל), וְהָאֹר זֹרֹעַ (ח"ב סִימָן רסו), וְהַרְאֵב"ן (סִימָן פז) וּבִאֵהָל מוֹעֵד (שַׁעַר הַבְּרָכוֹת דָּרָךְ א גְּתִיב י), וְהַר"ן (ר"ה לג, א), וְהַרִיב"ש (סס"י שפד), וְהַרְשֵׁב"ץ (ח"ג סִימָן מא וְסִימָן סה) וּמַהֲר"א אֲבָן טוֹוָאָה בְּשׁו"ת הַתְּשֻׁבָּעַ (חֶלֶק ד הַטּוֹר הַשְּׁלִישִׁי סִימָן לב), וְהַתְּרוּמַת הַדָּשָׁן (סס"י לז).

וְנִרְאֶה שְׁכֵן סוֹבְרִים הָרֵאשׁוֹנִים שְׂמַתִּירִים לְאִשָּׁה לְבָרַךְ עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהִזְמִן גְּרַמָּה, וּמֵהֶם: הַרְמַב"ן בְּחֻדוֹשָׁיו (קְדוּשֵׁין ל"א, א), שְׁבַלִי הַלְקֵט (סִימָן רצה), אֲרָחוֹת חַיִּים (הל' שׁוֹפֵר אוֹת ח), הַיִּרְאִים (סִימָן תיט), וְעוֹד. וְאִם הִיָּה אֲסוּר תּוֹרָה בְּבִרְכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה, לֹא הִיָּה אֶפְשָׁר לְהַתִּיר לְנָשִׁים לְבָרַךְ עַל מִצְוֵה שְׂפִטוּרִים מִמְּנֶה, וְלַעֲבֹר עַל אֲסוּר בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה.

וְכֵן מִתְבָּאֵר בְּדַבְרֵי ר"ת שֶׁהוּבְאוּ בַּתּוֹסְפוֹת (ר"ה לג, א), וּבְפִסְקֵי הַרְא"ש (פ"ק דְּקְדוּשֵׁין סִימָן מט), וְכֵן כָּתַב הַרְשֵׁב"ץ בְּתִשְׁבֵּה (ח"ג סִימָן סה): דְּבִרְכָה לְבַטְלָה שְׂיֵשׁ בֶּה מִשׁוּם לֹא תִשָּׂא, אֵינּוּ אֵלָא מִדְּרַבְּנָן וּקְרָא אֲסַמְכְתָּא בְּעִלְמָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַבְּנֵינוּ תָּם ז"ל, וּלְפִי זֶה הַתִּיר לְבָרַךְ לְנָשִׁים בְּרִכַּת הַשׁוֹפֵר וְאֵף עַל פִּי שְׁהֵם פְּטוּרוֹת. וְכֵן מִבְּאֵר דְּבַר זֶה בְּעוֹד מִן הָרֵאשׁוֹנִים.

מִסְקָנָא דְדִינָא

וּמִסְקָנַת הַגְּרָמ' מִלּוֹי זצ"ל שְׁכִינֵן שָׂרְבֵי הָרֵאשׁוֹנִים סוֹבְרִים שֶׁבְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה אֲסוּרָה מִדְּרַבְּנָן בְּלִבְד, וְשֶׁלֹּא כְּמוֹ שֶׁסוֹבְרֵי הַרְמַב"ם שֶׁהִבְאִנוּ בְּהַעֲרָה הַקּוֹדֶמֶת, וּבְדַבְרֵי מְרֹן אֵין גְּלוּי - אִם כֵּן הִלְכָה כְּמוֹתָם, וְלִכֵּן הֶעֱקָר כְּדַעַת הָרֵאשׁוֹנִים שֶׁאֲסוּר בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה הוּא מִדְּרַבְּנָן בְּלִבְד, וּמִכָּל מְקוֹם לְכַתְּחֻלָּה יֵשׁ לְחוּשׁ לְדַבְרֵי הַרְמַב"ם. וְנִפְקָא

מִינָה לְמַעֲשֵׂה שְׂיֵשׁ לְנָשִׁים לְהַחֲמִיר שְׁלֹא לומר בְּרָכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע שְׁחֲרִית וְעֲרֵבִית בְּהַזְכָּרַת שֵׁם ה', שְׁכִינֵן שֶׁהֵן פְּטוּרוֹת מִבְּרָכוֹת אֵלוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַמְּגִן אֲבָרְהָם (סִימָן ע ס"ק א) וְשָׂאֵר אַחֲרוֹנִים שָׁם, אִם כֵּן אֵינֶן רִשְׁאוֹת לְבָרַךְ בְּהַזְכָּרַת ה' וְלַעֲבֹר אֲסוּר תּוֹרָה, וְאֵע"פ שֶׁלְדַעַת רַב הָרֵאשׁוֹנִים הַסוֹבְרִים שְׂאִין בְּהַזְכָּרַת ה' בְּבִרְכָה אֲסוּר תּוֹרָה רַק אֲסוּר דְּרַבְּנָן, רִשְׁאוֹת לְבָרַךְ בְּהַזְכָּרַת ה', כִּיּוֹן שְׂיֵשׁ לָהֶן שְׂכָר עַל כָּל פְּנִים גַּם בְּקִיּוּם מִצְוֹת שְׂפִטוּרוֹת מֵהֶן, וְכְמוֹ שֶׁכָּתַב רַבְּנֵינוּ תָּם וְשָׂאֵר רֵאשׁוֹנִים הַנ"ל, מִכָּל מְקוֹם יֵשׁ לְחוּשׁ לְדַעַת הַרְמַב"ם וְסִיעֵתוֹ וְלְבָרַךְ בְּלִי הַזְכָּרַת ה', אֲבָל הַמְּבָרְכוֹת בְּהַזְכָּרַת ה' אֵין לְמַחֲוֹת בְּיָדָן וְגַם מִתָּר לַעֲנוֹת אֲמֵן אַחֲרֵיהֶן, כִּיּוֹן שֶׁזֹּהִי דַעַת רַב הָרֵאשׁוֹנִים.

מִשְׁנַת מְרֹן רַבְּנֵינוּ עוֹבְדֵיהַ יוֹסֵף זִיע"א

בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה - דְּאוֹרֵינָא

אוּלָּם דַּעַת מְרֹן הַגָּאוֹן מוֹפֵת הַדּוֹר רַבְּנֵינוּ עוֹבְדֵיהַ יוֹסֵף זִיע"א שֶׁאֲסוּר לְנָשִׁים סְפָרְדִּיּוֹת לְבָרַךְ בְּרָכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע, דִּישׁ לומר בְּהַחֲלֵט דְּהַרְמַב"ם סְבִירָא לִיהַ שֶׁאֲסוּר בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה הוּי מִן הַתּוֹרָה, וְאַחֲרָיו יֵשׁ לְנַהֵג לְמַעֲשֵׂה.

וְחִזּוּק לְדַבְרָיו הִבִּיא אֶת הַמְּבָאֵר בְּתִשְׁבֹּת הַרְמַב"ם (שׁו"ת פֶּאֶר הַדּוֹר סִימָן קה). וְכֵן כָּתַב הַמְּגִן אֲבָרְהָם (סִי רטו סק"ז) בְּדַעַת הַרְמַב"ם. וְכֵן כָּתַב מְרֹן הַחִיד"א בְּבִרְכֵי יוֹסֵף (סִי מו סק"ו), וְהִבִּיא רְאִיָּה מִתְּשׁוּבַת הַרְמַב"ם. וְכֵן כָּתַב בְּסֵפֶרוֹ יַעֲרִי אֶזְנֵן (מַע' ב' אוֹת א). וְכֵן כָּתַב בְּשׁו"ת שְׁבַט סוֹפֵר (או"ח סִימָן כה), וְהוֹכִיחַ כֵּן מִתְּשׁוּבַת הַרְמַב"ם הַנ"ל. וְכֵן כָּתַב הַגָּאוֹן מְלוּבְלִין בְּשׁו"ת תּוֹרַת חֶסֶד (ר"ס ז). וְכָתַב הַגְּרִי"ח בִּס' רַב בְּרָכוֹת (דקט"ו ע"ב) שֶׁכֵּן עֶקֶר בְּדַעַת הַרְמַב"ם. וְכֵן כָּתַב בְּסֵפֶר חֲנָא וְחֶסֶדָא ח"ג (דף קז ע"ד) בְּדַעַת הַרְמַב"ם. וְכֵן הֶעֱלָה בְּשׁו"ת אֲבִנֵי צֶדֶק (חֶלֶק או"ח סִימָן יז וְסִימָן מו). וְכֵן כָּתַב בְּתִשְׁבֵּה מֵאֲהָבָה ח"ב (דף יג ע"ג).

וּבְשׁו"ת שְׂאִילַת שְׁמוּאֵל (ס' ב). וּבִס' מִצְוֹת הַמִּלְךָ (דף ע"ד ע"א). וְכֵן כָּתַב הַגַּר"פ פְּעֶרְלָא בְּחִבּוּרוֹ עַל סֵפֶר הַמִּצְוֹת לִרְס"ג ח"ב (דף רכז ע"ד). וְדָלָא כְּהַחֲזוֹן אִישׁ (או"ח ס' קלז אות ה) שְׁפָקְפֵק בְּזֶה בְּדַבְרֵי הַמְּגוֹן אֲבָרְהָם אֵלִיבָא דְהַרְמַב"ם. וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ מַה שֶּׁכָּתַב הַרְמַב"ם בְּתִשְׁבָּה וְהַסְכַּמַת הָאֲחֵרוּנִים הַג' ל.

וְלַהֲכִי כִּיּוֹן דְּהוּי מִדְּאוּרִיתָא אָסוּר לְנִשְׁיִים לְבָרַךְ עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהֲזַמְּנוּ גְרַמָּא, דְּהִיא בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה. בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה. וְכֵן כָּתַב רַבְּנוּ מְנוּחַ (פ"ב מה' שוֹפֵר) שְׂאִסוּר בְּרָכָה לְבִטְלָה הוּי מִן הַתּוֹרָה, וְלָכֵן אָסוּר לְנִשְׁיִים לְבָרַךְ עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהֲזַמְּנוּ גְרַמָּא. ע"ש. אָבֵל לְרַבְּנוּ תָּם - כִּיּוֹן שְׂאִין אָסוּר בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה מִן הַתּוֹרָה אֲלָא מִדְּרַבְּנָן רִשְׁאוֹת לְבָרַךְ. וְכֵן מוֹכַח בְּשׁו"ת הַרְאֵב"ן (ס' פז) דְּדוֹקָא לְמֵאן דְּאָמַר בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה מִדְּרַבְּנָן מִתָּר לְנִשְׁיִים לְבָרַךְ עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהֲזַמְּנוּ גְרַמָּא.

יְשׁוּב דְּבַרֵי הַרְמַב"ם בְּסֵפֶר הַמִּצְוֹת'

וּבִסְפָר 'מִטַּל הַשָּׁמַיִם' (ח"ב פְּרֶשֶׁת יִתְרוֹ) לְהַגְאֹוֹן רַבֵּי מְרֻדְכֵי טוֹלִידָאנוּ שְׁלִיט"א, חֲתָנָא דְּבֵי נְשִׂיאָה דְּמָרְוֹן זִיע"א, הִקְשָׁה עַל דַּעַת חֲמִיו, דְּלִדְעַת הַרְמַב"ם בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה הוּי דְּאוּרִיתָא, מֵהָא דְּכָתַב בְּסֵפֶר הַמִּצְוֹת (ל"ת מִצְוֵה סב): "שֶׁהֲזַהֲרַנוּ (בְּקֵרָא דְּלֹא תִשָּׂא) לֹא לְשַׁבַּע שְׁבוּעַת שְׁוֹא" וְלֹא הַזְכִּיר אָסוּר בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה. וְאִי הוּי דְּאוּרִיתָא, הִיָּה לוֹ לְהַזְכִּירוֹ.

וְכָתַב לִישֵׁב, בְּהַקְדָּם דְּבַרֵי הַמְּנַחַת חֲנוּךְ (מִצְוֵה ל), שֶׁהִבִּיא הָא דְּמִבְּאָר בְּסִנְהֶדְרִין (נו, א) וּבִתְמוּרָה (ד, א) וּבְדַבְרֵי הַרְמַב"ם סוֹף שְׁבוּעוֹת (יב, יא) שֶׁכָּתַב: "וְלֹא שְׁבוּעָה לְשְׁוֹא בְּלִבְדּוֹ הִיא שְׂאִסוּרָה אֲלָא אִפְלוּ לְהַזְכִּיר שֵׁם מִן הַשְּׁמוֹת הַמִּיחְדִּין לְבִטְלָה אָסוּר וְאֵע"פ שֶׁלֹּא נִשְׁבַּע, שְׁהַרֵי הַכְּתוּב מִצְוֵה וְאוֹמֵר לִירְאָה אֶת הַשֵּׁם הַנּוֹכַח וְהַנּוֹרָא, וּבְכָלֵל יִרְאָתוֹ שֶׁלֹּא יִזְכִּירוּ לְבִטְלָה", וְהִסִּיק מִקְּוֵי, שְׂאֵם נִשְׁבַּע לְשְׁוֹא

בְּאֶחָד מִן הַשְּׁמוֹת הַמִּיחְדִּים שְׂאִינָם נִמְחָקוּן, חוּץ מִמַּה שֶׁעוֹבֵר בְּלֹא הִזְהָ, עוֹבֵר גַּם כֵּן מִשׁוּם מִצְוֹת עֲשֵׂה דָּאֵת ה' אֱלֹהֶיךָ תִּירָא דְּמוֹצִיא שֵׁם שָׁמַיִם לְבִטְלָה, דָּאֵף בְּלֹא שְׁבוּעָה עוֹבֵר מִשׁוּם מִצְוֹת עֲשֵׂה זו, וְנִשְׁבַּע לְשְׁוֹא לֹא גָרַע מִלְּבִטְלָה. וְנִפְקָא מִינָהּ דְּמִבִּיא עוֹלָה לְכַפֵּר עַל עֲשֵׂה. אֵף הַנִּשְׁבַּע בְּכַנּוּי, כְּגוֹן רַחוּם, אִינוּ עוֹבֵר רַק בְּלֹא.

וְשׁוֹב צִיָּן הַמְּנַחַת חֲנוּךְ לְדַבְרֵי הַגְּמָרָא (בְּרִכוֹת לג, א): אָמַר רַב וְאִיתִימָא רִישׁ לְקִישׁ, וְאָמַרֵי לִיהַ רַבֵּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ דְּאָמַרֵי תְרוּוִייהוּ: כָּל הַמְּבָרַךְ בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה עוֹבֵר מִשׁוּם לֹא תִשָּׂא. וְהַעִיר דְּלְכֹאזְרָה קִשָּׁה, מִדּוּעַ עוֹבֵר עַל לֹא תִשָּׂא, הֲלֹא בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה אִינָה דְּרַף שְׁבוּעָה, וְדִינָה כְּהַזְכָּרַת שֵׁם שָׁמַיִם לְבִטְלָה גְרִידָא, דְּאִינוּ רַק בְּאִזְהַרְתָּ עֲשֵׂה דָּאֵת ה' אֱלֹהֶיךָ תִּירָא. וְצִיָּן לְתוֹסְפוֹת (ר"ה לג, א) דְּבְרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה עוֹבֵר הֵן מִשׁוּם לֹא תַעֲשֶׂה דְּלֹא תִשָּׂא, וְהֵן מִשׁוּם עֲשֵׂה דְּאֵת ה' אֱלֹהֶיךָ תִּירָא, וְכֵן מִדְּבַרֵי הַרְמַב"ם נִרְאָה דְּלוֹקִין עַל בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה, וְהַנִּיחַ בְּצָרִיךְ עִיּוֹן. (וְעִיָּן מַה שֶּׁבְּאַרְנוֹ לְעִיל בְּשֵׁם הַגְּר"מ לוי יְשׁוּב לְקִישָׁא זו, דְּבְרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה דְּמִי מִסְבָּרָא לְשְׁבוּעָה, עִיָּן שֵׁם).

עַל כָּל פְּנִיִם, מִבְּאָר מִדְּבַרֵי שְׁמַבִּין בְּדַעַת הַרְמַב"ם דְּלוֹקָה עַל בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה מִלְּאוּ דְּלֹא תִשָּׂא, וְגַם עוֹבֵר עַל עֲשֵׂה דָּאֵת ה' אֱלֹהֶיךָ תִּירָא.

מִעֲתָה נִרְאָה, דְּאִמְנָם בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה לְדַעַת הַרְמַב"ם הוּי דְּאוּרִיתָא, מִכָּל מְקוֹם אִינָה מִפְּרֶשֶׁת וְאִינָה בְּפִשּׁוּטוֹ שֶׁל הַפְּסוּקָה, דְּפִשּׁוּטוֹ שֶׁל הַפְּסוּקָה אִירִי בְּנִשְׁבַּע לְבִטְלָה אוֹ לְשַׁקֵּר, אֲלָא דְּמִכָּל מְקוֹם יִלְפִינוּ דְּלֹא תִשָּׂא כּוֹלֵל גַּם בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה, כִּי הִיּוֹת וְאֵת ה' אֱלֹהֶיךָ תִּירָא מִזְהִיר עַל הוֹצֵאת שֵׁם שָׁמַיִם לְבִטְלָה, בְּהַכְרַח דְּהוּא כְּלוּל גַּם כֵּן בְּלֹא תִשָּׂא, אוֹלָם כְּאִמּוֹר - זֶה רַק מִכַּח שְׁנֵי הַפְּסוּקִים בְּיַחַד, 'לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ

וְהִנֵּה רַב הַפּוֹסְקִים סוֹבְרִים שְׂאִין לְנָשִׁים לְבָרֵךְ עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהַזְמַן גֶּרְמָא, וְהֵם הֶרְמֵב"ם, הֶרְאֵב"ד, רִש"י, הַסַּמ"ג, רַבְנּוּ יִשְׁעִיָּה הֶרְאֵשׁוֹן, הֶרִיא"ז נֶכְדוּ, הָאֹר זְרוּע, רַבְנּוּ מְנוּחַ, וּמְהַר"ק, וְכֵן פֶּסֶק מֵרֵן בְּבֵית יוֹסֵף וְשִׁלְחֹן עֶרוּךְ (או"ח סי' י"ז) דְּלִהְלִיכָה נִקְטִינֵן כְּדַעַת הֶרְמֵב"ם וְסִיעַתוֹ, דְּסַפֵּק בְּרִכּוֹת לְהַקְלֵ. וְכֵן כְּתַב הַבַּיִת יוֹסֵף וְשִׁלְחֹן עֶרוּךְ בְּסִימָן תַּקפ"ט. וְנִרְאֶה דְּלִשְׁיטְתִּיהוּ אֲזִלֵי דְּבְרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה דְּאוֹרִיטָא.

[אֲמַנָּם הוֹסִיף בְּשׁו"ת יַבִּיעַ אִמֵּר (ח"ה או"ח סימון מג אות ד) דְּמַכְלֵ מְקוֹם אֵף הַסּוֹבְרִים דְּבְרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה מְדַרְבְּנֵן יְכוּלִים לְסַבֵּר כְּדַעַת רִש"י וְהֶרְמֵב"ם וְסִיעַתָּם לְאָסֵר לְנָשִׁים לְבָרֵךְ עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהַזְמַן גֶּרְמָא.

וְכֵן נִרְאֶה מִמָּה שֶׁכְּתַב מֵהַר"א בֶּן טַאוּוֹה בְּשׁו"ת חוֹט הַמְשַׁלֵּשׁ שֶׁבְּסוֹף הַתְּשֻׁבָּה"ץ (סי' לב): "וְעִנֵּן אִסּוּר בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה אִינוּ מִן הַתּוֹרָה אֲלָא מְדַרְבְּנֵן, וְכִמּוּ שֶׁכְּתַב ר"ת, וְלָכֵן הִתִּיר לְנָשִׁים לְבָרֵךְ עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהַזְמַן גֶּרְמָא, וְאֵף עַל גַּב דְּבָהָא לֹא קִיַּמָּא לֹן כְּוֹתִיָּה, מְכַל מְקוֹם בְּמָה שֶׁכְּתַב בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה מְדַרְבְּנֵן אִין לְפַקְפֵּק". נִקּוּט מִיָּהָא שְׁגַם הֶרֶב מוֹדָה דְּלֹא קִי"ל כַּר"ת שֶׁמִּתִּיר לְנָשִׁים לְבָרֵךְ עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהַזְמַן גֶּרְמָא, עַל אֵף דְּסַבִּירָא לִיָּה לְדִידֵיהּ דְּבְרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה מְדַרְבְּנֵן. וְכֵן פֶּסֶק הַפְּרִי חֲדָשׁ (סי' תַּקפ"ט), שֶׁהֶעֱקֵר כְּמוֹ שֶׁכְּתַב בְּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם ר' יִשְׁעִיָּה, שֶׁיֵּשׁ בְּזֵה מִשּׁוּם בְּרָכָה לְבַטְלָהּ, דְּהִיכִי מְצִי לְמִימַר וְצוּנֵן וְהוּ אִינוּ מִצְוֹת].

סַפֵּק בְּרִכּוֹת לְהַקְלֵ נֶגְדַ מֵרֵן

עוֹד כְּתַב בְּשׁו"ת יַבִּיעַ אִמֵּר (ח"ה או"ח סימון מג אות ד): אֲפִלּוּ בְּקַבְלַת הוֹרָאוֹת מֵרֵן, שִׁינְנוּ דְּרַךְ לְעַצְמָנוּ דְּסַפֵּק בְּרִכּוֹת לְהַקְלֵ אֲפִלּוּ נֶגְדַ מֵרֵן, מִפְּנֵי חֲמַר אִסּוּר בְּרָכָה לְבַטְלָהּ, שֶׁהוּא אִסּוּר תּוֹרָה הַחֲמוּר שֶׁנִּזְדַּעַזַע הָעוֹלָם כְּלוּ בְּשַׁעָה שֶׁאִמַר הַקַּב"ה לֹא תִשָּׂא (שְׁבוּעוֹת ל"ט). וּמִטְעַם זֶה קִיַּמָּא לֹן סב"ל נֶגְדַ מֵרֵן.

לְשׂוֹא' וְאֵת ה' אֱלֹהֶיךָ תִּירָא', דְּבַצְרוּף שְׁנֵי הַפּוֹסְקִים נִשְׁמַע לְאָסֵר, לְכֵן אֵף דְּלֹא תִשָּׂא כּוֹלָל גַּם בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה דְּלֹא גִרְעָא מֵהוּצָאָת שֵׁם שָׁמַיִם לְבַטְלָהּ, מְכַל מְקוֹם אִינוּ פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מְקַרָּא. לְכֵן מִיֵּשֵׁב מְדוּעַ לֹא כְּתַב הֶרְמֵב"ם בְּסַפֵּר הַמִּצְוֹת בְּמִצְוֹת לֹא תִשָּׂא לְאָסֵר בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה אֵף דְּהוּי דְּאוֹרִיטָא, כְּמַבְאָר.

וְנִרְאֶה סִיּוּעַ לְפָרוּשׁ זֶה, דְּהִנֵּה הֶרְמֵב"ם (בְּרִכּוֹת א. ט) כְּתַב: כָּל הַמְּבָרֵךְ בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה, הֵרִי זֶה נוֹשֵׂא שֵׁם שָׁמַיִם לְשׂוֹא, וְהֵרִי הוּא כְּנִשְׁבַּע לְשׂוֹא. דְּלִכְאוּרָה אִם נִימָא דְּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מְקַרָּא הוּא לְאָסֵר בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה, אִם כֵּן מְדוּעַ הֲצָרָךְ לְהוֹסִיף וְהֵרִי הוּא כְּנִשְׁבַּע לְשׂוֹא', הֵרִי הָאִסּוּר כְּתוּב לְהַדְיָא. וּבְהַכְרַח כְּוַנְתּוּ לֹמַר שֶׁאִסּוּר בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה, אֵף דְּהוּא אִסּוּר דְּאוֹרִיטָא, מְכַל מְקוֹם אִינוּ בְּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מְקַרָּא, אֲלָא אִסּוּר זֶה נִשְׁמַע מִכַּח שְׁנֵי הַכְּתוּבִים 'לֹא תִשָּׂא' וְאֵת ה' אֱלֹהֶיךָ תִּירָא' כְּמַבְאָר, לְכֵן אִין אִסּוּרוֹ מִפְּרִשׁ, אֲלָא דְּמַכְלֵ מְקוֹם הוּא כְּנִשְׁבַּע לְשׂוֹא.

בְּרִכַּת נָשִׁים בְּמִצְוֹת שֶׁהַזְמַן גֶּרְמָא

וּבְסַפֵּר 'מִטַּל הַשָּׁמַיִם' (ש"ס) הִבִּיא בְּקַצְרָה מִסַּפֵּר נְדוּנִים הַלְּכַתִּיִּים, שֶׁתְּלָה מֵרֵן רַבְנּוּ עוֹבְדֵיהּ יוֹסֵף זִיע"א בְּמַחְלַקַת זוֹ אִם בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה מְדַאוֹרִיטָא אוּ מְדַרְבְּנֵן.

בְּרִכַּת נָשִׁים בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהַזְמַן גֶּרְמָא -
בְּזֵה תְלוּי הַדִּין אִם אִשָּׁה מְבָרַכַת עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהַזְמַן גֶּרְמָא, דְּהִנֵּה דַעַת רַבְנּוּ תָם (ר"ה ל"ג, א) דְּנָשִׁים יְכוּלוֹת לְבָרֵךְ, אֲבָל דַּעַת הֶרְמֵב"ם דְּאִינוּ מְבָרַכּוֹת. וְהִינֵנוּ דְּאֲזִלֵי לְשִׁיטְתִּיהוּ, דְּרַבְנּוּ תָם סוֹבֵר דְּאִסּוּר בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה מְדַרְבְּנֵן, וּבְזֵה הֵרִי אֲמַרִינוּ 'הֵם אֲמָרוּ וְהֵם אֲמָרוּ' - הֵם אֲמָרוּ לֹא לְבָרֵךְ לְבַטְלָהּ, וְהֵם אֲמָרוּ לְנָשִׁים לְבָרֵךְ. אֲבָל לְדַעַת הֶרְמֵב"ם דְּבְרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה הוּי אִסּוּר דְּאוֹרִיטָא, אִם כֵּן הַנָּשִׁים לֹא יְבָרְכוּ, דְּלֹא שִׁיךְ בְּזֵה 'הֵם אֲמָרוּ וְהֵם אֲמָרוּ'.

לְבָרֵךְ אֶפְלוּ רַבִּים אֹמְרִים לְבָרֵךְ - סָפֵק
בְּרֻכּוֹת לְהַקְלִי. וּבְשׁוֹ"ת חֲסֵד לְאַבְרָהָם אֶלְקָלְעִי
(ס' יח דל"ח ע"ג) הוֹסִיף שְׁאֶפְלוּ בִּיחִיד מִמָּשׁ
נֶגֶד רַבִּים אֹמְרִינָן סב"ל. וְעִינֵי בְּשִׁדֵי חֲמֵד
מִעֲרֻכַת בְּרֻכּוֹת (ס' א אות יח סק"ד) שֶׁהָאֲרִיז
בְּעֵינָיו זֶה, וְהִבִּיא עוֹד אַחֲרוּנִים דְּסִבְיָא לְהוּ
דְּאֹמְרִינָן סב"ל נֶגֶד רַבִּים ע"ש. וְכֵן הֶעֱלָה
בְּשׁוֹ"ת מַעֲשֵׂה אִישׁ (חיו"ד ס' טו). וּבְשׁוֹ"ת
יִשְׁכִּיל עֲבָדֵי ח"א (חאו"ח ס' ט אות ל). וְכֵן פָּסַק
מֵהַר"ח בְּבֵן אִישׁ חֵי בְּכֻמָּה דּוֹכְתִי.

עַל כָּל פְּנִימִים, נִקְטַ דְּאֹמְרִינָן סב"ל אֶפְלוּ נֶגֶד
רַבִּים, וְאִף זֶה מִפְּנֵי חֲמֵד אֲסוּר בְּרֻכָּה לְבִטְלָה,
שֶׁהוּא אֲסוּר תּוֹרָה הַחֲמוּר שֶׁנִּזְדַּעַזַע הָעוֹלָם
כָּלוּ בְּשַׁעָה שֶׁאָמַר הַקַּב"ה לֹא תִשָּׂא (שְׁבוּעוֹת
לט). וּמֵהַי טַעֲמָא דְּאֹמְרִינָן סב"ל נֶגֶד מְרוֹ
(פְּמִבְּאָר שֵׁם ח"ה או"ח סימן מג אות ד) .

בְּרָכָה עַל מְנַהֵג

הִנֵּה נִחְלְקוּ רַש"י וּר"ת (סָפָה מִד, ב) אִם מְבָרְכִין
עַל אֲמִירַת הַהֶלֶל בְּרֹאשׁ חֲדָשׁ, דְּרַש"י
וְהַרְמַב"ם סִבְיָא לְהוּ דְּלֹא יִבְרַךְ, וְרַבְּנֵי תָם
סִבְיָא לִיה דִּיבְרַךְ. וְהֵינּוּ דְּהַרְמַב"ם לְשִׁיטְתוֹ
אֲזִיל, דְּבְרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה הוּי דְּאוֹרִיטָא,
לְכֹן לֹא יִבְרַךְ עַל מְנַהֵג. אֲבָל רַבְּנֵי תָם
הַסּוֹבֵר דְּבְרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה הוּי דְּרַבְּנֵי,
יְכוֹל לְבָרֵךְ אֲמִנְהֵג. וּבְזֶה בָּאֵר מְרוֹ זִיע"א
מִחֲלֻקַת מְרוֹ וְהַרְמ"א (או"ח ס' תכ"ב גְּבִי בְּרַכַת
הֶלֶל דְּרֹאשׁ חֲדָשׁ), וְכֵן בָּאֵר בְּשׁוֹ"ת צְמַח צְדָק
(שְׁנֵיאוֹרְסוֹן ס' ג' אות י) דְּהַרְמַב"ם לְשִׁיטְתִּיה
אֲזִיל גְּבִי בְּרַכַת הֶלֶל.

אֲלֹא דְּהַקְשָׁה לְפִי זֶה, מִדּוּעַ הָאוֹר זְרוּעַ פָּסַק
דְּבְרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה דְּרַבְּנֵי וּמֵאִידֵךְ פָּסַק
לְבָרֵךְ עַל הֶלֶל דְּרֹאשׁ חֲדָשׁ, וְכֵן קִשָּׁה עַל
הַרִיטְב"א (קְדוּשֵׁי דִף לֹא) שֶׁהַסְּכִימִים לְדַעַת ר"ת
שְׁנַשִּׁים מְבָרְכוֹת עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהִזְמִן גְּרַמּוֹ,
וְלֹא הִתִּיר לְיַחִיד (בַּח"י סָפָה דִף מ"ד) לְקַרְא הֶלֶל
בְּבְרָכָה. וְלְכֹן הִכְרַח לְתַרְץ דְּמִנְהֵגָא דְּהֶלֶל
שְׂאִינִי, דְּהַכִּי תַקִּינוּ שְׂאִם יִרְצוּ לְנַהֵג לְאוֹמְרוֹ

וּבְזֶה דְּחָה דְּבְרֵי הָרַב צִיץ אֶלְיַעֲזָר, שֶׁהֶעֱלָה
דְּרֹאִי אִף לְנִשּׁוֹת הַסְּפָרַדִּים לְבָרֵךְ עַל נְטִילַת
לוּלָב, שֶׁהִמְנִיחַ שְׁנֵהֲגוּ בְּבִגְדָאֵד שֶׁהַנָּשִׁים
מְבָרְכוֹת עַל הַלוּלָב, כְּפִי שֶׁהִעִידוּ בְּשׁוֹ"ת רַב
פְּעָלִים וּבְסִפְרֵי וִיקְרָא אַבְרָהָם, נוֹסֵד עַל פִּי
דְּבְרֵי הַחִיד"א, כִּי מִיּוֹם שֶׁהִאִירוּ סְפָרִיּוֹ תַבַּל
קָבְלוּ הוֹרְאוֹתָיו כְּקַבְּלַת דְּבְרֵי מְרוֹ הַשׁוֹ"ע,
וְלְכֹן חֲזְרוּ לְהוֹרוֹת לְנָשִׁים לְבָרֵךְ עַל הַלוּלָב.
וְלָזֶה הִשִּׁיב מְרוֹ זִיע"א דְּהַשְׁתָּא שְׁמַפְנֵי חֲמֵד
בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה דְּאוֹרִיטָא, אֹמְרִינָן סב"ל
נֶגֶד מְרוֹ, אִם כֹּן דִּיּוֹ לְבָא מִן הַדִּין לְהִיּוֹת
כְּנִדּוֹן, שְׂאִין קַבְּלַת הוֹרְאוֹת הַחִיד"א עֲדִיפָא
מִקַּבְּלַת דְּבְרֵי מְרוֹ, וְסָפֵק בְּרֻכּוֹת לְהַקְלִי. וּבְפָרְט
שְׂכָאֵן דַּעַת הַחִיד"א בְּנִגּוּד לְדְּבְרֵי מְרוֹ, שְׂאִין
נָשִׁים מְבָרְכוֹת עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהִזְמִן גְּרַמָּא,
עִינֵי שֵׁם בְּאֲרֵךְ.

סָפֵק בְּרֻכּוֹת לְהַקְלִי נֶגֶד רַבִּים

כָּתַב בְּשׁוֹ"ת יַבִּיעַ אָמַר (ח"ג או"ח סימן טז): הִנֵּה
אֲשַׁכְּחֵן לְכֻמָּה מִרַבְּנֵי בְּתַרְאִי, דְּסִבְיָא לִיה
דְּאִף בְּבְרֻכּוֹת אֲזִלִּין בְּתַר רַבָּא דְּרַבְּנוֹתָא.
וּמֵהֶם הַבֵּית דְּדוֹד (ס' שלז) שֶׁכָּתַב דְּאִין שִׁיף
לוֹמַר דְּסב"ל אֲלֹא בְּמִחְלֻקַת שְׂקוּל, אֲבָל
כְּשׁוֹרְבִים נוֹטִים לְסִבְיָא אַחַת אִין כָּאֵן חֲשַׁשׁ
בְּרֻכָּה לְבִטְלָה דְּאַחֲרֵי רַבִּים לְהַטּוֹת. וְכֵן כָּתַב
בְּשׁוֹ"ת צְרוּר הַכֶּסֶף (ס"ס יד). וּבְשׁוֹ"ת זְכַר
לְיִצְחָק הַרְרִי (ס' ג). וְכֵן כָּתַב מֵה"ר יַעֲקֹב
פְּלֶאגִי בְּשׁוֹ"ת נִשְׁמַת כָּל חֵי (חיו"ד ס' סג).
וְכֵן כָּתַב מֵרַבִּי מֵהַר"ח פְּלֶאגִי בְּשׁוֹ"ת לֵב
חַיִּים ח"ב (ס' לז וְסִי קִנְט).

וּמֵהוּ מֵהַר"ח פְּלֶאגִי גּוֹפִיָה בְּשׁוֹ"ת לֵב חַיִּים
ח"א (ס"ס צא) אַחַר שֶׁחֲשַׁב לְהַסְתַּמֵּךְ עַל דְּבְרֵי
הַבֵּית דְּדוֹד בְּזֶה, הִדְרַת תְּבָרִיה לְגִזְזִיָּה, עַל פִּי
דְּבְרֵי הָרַב דְּבַר מִשָּׁה (ח"א ס' לח; ח"ג דִּי"ד ע"ב),
שֶׁחֻלַּק עַל דְּבְרֵי הָרַב בֵּית דְּדוֹד, וְחֲשַׁשׁ לְסָפֵק
בְּרֻכּוֹת גַּם כְּנִגְדַת הָרַב. וְצִיָּן עוֹד לְהַרְבֵּי זְכַר
לְאַבְרָהָם ח"א (דִּי"ח ע"ב) שֶׁהִבִּיא דְּבְרֵי הָרַב
דְּבַר מִשָּׁה בְּזֶה. וְעִינֵי בְּסִפְרֵי גַר מִצְוֹת ח"ב
(דס"ט ע"ב), שֶׁפָּסַק שְׂאִם שְׁנַיִם אֹמְרִים שְׂלֹא

והוסיף שם: "ולא נכחד ממני שיש אומרים בדעת הרמב"ם דברכה שאינה צריכה אסורה מן התורה. מכל מקום לא נפקא מפלוגתא. ועין ערוך השלחן (סי' תפט סק"ז) שלדעת הרמב"ם ומרן אסור בשאינה צריכה מדרבנן. ועל כל פנים בצרוף כל הסברות הנ"ל נראה דשפיר חשיב ספק ספיקא לקולא, לעמת הספק ספיקא דלחמרא".

[לכאורה כאן תפס מרן זיע"א עקר את הדעה דברכה שאינה צריכה מדרבנן, ועוד שבחזון עובדיה (הלכות ספירת העמר, הבאנו דבריו בס"ד בשערנו לספירת העמר), הביא מה דכתב בשו"ת אבני צדק (יו"ד סי' פו) שאפלו לשיטת הרמב"ם דברכה שאינה צריכה דאורייתא, כתב ב'נשמת אדם' (כלל ה') שזהו רק במברך דרוך שחוק והתול, אך אם מברך בכונה להודות לה', אסורו מדרבנן. ונראה שבאפן שיש ספק ספיקא, ויש מי שאומר שהמצוה היא מן התורה (כמו שהבאנו שם) באפן כזה מצרפים עקר את הדעה דברכה שאינה צריכה מדרבנן.]

ספק אומר 'אמת ויציב'

בספר מאור ישראל (ר"ה דף לג, א) כתב להוכיח לכאורה מגמרא ברכות (כא, א) דברכה שאינה צריכה הוי דרבנן, דאתמר: ספק אומר אמת ויציב ספק לא אומר, חוזר. ואם נימא דברכה שאינה צריכה הוי מדאורייתא, אם כן איך יאמר אמת ויציב. וכתב לישיב דאין מזה ראיה, דהתם אזלינן בתר חזקת חיוב. וכן כתב הצ"ח (ברכות שם) והישועות יעקב (סי' ס"ז וסי' קפ"ד ס"ק א) והענג יום טוב (חאו"ח סי' מ"ז), וכן כתב בשו"ת זכרון יוסף (דף צ"ט ע"ב).

אלא דהקשה שזה דוקא למי שסובר דבאיכא איסורא גם לדעת הרמב"ם הוי ספיקא דאורייתא לחמרא מהתורה, דיש לומר

שוי עלייהו חובה, ומשום הכי יברכו. מה שאין כן מצות עשה שהזמן גרמן לא תקנו כלל לחיבן, ומי שלא תרצה הרשות בידיה, ואפלו הנשים הללו שכבר נהגו לקיים מצות עשה שהזמן גרמא - אם ירצו לבטל מנהגן ורשאות. לכן אף למאן דאמר דהלל דראש חדש מברך דיכול לברך אמנהג, יכול לסבר שעל מצות עשה שהזמן גרמא לא יברכו נשים.

ספק ספיקא בספירת העמר

נשאל ביביע אמר (ח"ד או"ח סי' מ"ג) במי ששכח לספור ספירת העמר בלילה, ונזכר ביום לאחר שקיעת החמה, וספר בלי ברכה, אם רשאי לספור מכאן ואילך בברכה. וכדיון מי ששכח ספירת העמר בלילה וספר ביום, או דילמא שאני הכא שלא נזכר אלא בבין השמשות שהוא ספק יום ספק לילה. והעלה דיכול לברך, דאיכא בזה ספק ספיקא לקולא, דילמא כדעת רבנו תם, דבין השמשות (הרגיל) יום גמור, ואפלו תמצי לומר שהוא 'בין השמשות', שמא בין השמשות גופיה יום הוא.

והקשה על זה דלכאורה הוי ספק ספיקא משם אחד, שמא יום הוא. ועוד, דאיכא כנגדו ספק ספיקא לחמרא, שמא לילה הוא, ואפלו תמצי לומר יום - שמא ספירת יום לא הויא ספירה. וכתב הואיל וברכה שאינה צריכה מדרבנן, מהני בדרבנן ספק ספיקא משם אחד, כדכתב בשו"ת עין יצחק (ספקטור"א, או"ח סי' טז סוף ענף א). ועוד, כיון שהוא מדרבנן לא אמרינן ביה 'ספק ספיקא לחמרא', דכללא דאמרינן 'ספק דרבנן לקולא' אינו רק באפן של ספק שקול, אלא גם באפן דאיכא ספק ספיקא לחמרא. ומעתה נפל בבירא הך ספק ספיקא לחמרא, והביא ראיה מתשובת הרמב"ם גבי אסור תחומין בספינה [והארכנו בזה בגליון 'אשיחה בחקיף בהלכה' פרשת וירא].

ב. ולא 'עין יצחק' למרו הראשון לציון שליט"א, כפי שחשב בספר 'מטל השמים' (שם).

דיאמר אַמַּת וַיְצִיב, וְכֵן כָּתַב הַפְּרִי חֲדָשׁ, אֲבָל לְפִי הַגְּרָסָא בְּכֶסֶף מִשְׁנָה (הל' טומאת מת סוף פ"ט) דְּבִאִיתְחַזַּק אִיסוּרָא לֹא אֲזַלִּינָן לְחַמְרָא, הַדְרָא קְשִׁיָּא לְדוּכְתָא, מְדוּעָ בְּסַפֵּק אָמַר אַמַּת וַיְצִיב חוֹזֵר? וְתַרְץ דְּצָרִיף לומר דְּאֲזַלִּינָן בְּתַר חֻזְקָה דְּמַעֲיָקְרָא שְׁלֹא אָמַר אַמַּת וַיְצִיב, לְכֵן יָכוֹל לְאָמְרוּ.

הַשְּׁלֵמַת מַאֵה בְּרִכּוֹת בְּשַׁבַּת

וְכֵן בְּחֻזּוֹן עוֹבְדֵיהָ (בְּרִכּוֹת סעיף ט) כָּתַב לְתַלּוּת בְּמַחֲלָקַת זו, גַּם מַחֲלָקַת הַפּוֹסְקִים אִם לְצַרְף הַשְּׁלֵמַת מַאֵה בְּרִכּוֹת בְּשַׁבַּת מִתֵּר לְבָרַךְ בֵּין קְדוּשָׁה לְנִטְיֵילַת יָדַיִם לְסַעוּדָה עַל מִינֵי סֵלֶט וְכְדוּמָה, אוֹ יֵשׁ לְחוּשׁ בְּזֵה לְאִסוּר בְּרִכָּה שְׂאִינָה צְרִיכָה. וְהִבִּיא מַחֲלָקַת הַפּוֹסְקִים בְּזֵה, וְסִימָן שֶׁיֵּשׁ לְנוֹהֲגִים לְבָרַךְ עַל מִי לְסַמּוֹךְ. וְיִבְהַסְּבֵר מַחֲלָקַתָם כָּתַב דְּהַאֲוֹסְרִים סְבִירָא לְהוּ כְּדַעַת הַרְמַב"ם שֶׁבְּרִכָּה שְׂאִינָה צְרִיכָה הוּי אִסוּר מִהַתּוֹרָה, לְכֵן אִין לְהַתִּיר גַּם לְצַרְף הַשְּׁלֵמַת מַאֵה בְּרִכּוֹת, אֲבָל הַמַּתִּירִים לְבָרַךְ סְבִירָא לְהוּ כְּדַעַת רַבְּנֵי תַּם דְּאִסוּר בְּרִכָּה שְׂאִינָה צְרִיכָה הוּי מְדַרְבְּנֵי, לְכֵן לְדַבְּרֵיהֶם יֵשׁ לְהַקֵּל לְצַרְף הַשְּׁלֵמַת מַאֵה בְּרִכּוֹת בְּשַׁבַּת.

אֲמִירַת בִּשְׁכַמְל"ו עַל בְּרִכָּה לְבַטְלָהּ

בִּשְׁכַמְל"ו - תְּקוּן אוֹ תְּשׁוּבָה?

וְהִנֵּה אֵיתָא בִּירוּשְׁלַמִי (בְּרִכּוֹת פ"ה ה"א) דְּהַמְּבָרַךְ בְּרִכָּה שְׂאִינָה צְרִיכָה צָרִיף לומר 'בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד'. וְהוּבָא בְּתוֹסְפוֹת (בְּרִכּוֹת לט, א) וּבִטּוֹר (סִימָן ר"ו).

וְכָתַב הַגַּר"א וַיֵּס שְׁלִיט"א (מִנְחַת אֶשֶׁר יִתְרוֹ) דִּישׁ לְחַקֵּר בְּעֵקֶר גְּדֵר אֲמִירַת בִּשְׁכַמְל"ו, אִם הוּי תְּקוּן לְבַטְלָהּ לְבַטְלָהּ, דְּעַל יְדֵי שְׂאִימַר כֵּן - שׁוּב אִין בְּרִכְתּוֹ לְבַטְלָהּ, אוֹ דְּבִאֲמַת מִשְׁבָּרַךְ לְבַטְלָהּ הוּי מְעוֹת לֹא יוּכַל לְתַקּוֹן, אֲלֵא אֲמִירָה זו הוּי מְעִין תְּשׁוּבָה, דְּתַתַּח אֲשֶׁר חָלַל אֶת ה' בְּבִרְכְּתוֹ לְבַטְלָהּ - מְצוּנָה הוּא לְקַדְּשׁוֹ וְלְרוֹמְמוֹ בְּאֲמִירַת בִּשְׁכַמְל"ו.

וְנִרְאֶה דְּנַחֲלָקוּ בְּזֵה הַרְמַב"ם כְּנִגְדַּת הַטּוֹר וְהַשׁו"ע, דְּבִשְׁנֵי מְקוֹמוֹת יֵשׁ לְלַמֵּד מִדְּבַרֵי הַרְמַב"ם דְּעַל יְדֵי אֲמִירָה זוֹ מִתְקַן שְׁלֹא יִהְיֶה בְּרִכְתּוֹ לְבַטְלָהּ, דְּכָתַב (בְּרִכּוֹת ד, י): "נִטְלָא אֲכָל וּבְרַךְ עֲלֵיו וְנִפְל מִיְדוֹ וְנִשְׂרַף אוֹ שְׁטָפוּ נְהָר וְכוּ' וְצָרִיף לומר 'בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד' עַל בְּרִכָּה רִאשׁוֹנָה, כְּדִי שְׁלֹא לְהוֹצִיא שֵׁם שָׁמַיִם לְבַטְלָהּ". הַרִי דְּעַל יְדֵי אֲמִירָה זוֹ לֹא הוֹצִיא שֵׁם שָׁמַיִם לְבַטְלָהּ. וְכֵן הוּא בְּהַלְכוֹת שְׁבוּעוֹת (יב, יא): "וְלֹא שְׁבוּעָה לְשׂוֹא בְּלֶבֶד הִיא שְׂאִסוּרָה, אֲלֵא אֶפְלוּ לְהַזְכִּיר שֵׁם מִן הַשְּׁמוֹת הַמִּיְחָדִים לְבַטְלָהּ אִסוּר, וְאִף עַל פִּי שְׁלֹא נִשְׁבַּע וְכוּ' לְפִיכָף אִם טָעָה בְּלִשׁוֹן וְהוֹצִיא שֵׁם שָׁמַיִם לְבַטְלָהּ - יִמְהַר מִיָּד וַיִּשְׁבַּח וַיִּפְאַר וַיְהַדֵּר לוֹ, כְּדִי שְׁלֹא יִזְכֹּר לְבַטְלָהּ". וּמִבְּאֲרַת שִׁיטְתוֹ דְּמַהְנֵי לְתַקּוֹן מַה שְׁהוֹצִיא שֵׁם שָׁמַיִם לְבַטְלָהּ.

אִף בְּלִשׁוֹן הַטּוֹר וְהַשׁו"ע (ס"ו ר"ו ס"ו) אֵיתָא: "צָרִיף לומר 'בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד' עַל שְׁהוֹצִיא שֵׁם שָׁמַיִם לְבַטְלָהּ", וּמִבְּאֲרַת שִׁיטְתָם דְּאִין בְּאֲמִירָה זוֹ כְּדִי לְתַקּוֹן, אֲלֵא מְעִין תְּשׁוּבַת הַמִּשְׁקָל, דְּתַתַּח שְׁהוֹצִיא שֵׁם שָׁמַיִם לְבַטְלָהּ, מְצוּנָה הוּא לְשַׁבַּח וּלְפָאֵר, הַרִי דְּנַחֲלָקוּ בְּכָל גְּדֵר אֲמִירָה זוֹ.

וְאִין לְהַקְשׁוֹת מִמָּה שְׁכָתַב הַרְמ"א (או"ח כה, ה) דְּאִף אִם לֹא הִפְסִיק בֵּין תְּפִלִּין שֶׁל יָד לְתַפְלִין שֶׁל רֵאשׁ יְבָרַךְ שְׁתֵּי בְּרִכּוֹת, וְאַחַר הַבְּרִכָּה הַשְּׁנִיָּה יֵאמַר בִּשְׁכַמְל"ו, וְאִם תִּמְצִי לומר שְׂאִין כָּאִן תְּקוּן אֲלֵא תְּשׁוּבָה, אִיךָ נִתִּיר לוֹ לְכַתְחֻלָּה סִפֵּק בְּרִכָּה לְבַטְלָהּ עַל יְדֵי שְׂאִימַר בִּשְׁכַמְל"ו. דְּבִאֲמַת אִף לְרַמְב"ם וְדֵאִי אִין בְּזֵה תְּקוּן גְּמוּר וּמְחַלֵּט, דְּאִם כֵּן לְמָה קְיָיְמָא לוֹ 'סִפֵּק בְּרִכּוֹת לְהַקְלִי', יְבָרַךְ וַיֵּאמַר בִּשְׁכַמְל"ו, וְעַל כְּרַחֵף דְּאִין זֶה אֲלֵא תְּקוּן בְּדִיעַבְד, וְעַל כְּרַחֵף צָרִיף לומר דְּמַעֲקֵר הַדִּין סְבִירָא לִיָּה דְּמִבְּרַךְ שְׁתֵּי, אֲלֵא דְּלְרוּחָא דְּמִלְתָּא לְצִאת מִיְדֵי כָּל חֻשׁ וּפְקוּק אוֹמַר בִּשְׁכַמְל"ו. וְכָךְ כָּתַב הַמִּשְׁנָה בְּרוּרָה (שֵׁם ס"ק כ"ט) דְּהַרְמ"א סְבִירָא לִיָּה לְעַקֵּר דְּמִבְּרַךְ שְׁתֵּי,

עֵין שָׁם. וְעַיִן שׁו"ת פְּנִימִים מְאִירוֹת (ח"ג סי' ט') דָּאָם אָמַר עַל בְּרָכָה לְבַטְלָהּ בְּשִׁכְמַל"ו שׁוּב אֵין צְרִיךְ שׁוּם תְּשׁוּבָה וְתַקּוּן. וְנִרְאֶה בְּרוּר דְּזֶה רַק לְהַבְנֵת הֶרְמֵב"ם וְלֹא לְהַמְבַּאֵר בְּדַבְּרֵי הַטּוֹר וְהַשׁו"ע.

[וְהִנֵּה מְקוֹר הַלְכָה זוּ מִן הִירוּשָׁלַיִם (בְּרֻכּוֹת פ"ו ה"א): צְרִיךְ לֹמַר בְּשִׁכְמַל"ו שְׁלֹא לְהַזְכִּיר שָׁם שְׁמַיִם לְבַטְלָהּ, וְזֶה הַלְשׁוֹן בְּדַבְּרֵי הֶרְמֵב"ם. וְלִשְׁיטַת הַטּוֹר נִרְאֶה הַכּוֹנֵה כְּאֵלוֹ אָמְרוּ: צְרִיךְ לֹמַר בְּשִׁכְמַל"ו **מִשׁוּם שְׂאִסוּר** לְהוֹצִיא שָׁם שְׁמַיִם לְבַטְלָהּ, וְדו"ק].

בְּשִׁכְמַל"ו - בְּבִרְכַת הַלֵּל דְּרֵאשׁ חֹדֶשׁ

וְהִנֵּה, לְעַנְיָן בְּרָכָה עַל הַהֲלֵל בְּרֵאשׁ חֹדֶשׁ, כְּתַב מְרוֹן הַשְּׁלַחֵן עֶרוּף (או"ח סי' תכב, ב): "וַיֵּשׁ אֲוֹמְרִים שְׂאֵף הַצְּבוּר אֵין מְבָרֵךְ עֲלָיו לֹא בְּתַחֲלָה וְלֹא בְּסוֹף, וְזֶה דַּעַת הֶרְמֵב"ם וְכֵן נוֹהֲגִין בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְסִבִּיבוֹתֶיהָ". הֵינּוּ שְׂאִין לְבָרֵךְ עֲלָיו כִּיּוֹן דְּאִמְרֵתוֹ מִצַּד מִנְהַג. אֲמַנָּם דַּעַת הֶרְמֵב"א כְּשִׁיטַת רַבְּנֵינוּ תָּם וְהֵרָא"ש דְּגַם יַחֲדֵי מְבָרֵךְ עֲלָיו, וְכַתֵּב דְּכֵן נוֹהֲגִין בְּמִדִּינוֹת אֲשֶׁכְּנֹז. וְכִבֵּר דֵּן בְּשׁו"ת הַתְּעוֹרְרוֹת תְּשׁוּבָה (סי' צא) מִדּוּעַ אֵין אֲוֹמְרִים בְּשִׁכְמַל"ו אַחַר בְּרַכַת הַהֲלֵל בְּרֵאשׁ חֹדֶשׁ, הֲלֹא הִיא בְּרָכָה הַנֶּאֱמָרֶת מִסְּפֵק.

וְלְכַאֲוֶרָה נִרְאֶה, דָּאָם אִמְרָה זוּ תַקּוּן הוּא וְכְשִׁיטַת הֶרְמֵב"ם, נְכוּן שְׂאִימַר אַחֲרֵי בְּרַכַת הַהֲלֵל דְּבָזָה מִתְקַן, וְהוּי כְּאֵלוֹ לֹא הוֹצִיא שָׁם שְׁמַיִם לְבַטְלָהּ לְכוּלֵי עֲלָמָא, אֲבָל לְשִׁיטַת הַטּוֹר וְהַשְּׁלַחֵן עֶרוּף, לְכַאֲוֶרָה נְכוּן טְפִי שְׁלֹא יִפְסִיק בֵּין בְּרָכָה לְהֲלֵל, וְנִמְצָא דְלְשִׁיטַת הֶרְמֵב"א נִהַג כְּדִין, וְאֵין זוּ בְּרָכָה לְבַטְלָהּ וְרֵאוּיִים הֵם ר"ת וְהֶרְמֵב"א לְסַמֵּךְ עֲלֵיהֶם בְּשַׁעַת הַדְּחִק, וְלָמָּה יֹאמַר בְּשִׁכְמַל"ו וַיִּגְרַם בְּכָף בְּרָכָה לְבַטְלָהּ לְכוּלֵי עֲלָמָא.

וְאֶפְשָׁר עוֹד דַּעְצָם אִמְרֵת הַהֲלֵל מְהִי לִיהַ כְּמוֹ בְּשִׁכְמַל"ו, דְּמָה לֵן אֵיזָה פְּסוּקֵי שִׁיר

וְהֲלֵל הוּא אֹמַר, דְּאֵטוּ הַלְכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי הוּא שְׂצָרִיף לֹמַר דְּוָקָא בְּשִׁכְמַל"ו? הֲרֵי לְהַדְיָא כְּתוּב בְּרֵמֵב"ם בְּהַלְכוֹת שְׁבוּעוֹת שָׁם: כִּיצַד? אָמַר ה' - יֹאמַר בְּרוּךְ הוּא לְעוֹלָם וָעֶד, אוּ גְדוֹל הוּא וּמְהֲלֵל מְאֹד וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה, כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה לְבַטְלָהּ. הֲרֵי דְאֵין קְפִידָא דְּוָקָא בְּאִמְרָה זוּ, אֲלֵא בְּכָל עֲנִינֵי שְׁבַח וְהֲלֵל סָגִי. וְכֵן כְּתַב בְּחֵי אָדָם (כָּלֵל ה' ס"א) שְׁכִיכּוֹל לֹמַר גַּם פְּסוּקִים אַחֲרֵי, וְאֵם כֵּן אֶפְשָׁר לְכַאֲוֶרָה דְּגַם עֲצָם הַהֲלֵל אֲהֲנֵי לְזֶה.

אֲף נִרְאֶה לְכַאֲוֶרָה דְּאֵין זֶה אֲלֵא לְשִׁיטַת הֶרְמֵב"ם, דְּפְסוּקֵי הַהֲלֵל מוֹעִילִים שְׁלֹא יִהְיֶה לְבַטְלָהּ, אֲבָל לְשִׁיטַת הַטּוֹר דְּהוּי מַעִין תְּשׁוּבַת הַמְשָׁקֵל - צְרִיךְ שְׂאִימַר פְּסוּק מִיַּחַד שְׁיֵשׁ בּוֹ הֶכֶר שְׁנֵאֲמַר כְּדִי לְקַדֵּשׁ וּלְפָאֵר שְׁמוֹ הַגְּדוֹל תַּחַת אֲשֶׁר הוֹצִיאָהּ לְבַטְלָהּ, וְלֹא מְהִי בְּזֶה הֲלֵל שְׁנֵאֲמַר לְשֵׁם מִצְוֹת הַלֵּל.

אֲמַנָּם לְכַאֲוֶרָה יֵשׁ עוֹד נִפְקוּתָא בֵּין דְּרַכֵּי הֶרְמֵב"ם וְהַטּוֹר, דְּלְשִׁיטַת הֶרְמֵב"ם לֹא מְהִי אֲלֵא כְּשֵׂאֲמַר בְּשִׁכְמַל"ו סְמוּךְ לְהוֹצֵאת שָׁם שְׁמַיִם לְבַטְלָהּ, דְּרַק כְּשֵׂאֲמַר מִיַּד קָאֵי עַל הַשָּׁם שְׁהוֹצִיא לְפָנֵי כּוֹ, וְהוּי לִיהַ כְּאֵלוֹ הוֹצִיא אֶת הַשָּׁם מִפִּיּוֹ לְפָאֵרוֹ וְלְהֲלֵלוֹ וְלֹא הוּי לְבַטְלָהּ. וְזֶה מְדִיק בְּלִשׁוֹן הֶרְמֵב"ם שָׁם בַּה"ל שְׁבוּעוֹת יִמְהַר מִיַּד וַיִּשְׁבַּח, אֲבָל הַטּוֹר לְשִׁיטַתוֹ וְכֵן הַשׁו"ע לֹא כְּתַבוּ שְׂאִימַר כֵּן מִיַּד, דְּלְשִׁיטַתָּם דְּלֹא הוּי תַקּוּן אֲלֵא תְשׁוּבָה, אֵין קְפִידָא שְׂאִימַר מִיַּד, וְכִיכּוֹל לֹמַר כֵּן גַּם אַחַר כָּף. וְכֵן כְּתַב בְּאֶשֶׁל אַבְרָהָם ס"ו כ"ה דִּיכּוֹל לֹמַר בְּשִׁכְמַל"ו גַּם לְאַחַר זְמַן.

וְלִפִּי זֶה כְּתַב הַגַּר"א וַיֵּס שְׁלִיט"א שְׁנִרְאֶה לְכַאֲוֶרָה לְהַלְכָה בְּגִדּוֹן דִּידוֹ, דְּלֹא יִפְסִיק בֵּין הַבְּרָכָה לְהֲלֵל, וַיֹּאמַר בְּשִׁכְמַל"ו לְאַחַר גְּמַר הַהֲלֵל, דְּמַמָּה נִפְשָׁף לְשִׁיטַת הֶרְמֵב"ם אֲמַנָּם לֹא מְהִי בְּשִׁכְמַל"ו לְאַחַר זְמַן, אֲף לְשִׁיטַתוֹ מְהִי עֲצָם הַהֲלֵל. וְלְשִׁיטַת הַטּוֹר לֹא מְהִי הַהֲלֵל כִּיּוֹן שְׂאִין בּוֹ הֶכֶר, אֲף לְשִׁיטַתוֹ מְהִי בְּשִׁכְמַל"ו גַּם לְאַחַר הַפְּסֵק, וְאֵם כֵּן מַמָּה

נִפְשָׁךְ יֵצֵא יְדֵי חוּבָה בְּאִמְרָה זוֹ וְדו"ק. [אֲמַנָּם עַיִן בְּשׁו"ת הַתְּעוֹרְרוֹת תְּשׁוּבָה (סי' צא) שְׁהַעֲלֵה כְּמָה צְדָדִים הַפְּלוּלִים בְּנֹאֲמֵר לְעֵיל, וּמִסִּיק דְּאִין צְרִיךְ לֹמַר אִף בְּסִיּוֹם הַהֲלֵל, דְּכִיּוֹן שְׁלֵא תִקְנֵנו אֲמִירַת בִּשְׁכַמְל"ו לְאַחַר הַבְּרָכָה מִשׁוּם הַפְּסָק, הוּא הַדִּין בְּסוֹפָהּ לֹא תִקְנֵנו, שְׁלֵא לְחַלֵּק].

אִךְ בְּאֵמֶת נִרְאֶה בְּעֵקֶר דִּין זֶה, דְּאִף אֲמַנָּם שְׁכַתְּבֵי הַחַיִּי אָדָם שָׁם, דְּגַם כְּשֹׁאֲמֵר בְּרָכָה לְבִטְלָה יָכוֹל לֹמַר 'גְּדוֹל וּמְהֻלָּל מְאֹד' אוֹ 'אֲדוֹנֵנוּ מֶה אֲדִיר שְׁמֵךְ', אִךְ לְכַאוּרָה נִרְאֶה יוֹתֵר בְּדַבְרֵי הַרְמַב"ם דְּשִׁנֵּי דִינָיִם יֵשׁ בְּזֶה, שְׁכֹאֲשֶׁר מוֹצִיא שֵׁם שָׁמַיִם לְבִטְלָה - יָכוֹל לֹמַר דְּבַרֵּי שְׁבַח אֱלוֹ, אִךְ לְאַחַר שְׁבַרְךָ בְּרָכָה לְבִטְלָה - לֹא יוֹעִיל כָּלֵל שְׂאִימֵר פְּסוּקֵי הַלֵּל וְשִׁבְחָ, דְּפְסוּקִים אֱלוֹ אֵינָם מִתְקַשְּׂרִים כָּלֵל לְבְּרָכָה שְׂצִיָּאָה לְבִטְלָה, וְתִקְוֵנוּ רַק בְּאִמְרַת 'בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד'.

וְזֶה מְדִיק מְאֹד בְּדַבְרֵי הַרְמַב"ם, דְּרַק בְּהַלְכוֹת שְׁבוּעוֹת הַזְּכִיר פְּסוּקִים אֱלוֹ, לְגַבֵּי הַמְזִכִּיר אֵת ה' לְבִטְלָה, וְלֹא מִיִּירֵי שֵׁם בְּבִרְךָ בְּרָכָה לְבִטְלָה. לְעַמַּת זֹאת בְּהַלְכוֹת בְּרָכוֹת לֹא הַזְּכִיר אֲלֵא אֲמִירָה זוֹ בְּלִבָּד, דְּבַעֵי לֹמַר 'בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד', וְאִין בְּלַתּוּ.

וּבְאוֹר הַדְּבָר נִרְאֶה, דְּבְמוֹצִיא שֵׁם שָׁמַיִם יָכוֹל לְתַקְּנוֹ עַל יְדֵי שְׂאִימֵר מִיַּד פְּסוּקֵי הַלֵּל וְשִׁבְחָ הַמְשֻׁתְּלָבִים וּמִשְׁלִימִים אֵת הַזְּכָרָת ה', וְנִמְצָא שְׁלֵא יֵצֵא לְבִטְלָה. אֲבָל בְּבְרָכָה לְבִטְלָה לֹא שִׁיךְ סִבְרָא זוֹ, דְּהַבְּרָכָה יֵצֵאָה לְבִטְלָה וְרַק עַל יְדֵי בִשְׁכַמְל"ו יָכוֹל לְתַקְּנוֹ, דְּאִמְרָה זוֹ רְאוּי תְּמִיד לְאֲמָרוֹ עַל שֵׁם ה' שְׁהַזְּכֵר, וּכְדָרְךָ שְׂאִמְרוֹ יַעֲקֹב אֲבִינוּ בְּשִׁמְעוּ אֵת בְּנֵי אוֹמְרִים 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, וְכֹךָ עוֹשִׂים מְלֹאכֵי הַשְּׂרַת, וְלְעוֹלָם אֵין אוֹמְרִים בִּשְׁכַמְל"ו אֲלֵא עַל שְׁמוֹ הַגְּדוֹל שְׁהַזְּכֵר לְפָנָיו, וְנִמְצָא שְׁהַבְּרָכָה לֹא יֵצֵאָה לְבִטְלָה כִּיּוֹן שְׁעַל יְדֵהּ נִאֲמַר בִּשְׁכַמְל"ו.

וּמְדִיק בְּזֶה דְּהַרְמַב"ם בַּה' בְּרָכוֹת לְגַבֵּי בְּרָכָה לְבִטְלָה, לֹא כָּתַב שְׂאִימֵר מִיַּד, אֲלֵא רַק בְּהַלְכוֹת שְׁבוּעוֹת, דְּבִשְׁכַמְל"ו לֹא צְרִיךְ לֹמַר מִיַּד, דְּאִינוּ הַשְּׁלֵמָה לְשֵׁם ה' שְׁהַזְּכֵר. וְאִף שְׁנַתְּבָאֵר מְדַבְרֵי הַרְמַב"ם דְּבִשְׁנֵי אֲפָנִים אֲפָשֶׁר לְתַקְּנוֹ מֶה שְׁהַזְּכִיר שֵׁם שָׁמַיִם לְבִטְלָה, עַל יְדֵי פְּסוּקֵי שְׁבַח שְׂאִימֵר מִיַּד אוֹ עַל יְדֵי אֲמִירַת בִּשְׁכַמְל"ו - מִכָּל מְקוֹם נִרְאֶה דְּעִדִּיף הַתְּקוּן שֶׁל הַשְּׁלֵמָת ה' בְּעִנְיָנֵי שְׁבַח וְהַלֵּל, שְׁעַל יְדֵי זֶה נִמְצָא שְׁבִפְעַל לֹא הַזְּכֵר שֵׁם ה' לְשׁוּא, מֶה שְׂאִין כֵּן בִּשְׁכַמְל"ו דְּהוּא רַק תְּקוּן בְּדִיעְבַּד, וְלִכֵּן כָּתַב הַרְמַב"ם בְּהַלְכוֹת שְׁבוּעוֹת רַק הַעֲצָה לֹמַר מִיַּד עִנְיָנֵי שְׁבַח וְהַלֵּל, וְלֹא אֲמִירַת בִּשְׁכַמְל"ו. אִךְ נִרְאֶה דְּאֵם לֹא אָמַר מִיַּד עִנְיָנֵי שְׁבַח, עִדִּין יָכוֹל אִף לְאַחַר זְמַן מֶה לֹמַר בִּשְׁכַמְל"ו וְדו"ק בְּזֶה.

וּלְפִי זֶה לֹא יוֹעִיל כָּלֵל עֲצָם פְּרָקֵי הַהֲלֵל לְתַקְּנוֹ אֵת בְּרָכַת הַהֲלֵל, כִּיּוֹן שְׁבַרְךָ בְּרָכָה לְבִטְלָה, וְאִין לוֹ עֲצָה אֲלֵא בְּאִמְרַת בִּשְׁכַמְל"ו בְּלִבָּד. וְעוֹד נִרְאֶה לְכַאוּרָה דְּאֲפִלוּ בְּמוֹצִיא שֵׁם שָׁמַיִם לְבִטְלָה לֹא סִגֵּי בְּפְרָקֵי הַלֵּל, אֲלֵא צְרִיךְ לֹמַר גִּסְח שְׁמַתִּישׁב וּמִתְקַשֶּׁר עִם שֵׁם שָׁמַיִם שְׁהַזְּכִיר, כְּגוֹן הַנִּי פְּסוּקִים שְׁנִקְטֵי הַרְמַב"ם גְּדוֹל הוּא וּמְהֻלָּל וְכְדוּ, אֲבָל מֶה יִתְקוֹן בְּאִמְרוֹ הַלְלוּיָהּ וְכְדוּמָה, דְּבְרִים שְׂאִינָם מִתְקַשְּׂרִים עִם שֵׁם שָׁמַיִם שְׁהוֹצִיא, כְּמַבְאָר.

וְעַיִן בְּסִפְר 'הַלִּיכוֹת שְׁלֵמָה' מִתּוֹרְתוֹ שֶׁל הַגְּרַש"ז אוֹיְעֶרְבֵרְךָ זִצ"ל (תְּפִלָּה פ"ד סי"ז) דְּאֵם עֲנֵה 'אֲמֵן יְהֵא שְׁמִיָּה רַבָּא מְבָרַךְ' מִהֲנֵי בְּמִקוֹם בִּשְׁכַמְל"ו, וּלְפִי כָּל הַמְבָאָר אֵין זֶה פְּשוּט כָּלֵל, וְלְכַאוּרָה תְּלִי בְּשִׁנֵּי דְרַכֵּי הַבְּנֵה הַנ"ל, לְשִׁיטַת הַטּוֹר צְרִיךְ הַכֵּר שְׂאוֹמֵר בְּמִיחָד לְצַרְךָ הַעֲנֵן. אֲמַנָּם אֵין לְדַחוֹת דְּבְרֵי לְפִי דְּבְרִינוּ דְּבְבְּרָכָה לְבִטְלָה צְרִיךְ דּוֹקָא אֲמִירַת בִּשְׁכַמְל"ו, דְּלְכַאוּרָה הוּי 'אֲמֵן יְהֵא שְׁמִיָּה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלָם וְלְעוֹלָמֵי עֲלְמֵיָא' [יְהֵא שְׁמוֹ הַגְּדוֹל מְבָרַךְ לְעוֹלָם וְלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים], מִמֶּשׁ כְּפִי לְשׁוֹן 'בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד', אֲלֵא שְׂאִימֵר בְּאִרְמִית, וְצְרִיךְ עִיּוֹן לְמַעֲשֵׂה.

אמירת בשכמל"ו תוך כדי דבור

והנה כתב המשנה ברורה (סי' כ"ה ס"ק כ"א) דיצהר מאד בהנחת תפלין של ראש שלא לומר בשכמל"ו עד לאחר ההדוק, שלא יהיה הפסק בין הברכה להדוק, שלא יהיה ברכה לבטלה. וכתב שרבים נכשלים בזה. ומקור הלכה זו מהפרי מגדים, עין שם. וראיתי מי שטען לעמתו, דכיון דאיתא ברמב"ם שימרה מיד לומר בשכמל"ו, צריך לומר כן תוך כדי דבור, דזה משמעות מיד, ולאחר ההדוק יהיה לאחר כדי דבור, ולכן יש לומר כן לפני ההדוק.

שכתב הרמב"ם, ונתבאר טעמם ונמוקם. ועוד דבארנו לעיל דאף הרמב"ם לא כתב מיד אלא במוציא שם שמים לבטלה ולא בברכה לבטלה שצריך לומר עליו בשכמל"ו, ואם כן אין בדברים אלו ממש, ומשום כך אין לזוז בזה מפסק המשנה ברורה. ואף דאפשר דראוי לכתחלה לומר בשכמל"ו תוך כדי דבור לברכה לבטלה, בודאי אין זו חובה, ופשוט דאין זה מעכב, ואין לומר בשכמל"ו לפני ההדוק, ואם עשה כן ברכתו לבטלה.

בשכמל"ו - כמנין השמות שהוציא

אצינו דין מחדש שמצאתי בס"ד בספר 'פסקי תשובות' בשם 'דעת קדושים', שאם הזכיר כמה שמות לבטלה, אזי ראוי שיאמר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", כמנין השמות שהזכיר. למשל היה עומד בתפלת העמידה, ונזכר שכבר עמד מקדם והתפלל, ועתה התפלל בתורת חובה ולא בתורת נדבה, לאמר בשכמל"ו כמנין הפעמים שהזכיר השם לבטלה.

אמנם, אין משמעות מיד דוקא תוך כדי דבור, ובמקום שצריך דוקא תוך כדי דבור כפל הרמב"ם לשונו, וכתב **מיד תוך כדי דבור**, עין לדגמא הלכות שבועות (פ"ב ה"ז), אבל סתם לשון **מיד** - משמע סמוך, ולא דוקא תוך כדי דבור, וכי מה שכתב בהלכות דעות (ה, ד) "ויפרש מיד לאחר ביאה", נאמר דצריך לפרש תוך כדי דבור? ובהלכות תפלה (י, ג) בש"צ שטעה בברכת המינין דמחליפין אותו **מיד**, אטו צריך להיות תוך כדי דבור? ושם (יא, יג) בבית הכנסת שחרבו יסודותיו דמחריבין אותו **מיד**, ובשבועות (ה, כ) במי שנשבע שלא יישן ג' ימים דמלקין אותו **מיד**, האם יש קפיצא שילקוהו תוך כדי דבור?

אמנם בספר משנה הלכות (ח"י סי' לט) העיר שלפי דברי הגאון חיד"א בנחל קדומים (פרשת קדושים) אין צורך לומר יותר מפעם אחת. ואלו דברי החיד"א: כתב בזהר הקדוש (פרשת יתרו דף זא, א) דהקב"ה כשברא העולם, חקק שמא קדישא על צרורא והניחו על פי תהום, וכשנשבעין לשקר פורחים אותיות שמא קדישא, ואתבדרו גו תהומי ובעין מיא לשטפא עלמא, עד הזמין וארמיז לחד ממנא יעזריאל די ממנא על ע' מפתחן וחקיק בצרורא אתוון כמלקדמיו, וכדין אתקיים עלמא ואהדרו מיין לדוכתייהו, ועל דא כתיב 'לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא'. והרב החסיד מהר"א מקראקא ז"ל (מעשה רוקח שבועות אות ה') כתב דהיינו טעמא שאמרו בירושלמי דאם אמר שם לבטלה לאמר בשכמל"ו, והביאו מרן סימן ר"ו. והטעם כי **בשכמל"ו** גימטריא יעזריאל ע',

ואף כמה שכתב הרמב"ם (תפלה ט, ב) לגבי סמיכת גאלה לתפלה **מיד**, אינו בהכרח תוך כדי דבור, והעקר שלא יפסיק, ועין משנה ברורה (סי' קיא ס"ק ב') **דלכתחלה** צריך להסמיכה תוך כדי דבור, עין שם.

סוף דבר, אין שום משמעות מלשון 'מיד' דצריך תוך כדי דבור, אלא שיהא סמוך כל ענין לפי ענינו. ובגדודן דידן נראה דדי אם יש הכר, כמבאר.

ומלבד זאת כבר נתבאר לעיל שהטור והשו"ע לא כתבו שצריך לומר בשכמל"ו מיד, כמו

וְהִנֵּה כָּתַב הַרְמַב"ם (עבודת יום הכּפּוּרִים ג, י):
וּבְעֵשׂוֹר שֶׁבְחַמֶּשׁ הַפְּקוּדִים קוֹרָא עַל פֶּה,
וְלָמָּה קוֹרָא עַל פֶּה? לְפִי שְׂאִין גּוֹלְלִים סֵפֶר
תּוֹרָה בְּצַבּוּר, וְלָמָּה לֹא יִקְרָא בְּסֵפֶר אַחֲרֵי?
לְפִי שְׂאִין אֶחָד קוֹרָא בְּשֵׁנֵי סִפְרִים מִשּׁוּם
פְּגָם סֵפֶר תּוֹרָה רֵאשׁוֹן. וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה כָּתַב
בְּהַלְכוֹת תַּפְּלָה (יב, כג), וְהוּא טַעְמוֹ שֶׁל רַב
הוֹנָא בַר יְהוּדָה. וְלִכְאוּרָה מִמָּה שֶׁהִשְׁמִיט
טַעְמוֹ שֶׁל רִישׁ לְקִישׁ, מִשְׁמַע שְׂאִינוֹ מִסְכִּים
לְטַעְמוֹ, וְסוֹבֵר שֶׁמִּתֵּר לְגַרְם לְהַרְבוֹת בְּבִרְכוֹת.

וְכֵן מִשְׁמַע מִמָּה שֶׁכָּתַב בְּהַלְכוֹת תַּפְּלָה (ז,
טו-טז): בְּשִׁבְתוֹת וַיָּמִים טוֹבִים שֶׁהַתַּפְּלָה שְׁבַע
בְּרָכוֹת וְכו' צְרִיךְ לְהַשְׁלִים מֵאַה בְּרָכוֹת מִן
הַפְּרוֹת, כִּי צִדָּד? אוֹכֵל מְעַט יֵרַק וּמִבְּרֵךְ לְפָנָיו
וְלֹאֲחֲרָיו, וְחוֹזֵר וְאוֹכֵל מְעַט מִפְּרֵי זֶה וּמִבְּרֵךְ
לְפָנָיו וְלֹאֲחֲרָיו, וּמוֹנֵה כָּל הַבְּרָכוֹת עַד
שְׁמִשְׁלִים מֵאַה בְּכָל יוֹם. וּמִשְׁמַע מִפְּשֵׁט
לְשׁוֹנוֹ שֶׁמִּתֵּר לְאָדָם לְאָכֵל מְעַט מִפְּרֵי מִסִּים
וּלְבָרֵךְ עָלָיו תַּחֲלָה וְסוֹף וְלַחֲזוֹר לְאָכֵל מִמֶּנּוּ
וּלְבָרֵךְ עָלָיו תַּחֲלָה וְסוֹף, אִף עַל פִּי שֶׁכָּבַר
בַּתַּחֲלָה הִיָּה בְּדַעְתּוֹ לְאָכֵל יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, וְנִמְצָא
שֶׁגוֹרֵם בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה.

אוֹלָם עֵינֵינוּ בְּשׁו"ת מְהַרְשַׁד"ם (או"ח סימן א)
שֶׁכָּתַב: וְאֵע"ג שֶׁהַרְמַב"ם ז"ל לֹא הִבִּיא בְּפֶרוֹשׁ
הַמִּשְׁנָה וְלֹא בְּהַלְכוֹת עֲבוֹדַת יוֹם הַכּפּוּרִים
אֶלָּא הִטְעִים הָרֵאשׁוֹן, וְלֹא הִבִּיא טַעַם רִישׁ
לְקִישׁ - הֵינּוּ שֶׁלֹּא חָשׂ לְהֶאֱרִיךְ, וּמִכָּל מְקוֹם
לֹא מְצִינוּ בְּשׁוּם מְקוֹם שֶׁדָּחָה אוֹתוֹ, אֲדַרְבָּה
הוּא ז"ל הַזֵּהִיר הַרְבֵּה עַל בְּרָכָה שְׂאִינָה
צְרִיכָה. וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה כָּתַב בְּשׁו"ת הַמְבִי"ט (ח"א
סימן קיז וְסִימָן קפ).

וּמֵה שֶׁכָּתַב הַרְמַב"ם בְּהַלְכוֹת תַּפְּלָה הַנ"ל,
צְרִיךְ לומר דְּלִצְרוֹךְ הַשְׁלֵמַת מֵאַה בְּרָכוֹת
שְׂאִינֵי. וְכֵן כָּתַב בְּהַגְהוֹת מִשְׁכִּיל לְאִיתָן עַל
הַרְמַב"ם שָׁם.

אֲמָנָם תְּרוּץ נוֹסֵף מִבְּאֵר בְּדַבְּרֵי הַרְבֵּ לְחָם
מִשְׁנֵה: נִרְאֶה דְּרַבְּנֵינוּ וְדַאי לֹא קָאָמַר אֶלָּא
שָׁאֵם אֶכֶל יֵרַק וְלֹא הִיָּה בְּדַעְתּוֹ לְאָכֵל יוֹתֵר

דְּמִמְנָא עַל ע' מִפְּתָחוֹ, כִּי הוּא הַמְּלֶאֶךְ
הַחוּקֵק שְׂמָא קְדִישָׁא פְּעַם אַחֲרַת בְּצוּוֵי ה',
וְדוּק. עַד כָּאן דְּבִרְיוֹ.

וּמַעֲתָה יֵשׁ לְדִיקָה, לְפִי טַעַם זֶה, שֶׁאֲמִירַת
בְּשִׁכְמַל"ו הִיא בְּגֵדֵר שְׁבַח וּבִקְשָׁה שְׁיִשְׁיב
הַקב"ה אֶת הָאוֹתוּתִיּוֹת הַחֻקוֹקוֹת בְּפִי תְהוֹם
עַל הַצְּרוּר, נִרְאֶה דְּסָגִי בְּפַעַם אַחַת, דְּכִיּוֹן
שְׂאֵמַר פְּעַם אַחַת וְחֹזֵר הַמְּלֶאֶךְ וְחֻקְקָה, לָמָּה
לוֹ לומר עוֹד.

גְּרִימַת בְּרָכָה שְׂלֵא לְצָרוֹךְ

בְּשֵׁם שְׂאֵסוֹר לְבָרֵךְ בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה, כִּי
אֵסוֹר לְגַרְם לְבָרֵךְ בְּרָכָה שְׂלֵא לְצָרוֹךְ. לְפִיכֵן
מִי שֶׁבְּרֵךְ בְּרָכָה רֵאשׁוֹנָה עַל פְּרֵי מִסִּים, וְאַחֲרֵי
שֶׁאֵכֵל מִמֶּנּוּ שְׁעוֹר כְּזוּת, רוֹצֵה לְבָרֵךְ בְּרָכָה
אַחֲרוֹנָה וְלַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ עָלָיו בְּרָכָה רֵאשׁוֹנָה
וְלַחֲמֹשֶׁיךְ בְּאֵבִילָתוֹ - אֵסוֹר לוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן, שֶׁהֲרִי
הוּא גוֹרֵם לְבָרֵךְ בְּרָכָה שְׂלֵא לְצָרוֹךְ.

בְּמִשְׁנֵה (יִמָּא סח, א): תַּנּוּ, וְכֵהֵן גְּדוֹל עוֹמֵד
וּמִקְבֵּל וְקוֹרָא אַחֲרֵי מוֹת וְאֵךְ בְּעֵשׂוֹר, וְגוֹלְלֵי
סֵפֶר תּוֹרָה וּמִנִּיחוֹ בְּחִיקוֹ, וְאוֹמֵר: יוֹתֵר מִמָּה
שֶׁקָּרָאתִי לְפָנֶיכֶם כְּתוּב כָּאן, וּבְעֵשׂוֹר שֶׁבְחַמֶּשׁ
הַפְּקוּדִים קוֹרָא עַל פֶּה. וּבְגִמְרָא (יִמָּא ע, א)
אֶקְשִׁינָן אִמָּאֵי קוֹרָא עַל פֶּה? נִגְלוּל וְנִיִּקְרִי,
וּמִשְׁנִינָן לְפִי שְׂאִין גּוֹלְלִים סֵפֶר תּוֹרָה בְּצַבּוּר
מִפְּנֵי כְּבוֹד הַצַּבּוּר. וְאֶקְשִׁינָן וְנִיִּתִי סֵפֶר תּוֹרָה
אַחֲרֵינָא וְנִיִּקְרִי? וּמִשְׁנִינָן: רַב הוֹנָא בַר יְהוּדָה
אָמַר מִפְּנֵי פְּגָמוֹ שֶׁל רֵאשׁוֹן, וְרִישׁ לְקִישׁ
אָמַר מִשּׁוּם בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה. וּפְרַשׁ רַש"י:
בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה - שְׂיֵהָא צְרִיךְ לַחֲזוֹר
וּלְבָרֵךְ. וְכָתַב הַמְּאִירִי (סוֹטָה מא, א): שְׁכָל
שְׁמַבִּיא סֵפֶר אַחֲרֵי לְפָרְשָׁה אַחֲרַת צְרִיךְ לְבָרֵךְ.

וּמִבְּאֵר שְׂאֵף עַל פִּי שְׂאֵם יִבִּיא סֵפֶר אַחֲרֵי
צְרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ עָלָיו, וְאִין כָּאן בְּרָכָה
לְבִטְלָה, מִכָּל מְקוֹם פִּיּוֹן שְׂאֵפְשֵׁר לְקָרָא בְּעַל
פֶּה וְלַהֲמִנֵּעַ מִלְּבָרֵךְ בְּרָכָה נוֹסֶפֶת, אִם אִינוּ
עוֹשֶׂה כֵּן אֶלָּא מִבִּיא סֵפֶר תּוֹרָה אַחֲרֵי - הֲרִי
זֶה גוֹרֵם לְבָרֵךְ שְׂלֵא לְצָרוֹךְ.

לאכילה מעיקרא, ואי אכיל ליה אף לאחר מזונו נפטר בברכת הפת ולא בעי ברוכי, כי שביק לה לאחר מזונו הוי ליה מרבה בברכות בחנם, ואסור לעשות כן. ולהכי פרישנא דבימי החג מיהת משלים לה במיני תרגימא לאחר ברכת המזון לאלתר דמינכרא מילתא, והשתא אינו מרבה בברכות חנם, דאפלו אכיל להו לאחר כל מזונו כדרך בני אדם קדם ברכת המזון הוו להו דברים הבאים שלא מחמת הסעודה שמגרכים עליהם.

על כל פנים, מבאר בדברי הראשונים שאין לברך ברכה שלא לצורך, ולהרבות ברכות בחנם, וכדעת ריש לקיש בגמרא דיומא.

גרימת ברכה לצורך מצוה

מתר לאדם לגרם לברך ברכה לצורך קיום מצוה שחייב בה, שביין שעל ידי בן מקום מצוה הרי יש בברכה צורך. לפיכך מי שאחר לסעד בשבת סעודת שחרית, ונמשכה סעודתו עד שהגיע זמן מנחה גדולה, דתיינו חצי שעה אחר חצות היום, ומשער בעצמו שאם ימשיך בסעודת שחרית לא יוכל לאכל אה"כ סעודה שלישית להאבון, רק אכילה גסה, מתר לו להפסיק סעודתו, ולברך ברכת המזון ולהחזיר ולמול ידיו ולברך ברכת המוציא ולהמשיך בסעודה ולצאת ידי חובת סעודה שלישית, שהזואיל ועושה בן לצורך קיום מצות סעודה שלישית שהיא חובה בשבת, הרי זה נחשב שגורם לברך לצורך. ומכל מקום לכתחלה נכון שיתפצל מנחה בצבור קדם שימשיך בסעודה.

כן משמע ממה שכתב הרשב"א בתשובה (הביאה מרו הב"י סימן כה) אהא דתניא: סח בין תפלה לתפלה עברה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה, וזו לשונו: מסתברא שלא אמרו עברה היא בידו אלא במפסיק בדברי הרשות, אבל לאמן יהא שמייה רבא אם הפסיק אין זה פועל עברה. ומיהו אם הפסיק וענה מסתברא שמברך על של ראש,

בעת ההיא, כשיעבר אותו העת צריך שיחזור ויאכל מאותו פרי כדי להשלים, והשתא לא גורם בברכות, שפשאכל בתחלה וברך לבסוף לא היה בדעתו לאכל יותר. וכן כתב בספר מעשה רוקח שם בדעת הרמב"ם. ומכל מקום שלא לצורך גם הרמב"ם יודה שאסור לגרם להרבות בברכות.

ומצינו להרבה מרבתינו הראשונים ז"ל שכתבו בפרוש שאסור לגרם ברכה שלא לצורך, והסתיעו מדברי ריש לקיש הנ"ל. התוספות ישנים (יומא ע, א): משום ברכה שאינה צריכה, מכאן יש ללמד דהשוחט הרבה בהמות או עופות ביחד אסור להשיח בין שחיטת עוף לחברו כדי לחזור ולברך, כיון שיקול לצאת בברכה ראשונה. וכן כתב בחדושי הרמב"ן (חליו פז, א) בשם התוספות, וכן כתב הרשב"א בחדושו שם, וכן כתב עוד הרשב"א בתורת הבית (בית א שער ה), וכן כתב בחדושי הריטב"א (יומא ע, א) בשם תוספות, ועין שם שכתב בשם הרמב"ן שרשאי לשוח בין שחיטה לשחיטה, ומכל מקום סיים: ומיהו דינם של רבותינו בעלי התוספות ז"ל אמת הוא לענן שאר דברים, וכגון הרוצה לאכל מיני פרות, דכל דאפשר לאכלם בתוך הסעודה כדי למעט בברכות הכי אית ליה למעבד כל היכא דאפשר ליה שלא ישנה סדר אכילתו. ומבאר שמסכים לדעת ריש לקיש שאסור לגרם ברכה שלא לצורך.

וכן כתב עוד הריטב"א בחדושו לסקה (כו, א) אהא דאמרינו התם אליבא דרבי אלעזר דסבירא ליה דאיכא תשלומין למי שלא אכל בסכה כזית פת בליל ט"ו בתשרי, משלים במאי? אלימא בריפתא - סעודה דיומיה קאכיל (פרש"י: ומאי הכר יש כאן שהוא לשם סעודה ראשונה, הלא דרכו לסעד היום) ומשני: אלא מאי ישלים במיני תרגימא. וכתב הריטב"א: וליכא למימר שיקבענה מיד אחר מזונו כשיגמר ברכתו דהשתא מינכרא, דהא כיון דדעתיה

דמכל מקום הרי הפסיק בין הברכה והמעשה, דשל ראש מצוה בפני עצמה היא.

ולכאורה מדוע אינו עובר עברה בזה שגורם לברך ברכה שאינה צריכה, כפי שהבאנו מדברי הרשב"א שאינו רשאי לדבר בין שחיטה לשחיטה, שכיון שיכול לפטר עצמו בברכה אחת אינו רשאי להרבות. וצריך לומר דשאני עונה 'אמן יהא שמיה רבא' שעושה מצוה בזה שעונה, ולא חשיב מרבה ברכות שלא לצורך אלא אם כן עושה כן בחנם ללא שום צורך מצוה. וכן כתב הרא"ש בתשובה (פלל כד דיו ד) בענין מצות סעודה שלישית בשבת, שאם נמשכה סעודת שחרית עד שהגיע זמן מנחה גדולה, שנכון להפסיק הסעודה ולברך ברכת המזון, ושוב לטל ידים ולברך המוציא ולהמשיך בסעודה לשם סעודה שלישית, שכיון שנמשכה סעודת שחרית כל כך אי אפשר לאכל סעודה שלישית אלא באכילה גסה. והוסיף הרא"ש: וכשהוא מפסיק מן המנחה בסעודתו ומברך ברכת המוציא, אין כאן משום מרבה בברכות שלא לצורך, כיון שהוא מפסיק מפני כבוד השבת לקיים מצות סעודה שלישית.

אמנם התוספות (שבת קיח, א) כתבו בשם ר"י שאין לחלק סעודת שבת שחרית לשתיים, דהוי ליה גורם ברכה שאינה צריכה. ומשמע שאף על פי שעושה כן לצורך קיום מצות סעודה שלישית אסור. אולם מרן בשלחן ערוך (סימן רצא סעיף ג) פסק כדברי הרא"ש שמתר לחלק את סעודת שחרית לשתיים ולא חשש לברכה שאינה צריכה, והיינו משום שעושה כן לצורך קיום מצות סעודה שלישית. וכן כתב המגן אברהם (סימן רטו ס"ק ו), וכן עקר. בפרט שהרא"ש בתשובה הנ"ל כתב שכן ראה לרבותיו נוהגים לחלק סעודת שחרית לשתיים.

אבל אם יוכל לאכל סעודה שלישית לתאבון, אלא שמתעצל לערוך השלחן פעם נוספת

ורוצה לחלק סעודת שחרית לשתיים, אסור משום שגורם לברך ברכות שלא לצורך. וכן מתבאר בדברי הרא"ש בתשובה הנ"ל דדוקא מי שלא יוכל לאכל סעודה שלישית לתאבון אלא אכילה גסה מתר לו לחלק סעודת שחרית לשתיים. וכן מתבאר מלשון מרן בשלחן ערוך (סימן רצא סעיף ג), וכן כתב הרמ"א בהג"ה שם, וכן פסק המגן אברהם שם (ס"ק ח) ושאר אחרונים.

אכן כבר הזכרנו לעיל שראוי להתפלל מנחה בצבור קדם סעודה שלישית. והוא דמלבד שאסור לאכל יותר מכביצה פת אפלו סמוך לזמן מנחה גדולה קדם שיתפלל מנחה, וכמבאר בשלחן ערוך (סימן רלב סעיף ב) אלא שנהגו להקל אם יש לאדם מנין קבוע למנחה, וגם יש לו מי שיזכירו להתפלל, כמו שכתבו האחרונים, וכן פסק הרב בן איש חי (ש"ר פרשת ויקהל אותיות יב ג) והפך החיים (סימן רלב אות טז ואות לב), מכל מקום בשבת אם יש לו מנין להתפלל מנחה גדולה קדם שישעוד עדיף, וכמבאר בספר מנוחת אהבה (ח"א פרק ח הערה נד), ועוד שעל פי הקבלה צריך לאכל סעודה שלישית אחר תפלת מנחה, וכמו שכתב בספר בן איש חי (ש"ב פרשת חיי שרה אות יד).

השלמת מאה ברכות

יש אומרים שמתר בשבת ויום טוב לגרם לברך ברכה לצורך השלמת מנין מאה ברכות, ויש חולקים, והלכה כמותם. ומכל מקום אם אינו גורם בידים לברך ברכה, אלא שהיה יכול למנע את הברכה שמברך, יש להתיר לברך לצורך השלמת מאה ברכות. לפיכך אסור גם בשבת לברך על פרי ולאכל ממנו בשעור, ולברך עליו ברכה אחרונה, ומיד לחזור ולברך עליו ברכה ראשונה ולאכל ממנו. אבל מתר בשבת לאכל לפני ברכת המוציא דברים שנפטרם בכרכת המוציא, ואין חיוב להמתין עד אחר ברכת המוציא. וכן מתר בשבת להניח

את הפרות שהובאו בסוף הסעודה עד לאחר ברכת המזון, כדי לאכלם אחרי ברכת המזון ולברך עליהם גם ברכה אחרונה.

כן כתב באור זרוע (ח"ב סימן כא) שנמצא כתוב בתשובות, שהיו מביאים 'גירמזלי' (מין אטריות) לפני רבנו קלונימוס והזקנים לפני הסעודה בשבת, והיו מברכים עליהם בורא מיני מזונות וברכת מעין שלוש, כדי להרבות בברכות ולהשלים מאה ברכות, ואחר כך היו אוכלים לחם ושאר צרכי הסעודה. והביאו גם הרמ"א בדרך משה (סימן רמט).

ואמנם המגן אברהם (סימן רמט ס"ק ו) העיר על זה, שהרי אסור לגרם לברך ברכות שלא לצורך, ואיך היו מביאים לפני הסעודה 'גירמזלי' ומברכים עליהם תחלה וסוף. ואזיל לטעמיה בסימן רי"א (ס"ק ט) שאוסר לברך על התבשיל קדם המוציא, דהוי ליה גורם ברכה שאינה צריכה, שהרי אם יברך המוציא תחלה הרי התבשיל נפטר בברכת המוציא.

אולם יש לומר שרבנו קלונימוס סובר שלצורך השלמת מאה ברכות בשבת מתר לגרם להרבות בברכות. ואף על פי שהמגן אברהם (סימן רטו ס"ק ו) סובר שאסור לגרם להרבות בברכות אפילו לצורך השלמת מאה ברכות, משום שצריך לברך מאה ברכות הצריכות ולא מאה ברכות שהיה אפשר למנוע אמירתן, מכל מקום רבנו קלונימוס סובר שמתר להרבות בברכות כדי להשלים מאה ברכות בשבת.

וכן משמע פשוט לשון הרמב"ם (תפלה ז, טז) שמתר לגרם להרבות בברכות לצורך השלמת מאה ברכות, וכן הגאון ערף השלחן (סימן רצא אות ד) בדעת רבנו קלונימוס הנ"ל, ושכן משמע פשוט לשון הרמב"ם הנ"ל, ושלא כמו שכתב הרב לחם משנה בדעת הרמב"ם.

אמנם אין הכרח גמור ללמד ממנהג רבנו קלונימוס הנ"ל שמתר לגרם ברכה לצורך

השלמת מאה ברכות בשבת, שאפשר לומר שאפילו בחל היה מתיר לאכל 'גירמזלי' לפני ברכת המוציא, וסובר שאינו נחשב גורם לברכה אלא אם פטור מלברך ועושה מעשה להתחייב בברכה, כענין שאמרו בגמרא (ימא ע, א) שאין מביאים ספר אחר משום ברכה שאינה צריכה, מפני שכל זמן שאין מביאים ספר אחר הכהן פטיר ועטיר מלברך פעם נוספת, שהברכה שברך בתחלה עולה לו, וכשמביא ספר אחר נמצא שגורם לברך פעם נוספת. אבל בנדון הרי לפני ברכת המוציא הוא חייב לברך על כל דבר שירצה לאכל, ואם ברוך ואכל אינו נחשב גורם לברך שלא לצורך אף על פי שהיה יכול למנוע הברכה.

ואף על פי שהמגן אברהם (סימן ריא ס"ק ט) סובר שגם אם היה יכול למנוע ברכה ולא מנוע הרי הוא בכלל גורם ברכה שאינה צריכה, שהלא אסר לברך על התבשיל קדם המוציא, מכל מקום אין זה מקרה. וכן כתב הרב ערוך השלחן (סימן ריא סעיף יב): כל דברי המג"א בסעיף קטן ט' לא נתבררו לי כלל, ודבר הרגיל הוא גם בחול שקדם נטילת ידים טועמים מן התבשילים ומברכים עליהם, ומה שיש בזה ברכה שאינה צריכה, הלא רצונו לאכל קדם נטילת ידים, וכן מנהג העולם בפשיטות. (אולם מדברי הערוך השלחן בסימן רמט סעיף יד משמע שמסכים לדברי המגן אברהם הנ"ל, וצ"ע).

וכן מצינו להגאון מהר"ח בן עטר ז"ל בספרו 'ראשון לציון' (יו"ד סימן רסה) שחלק בין מה שאמרו ביזמא שאסור לגרם ברכה שאינה צריכה, דמירי כשפטור מברכה ומביא עצמו לידי חיוב, לבין אם הוא חייב בברכה רק שיכול להפטר ממנה על ידי איזה מעשה, שאינו חייב להמנוע מלאומרה. והעיר על מה שכתב המגן אברהם שאסור לאכל מהתבשיל קדם ברכת המוציא. וכן כתב בספר חמד משה (סס"י רמט) וישב בזה מנהגו של רבנו קלונימוס הנ"ל, וכתב שחלוק זה קרוב לאמת.

וְכֵן חֵלֶק לְנִכּוֹן בְּסִפְרֵי בְּנֵי צִיּוֹן (לִיכְטֵמו) וְהִבִּיאֻ
מֶרֶן רַבְּנֵי עוֹבְדֵי יוֹסֵף זִיע"א בְּשׁו"ת יְחִנֶּה
דַּעַת (חֵלֶק ו' עִמּוּד קם).

אֲמַנָּם יֵשׁ מִן הַפּוֹסְקִים, שְׁלֵמְדוֹ הַדְּבָרִים
כְּפִשׁוּטוֹ, וְהִסִּיקוּ מִכָּף שְׁמַתָּר לְהַרְבוֹת בְּבִרְכוֹת
עָבוּר צָרָךְ הַשְּׁלֵמַת מֵאָה בְּרִכּוֹת: כְּתַב הַשְּׁל"ה
הַקְּדוּשׁ (מִסְּכַת שַׁבָּת דצ"ח ע"ג): טוֹב הוּא
שְׁכֻשְׁהִבִּיאֻ פְרוֹת בְּשַׁבַּת בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה,
שִׁיאַחַר לְאָכַל מֵהֶם עַד אַחַר בְּרַכַּת הַמְּזוֹן, כִּי
יִשְׁתַּכַּר בְּזֶה בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה, אֲבָל בְּחַל לֹא
יַעֲשֶׂה כֵּן מִשּׁוּם בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה. וְכֵן
הִבִּיאֻ הָאֵלִיָּה רַבָּה (סִימָן רצ ס"ק א) וּמִשְׁמַע
שְׁמִסְכָּים לוֹ. גַּם הַגָּאוֹן עָרַךְ הַשְּׁלַחֵן (סִימָן רצא
אוֹת ד) אַחַר שֶׁהִבִּיא דְבָרֵי רַבְּנֵי קְלוּנִימוֹס הַנ"ל
כְּתַב: וּמִכָּאֵן נִרְאָה לִי סִיּוּעַ דְּיוּכַל לְהִבִּיא פְרוֹת
לְפָנָיו בְּשַׁבַּת זֶה אַחַר זֶה, וְכֵן יִכּוֹל לְהִבִּיא
לְאַחַר הַסְּעוּדָה כְּדִי לְהַרְבוֹת בְּבִרְכוֹת. וּמִבְּאֵר
שֶׁסּוֹבֵר שְׁמַתָּר לְהַרְבוֹת בְּרִכּוֹת לְצָרָךְ הַשְּׁלֵמַת
מֵאָה בְּרִכּוֹת. וְלִמְדוֹנֵי אִיפּוֹא שִׁישׁ מִתִּירִים
לְגַרְם בְּרָכָה מִשּׁוּם מִצְוַת הַשְּׁלֵמַת מֵאָה בְּרִכּוֹת.

סוֹף דְּבַר, כְּתַב הַגַּר"מ לְוִי זצ"ל, דְּנִרְאָה
לְדִינָא, שְׁמַתָּר לְבָרַךְ בְּרִכּוֹת נוֹסְפוֹת לְצָרָךְ
הַשְּׁלֵמַת מֵאָה בְּרִכּוֹת, אוֹלָם רַק בְּאֶפְנֵי שְׂאִינֵי
גוֹרָם לְבָרַךְ בְּיָדִים, אֲלֵא שְׂאִינֵי מוֹנְעַ עֲצָמוֹ
מִלְּבָרַךְ, כְּגוֹן לְבָרַךְ עַל מֵאֲכָל לְפָנָי הַמוֹצִיא,
אוֹ לְהַנִּיחַ פְרוֹת לְאֲכִילָה אַחַר בְּרַכַּת הַמְּזוֹן,
הוֹאִיל וַיֵּשׁ בְּזֶה סִפְקַ סְפִיקָא לְהַתִּיר דְּשִׁמָּא
כְּדַעַת הַסּוֹבְרִים שְׁבִאֲפֵן שְׁכֻזָּה אִינֵי נִחְשָׁב
גוֹרָם לְהַרְבוֹת בְּרָכָה וּמִתָּר, וְכִמוֹ שֶׁהִבְּאִינוּ
בְּשֵׁם מַהֲר"ח בֶּן עֵטָר, וְהַחֲמַד מִשָּׁה, וְתַנְאֵי
דְּמִסִּיעֵי לְהוֹ הֵם רַבְּנֵי קְלוּנִימוֹס וְעוֹד
רֵאשׁוֹנִים. וְאִם תִּמְצִי לֹמַר כְּדַעַת הַסּוֹבְרִים
שְׁגַם בְּאֲפֵן זֶה נִחְשָׁב גוֹרָם לְהַרְבוֹת בְּרָכָה
וְאִסוּר, מִכָּל מְקוֹם שְׁמָא לְצָרָךְ מִצְוַת הַשְּׁלֵמַת
מֵאָה בְּרִכּוֹת מִתָּר לְגַרְם לְבָרַךְ, וְכִדְמִשְׁמַע
פִּשְׁט דְּבָרֵי הַרְמַב"ם (תְּפִלָּה ז, טז), וְכִמוֹ שְׁכֵן
צָרִיךְ לְפָרֵשׁ בְּדַעַת רַבְּנֵי קְלוּנִימוֹס אֲלִיבָא
דְּהַאֲחֲרוּנִים שְׁסוֹבְרִים שְׁגַם בְּאֲפֵן זֶה נִחְשָׁב
גוֹרָם לְהַרְבוֹת בְּרָכָה. וְכֵן פִּסְקַ בְּסִפְרֵי עָרַךְ

הַשְּׁלַחֵן (סִימָן רצא אוֹת ד), הִבְּאִינוּ דְבָרֵינוּ לְעִיל.
אוֹלָם בְּאֲפֵן שְׁגוֹרָם בְּיָדִים, כְּגוֹן לְבָרַךְ עַל
פְּרֵי בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה, וּמִיָּד לְבָרַךְ עָלָיו שׁוֹב
בְּרָכָה רֵאשׁוֹנָה, אוֹ שְׁלֵא לְצָרָךְ הַשְּׁלֵמַת מֵאָה
בְּרִכּוֹת גַּם בְּאֲפֵן שְׂאִינֵי גוֹרָם בְּיָדִים, כְּבִיּוֹם
חַל וְכִדּוּמָה, יֵשׁ לְהַמְנַע.

שְׂאֵלָה עַל תְּרוּמָה וְהַפְּקַעַת קְדוּשֵׁינֵי

הַקְּשָׁה בְּשׁו"ת מִשְׁפֵּט כְּהֵן (סִימָן לט), לְהַגְרָא"י
קוֹק זצ"ל: לְכַאוֹרָה אִיכָּא לְמִידָק, אִיךְ יֵהֵא
מִתָּר לְשֵׂאל לְכַתְחֻלָּה עַל הַתְּרוּמָה, אֲפִלּוּ
כְּשֶׁהִיא עֵדִין בְּיַד יִשְׂרָאֵל, וְהִרִי הוּא מְבָרַךְ
כְּשִׁמְפָרִישׁ תְּרוּמוֹתָיו וּמַעֲשָׂרוֹתָיו, וְכִיּוֹן שְׁחַכְּם
עוֹקֵר אֶת הַנֶּדֶר מִעֲקוּרוֹ, נִמְצָא עוֹשֶׂה אֶת
הַבְּרָכָה לְבִטְלָה לְמַפְרַע. עוֹד תִּמָּה כְּמוֹ כֵּן
מֵהֵא דְאֲמַרִּינֵן בְּכִמָּה דְּיִכְתִּי דְאֶפְקֵיעִינָהּ רַבְּנֵי
לְקְדוּשֵׁינֵי מִינֵיהּ, וְנִמְצָא לְפִי זֶה שְׁבִרְכוֹת
אוֹרִסִין וְנִשְׁוֵאִין הִיוּ לְבִטְלָה.

וְעֵין שֵׁם שֶׁהֶעֱלָה כְּמָה צְדָדִים לְיִשֵׁב קְשִׁיּוֹת
אֵלוֹ, וְכִסּוּף דְבָרֵינוּ כְּתַב לְיִשֵׁב עַל פִּי הַעֲרָה
יְסוּדִית בְּנוֹשֵׂא זֶה שֶׁל 'בְּרָכָה לְבִטְלָה': לְכַאוֹרָה
דַּעַת הַרְמַב"ם שֶׁ'בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה' אִסוּרָה
מִדְּאוּרִיתָא, הוּא דְבָר זָר מֵאֵד: אִיךְ יֵהֵא
אִסוּר דְּאוּרִיתָא בְּבִרְכָה לְבִטְלָה, שְׁהִרִי הוּא
אוֹמֵר דְּרַף שְׁבַח, וְהִרִי עֲצָם הַשְּׁבַח הוּא קִילוֹס
אֲמַתִּי לְהַבּוֹרָא יְתִבְרַךְ שְׁמוֹ? וְלָמָּה יִגְרַע
מִתְחַנְּה וְתִפְלָה וּפִיּוּסִים, שְׂאִינוּ אוֹמְרִים בְּכִמָּה
אֲזָכְרוֹת בְּלֵא מוֹחָה?

אֲבָל שְׂרַשׁ הַדְּבָר הוּא, שְׁמָה שְׁמַתָּר לְהַזְכִּיר
שְׁמוֹ יְתִבְרַךְ בְּכָל תְּפִלָּה וּבְרָכָה, הוּא מִשּׁוּם
שִׁישׁ בְּזֶה מִצְוָה אוֹ עֲנַף מִצְוָה בְּעִבּוּדָה אוֹ
בְּיִרְאָת ה' אוֹ אֶהְבַּת ה', וְעַל כֵּן לֹא הוּי
לְשׁוּא. וְהִנֵּה בְּהַךְ כְּלָלָא, דְּיֵשׁ כַּח בְּיַד חַכְמִים
לְעַקֵּר דְּבַר מִן הַתּוֹרָה בְּשֵׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה, יֵשׁ
לֹמַר שֶׁהַשְּׁלִיטָה הַתּוֹרָה לְחַכְמִים עַל מִצְוֹת
עֲשֶׂה, וְנִתְּנָה כַּח בְּיַדֵּם לְהַפְקִיעַ לְפַעְמִים אֶת
כֹּחַה שֶׁל מִצְוָה, בְּמִקּוֹם שִׁירָאוּ צָרָךְ בְּדָבַר
לְמַשְׁמַרְתָּה שֶׁל תּוֹרָה, וְלִגְזוֹר אֲז עַל מַעֲשֶׂה
הַמִּצְוָה שְׁלֵא יֵהֵא לָהּ עָרַךְ שֶׁל מִצְוָה. וְכִמוֹ

אל תִּרְאֶה בְּעֵינַי הַבְּרִיּוֹת יוֹתֵר הַגּוֹן וִירָא שְׁמַיִם מִכְּפֵי שְׁהַנֶּף בְּאַמְתּוֹ. (מעֵינָה שֶׁל תּוֹרָה בְּשֵׁם אִוֵּר הַחַיִּים).

הַסְּבָה לְאֵרֶךְ גְּלוּתֵנוּ

דְּבָרִים נִמְרָצִים כָּתַב ה' אֲבֹן עֶזְרָא' (שְׁמוֹת כ) בְּגִנּוֹת הַרְגִּילִים בְּשִׁבְעַת שָׁנָה: "רַבִּים חוֹשְׁבִים, כִּי הַנוֹשֵׂא הַשֵּׁם לְשׂוֹא לֹא עֹשֶׂה עֲבֵרָה גְּדוֹלָה. וְאֲנִי אֲרָאָה לָהֶם כִּי הֵיא קוֹשֶׁה מִכָּל הַלְּאוּיִן הַבָּאִים אַחֲרָיו. כִּי הַרוֹצֵחַ וְהַנּוֹאֵף, שֶׁהֵם עֲבֵרוֹת קָשׁוֹת לֹא יוֹכֵל כָּל עֵת לְרַצֵּחַ וְלִנְאֹף, כִּי יִפְחַד. וְאֲשֶׁר הַרְגִּיל עֲצָמוֹ לְהִשָּׁבַע לְשׂוֹא, יִשָּׁבַע בַּיּוֹם אֶחָד שְׁבֻעוֹת אֵין מִסְפָּר. וְכָל כֶּף הוּא רָגִיל בְּעֲבֵרָה הַזֹּאת שֶׁלֹּא יָדַע שֶׁנִּשְׁבַּע. וְאִם אֵתָּה תּוֹכִיחֵנוּ לָמָּה נִשְׁבַּעְתָּ עִתָּה, אִזּוֹ יִשָּׁבַע שֶׁלֹּא נִשְׁבַּע מִרַב רָגִילָתוֹ בָּהּ, כִּי לִפְנֵי כָּל דְּבוּר שֶׁיִּדְבְּרוּ יִקְדִּימוּ הַשְּׁבֻעָה, וְהוּא לָהֶם לְשׁוֹן צַחוּת. וְאֵלוֹ לֹא הִיָּה בִּישְׂרָאֵל רַק זֹאת הַעֲבֵרָה לְבַדָּה, תִּסְפִּיק לְהַאֲרִיךְ הַגְּלוּת וְלְהוֹסִיף מִכָּה עַל מַכּוֹתֵינוּ."

"וְאֲנִי אֲרָאָה שְׁגֵעוֹנִים, כִּי הַרוֹצֵחַ, אִם רָצַח אוֹיְבוֹ, מִלֹּא תִּאֲוֹתוֹ בְּנִקְמָתוֹ. גַּם הַנּוֹאֵף כִּן לִפִּי שְׁעֵתוֹ, וְהַגּוֹנֵב מִצָּא הַנְּאוֹת לְצָרְכוֹ, וְעַד שֶׁקָּרָה לְהַתְּרָצוֹת אוֹ לְהַתְּנַקֵּם. וְהֵנָּה הַנִּשְׁבַּע לְשֶׁקֶר בְּכָל עֵת שֶׁאֵין עָלָיו שְׁבֻעָה, הוּא מַחְלֵל שֵׁם שָׁמַיִם בְּפִרְהֶסְיָא בְּלֹא הַנְּאָה שֶׁיֵּשׁ לוֹ."

הַנוֹשֵׂא שֵׁם ה' לְשׂוֹא - לֹא יִנְקָה!

"לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׂוֹא כִּי לֹא יִנְקָה ה' אֶת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לְשׂוֹא". יֵשׁ לְדַקְדָּק מֵאֵי שְׁנָא נִשְׂיֵאת שֵׁם ה' לְשׂוֹא שֶׁלֹּא יִנְקָה, יוֹתֵר מִשָּׂאֵר עֲבֵרוֹת.

וַיֵּשׁ לְפָרֵשׁ בְּהַקְדָּם מֵאֵמֶר חַז"ל (בְּרִכּוֹת כ, ב): אָמְרוּ מַלְאָכֵי הַשָּׁרַת לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, כָּתוּב בְּתוֹרַתְךָ 'אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָּנִים וְלֹא יִקַּח שַׁחַד', וְהִלֵּא אֵתָּה נוֹשֵׂא פָּנִים לְיִשְׂרָאֵל, דְּכָתִיב: 'יִשָּׂא ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ'.

שֶׁכָּתְבוּ תַלְמִידֵי רַבֵּנוּ יוֹנָה בְּרִישׁ בְּרִכּוֹת בְּעֵינֵי קְרִיאַת שְׁמַע לְאַחַר חֲצוֹת לַיְלָה, דָּאֵף עַל גַּב דְּמִן הַתּוֹרָה מְצוּהָ הִיא, מִכָּל מְקוֹם אָמְרוּ חַז"ל שֶׁלֹּא עֹשֶׂה מְצוּהָ בְּקְרִיאָה זוֹ וּבִטְלוּ עֵינֵי מְצוּתָהּ. וְכֵינֵן שֶׁכֵּן הוּא כַּחֵם בְּעֵקְרֵי הַמְצוּוֹת - קַל וְחֹמֵר בְּעֵנְפִים, וְאִם כֵּן כֵּינֵן שֶׁרָאוּ חַז"ל, שֶׁרָאוּ לְתַקֵּן שֶׁלֹּא לְבָרֵךְ לְבִטְלָהּ כְּמִטְבַּע שֶׁל בְּרִכּוֹת כִּי אִם בְּמִקּוֹם שֶׁתִּקְנוּ הֵם, הַפְּקִיעוּ אֶת צַד הַמְצוּהָ שֶׁיֵּשׁ כָּאֵן וְתִקְנוּ שָׂאֵם גַּם יְבָרֵךְ וְיִשְׁבַּח לָהּ יְתִבְרַךְ בְּמִטְבַּע זוֹ, שֶׁלֹּא בְּמִקּוֹם תִּקְנַתְם, לֹא יִהְיֶה בְּזֶה שׁוֹם רִיחַ מְצוּהָ, וְאִם כֵּן שׁוֹב הוּא לְשׂוֹא מִמֶּשׁ בְּלֹא תוֹעֵלַת, וְאִסּוּר מִן הַתּוֹרָה כְּכָל שֵׁם שָׁמַיִם לְבִטְלָהּ.

וּלְפִי זֶה מִיִּשְׁבַּב, שֶׁבְּהַפְּקַעַת קְדוּשָׁתוֹ וְשִׂאֵלָה עַל תְּרוּמָה, אֵף עַל גַּב שֶׁהַמַּעֲשֶׂה הַפְּקַעַת, הִלֵּא הָאָדָם בְּרַךְ בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן בְּמִקּוֹם שֶׁתִּקְנוּ חַז"ל, עַל קְדוּשָׁתוֹ וְהַפְּרָשָׁה גְּמוּרִים, מִמִּילָא גַּם לְאַחַר עֲקִירַת הַמַּעֲשֶׂה - לֹא גָרַעַה בְּרִכּוֹתוֹ מִתַּחְנָה תְּפִלָּה וּפִיּוּטִים, וְאֵין חֲשֵׁשׁ מִפְּנֵי אֲזַכָּרוֹת שֶׁמוֹצִיא מִפִּיו, כְּאֵמֹר.

דְּרָשׁוֹת וּמוֹסָרִים

וְנִסִּים בְּדַבְרֵי לְקַח וּמוֹסֵר שֶׁדְּרָשׁוּ וְגִלוּ רְבוּתֵינוּ עַל פְּסוּק זֶה שֶׁל 'לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׂוֹא', וּבְגִדְל הַזְּהִירוֹת בְּהַזְכָּרַת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא.

'כִּי שְׁמִי בְּקִרְבִּי'

"לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׂוֹא" - נִשְׁמַת כָּל יְהוּדֵי הָרִי הִיא 'חֶלֶק אֵלוֹהַּ מִמַּעַל', וְהוּא נוֹשֵׂא בְּקִרְבּוֹ אֶת שֵׁם ה', אִזִּי יֵשׁ לוֹ חוּבָה לְהִשִּׂים לֵב שֶׁשֵּׁם ה' שֶׁהוּא נוֹשֵׂא עָלָיו - לֹא יִהְיֶה לְשׂוֹא... (הַחֶפֶץ חַיִּים).

שֶׁלֹּא לְהִרְאוֹת מוֹזָה!

"לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׂוֹא" - אֵל תִּשָּׂא עָלֶיךָ אֶת שֵׁם ה' בְּצוּרָה מְזִיפָת,

ה', וּבּוֹדָאֵי לֹא יִנְקָה עַל עֲוֹנוֹתָיו, דְּמַעֲתָהּ מִתְקַיֶּמֶת בּוֹ הַנְּהִיגָה שֶׁל: "אֲשֶׁר לֹא יֵשׂא פָּנִים וְלֹא יִקַּח שַׁחַד". (אורות חתם סופר, שמות שם).

"וַיִּזְדַּעְזְעוּ אִיבְרִיו בַּשַּׁעַת הַזְּכָרַת הַשֵּׁם"

הַמְקַבֵּל רַבֵּי יוֹסֵף גִּיקַאטִילִיָּה מִתְאַר בְּסִפְרוֹ 'שַׁעְרֵי אוֹרָה' (שער ה'), עַד מָה יֵשׂ לְאָדָם לְהַזְדַּעֵזַע מִהַזְּכָרַת שֵׁם שָׁמַיִם:

"כְּשֶׁאֲתָהּ מִזְכִּיר שֵׁם ה' יִתְבַּרַךְ רְאוּי לְשַׁבְּחוֹ וּלְרוֹמְמוֹ, כְּאִמְרוֹ 'כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא הִבּוּ גְדֹל לְאַלְקֵינוּ'. שֶׁתִּדַּע לָךְ כִּי בַשַּׁעַת שֶׁאָדָם מִזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם הַמְּפָרֵשׁ הַזֶּה יִתְבַּרַךְ, וּמִנִּיעַ אוֹתוֹתָיו בַּתְּנוּעוֹת הַלְּשׁוֹן, אֲזִי מִרְעִישׁ עוֹלָמוֹת לְמַעְלָה, וּמִתְקוֹמְמִים כָּל צְבָאוֹת מַלְאָכֵי מַעְלָה, וְשׂוֹאֲלִים אֵלָיו לֵאמֹר לָמָּה הָעוֹלָם מִרְעִישׁ? וְאוֹמְרִים לִפִּי שֶׁפְּלוֹנֵי הָרָשָׁע מִזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם הַמְּפָרֵשׁ וּמִנִּיעַ בַּשַּׁפְּתָיו, וְכִפִּי הַתְּנוּעָה שֶׁהִנִּיעַ אוֹתוֹ כִּי מִתְנוּעָעִים כָּל הַשְּׁמוֹת וְהַכְּנוּיִים שֶׁתְּלוּיִים עָלָיו, וְלִפְיֶךָ נִרְעָשׁוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ. וְאֲזִי אוֹמְרִים מִי זֶה הָרָשָׁע שֶׁהִרְעִישׁ אֶת הָעוֹלָם בְּזִכְרוֹ אֶת הַשֵּׁם הַגְּדוֹל לְרִיקָה? הֲלֹא זֶה הָרָשָׁע שֶׁעָבַר עֲבָרָה בְּיוֹם פְּלוֹנֵי, וְאֲזִי הִיא הַסִּבָּה לְהַזְכִּיר עֲוֹנוֹתָיו. כִּי תִדַּע לָךְ, כְּמוֹ שֶׁתִּרְאֶה אֵילָן, כְּשֶׁאֲתָהּ מִנִּיעַ הַנוֹף הָאֲמָצְעִי שֶׁל אֵילָן יִרְעָשׁוּ הָעֵנָפִים וְכָל הָעֵלִים שֶׁל הָאֵילָן, כִּי כְּשֶׁאֲתָהּ מִזְכִּיר שֵׁם ה' יִתְבַּרַךְ יִרְעָשׁוּ כָּל צְבָאוֹת מַעְלָה וּמִטָּה, לִפִּי שֶׁכָּלֶם תְּלוּיִים בּוֹ. וְכָל זֶה שֶׁלֹּא בְּמִקְדָּשׁ, אֲבָל כִּהְיוּ גְדוֹל הָיָה מִזְכִּירוֹ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְאֲזִי כָּל צְבָאוֹת עוֹלָם הָיוּ שֹׁמְחִים וּמְקַבְּלִים הַשִּׁפְעַת לִפִּי שֶׁהָיָה מְסַדֵּר הַצְּנוּרוֹת וּמְרִיק בְּרָכָה לְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם."

מַעֲשֵׂה נוֹרָא וּמְרַעִיד

כָּתַב הַחַיִּי אָדָם (כָּלֵל ה' אוֹת א'): "הַמוֹצִיא שֵׁם שָׁמַיִם לְבַטְלָהּ, עוֹבֵר עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא (דְּבָרִים ו, יג), וְכָתִיב (שֵׁם כח, נח), אִם לֹא תִשְׁמֹר לְיִרְאָה אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד

אֲמַר לָהֶם: וְכִי לֹא אֲשֵׁא פָּנִים לְיִשְׂרָאֵל? שְׁכַתְּבִתִּי לָהֶם בַּתּוֹרָה: 'וְאָכַלְתָּ וְשִׁבַּעְתָּ וּבִרְכַּתְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ, וְהֵם מְדַקְדְּקִים עַל עֲצָמָם עַד כְּזֵית וְעַד כְּבִיצָה.

וְהַטַּעַם לָמָּה הַקַּב"ה נוֹשֵׂא לָהֶם פָּנִים עַל חֲמָרָא זֶה יוֹתֵר מֵעַל שְׂאֵר חֲמָרוֹת, יֵשׁ לוֹמֵר מִשׁוּם דְּבִכָּל מִצְוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה יְכוֹל אָדָם לְהַחֲמִיר עַל עֲצָמוֹ יוֹתֵר מִמָּה שֶׁצְּוִתָּהּ הַתּוֹרָה, מָה שֶׁאֵין כֵּן בְּבִרְכַת הַמְּזוֹן, שֶׁהוּא דוֹקָא כְּשֶׁבֵּא לִידֵי 'וְשִׁבַּעְתָּ', אִיךָ אֲפָשֶׁר לְהַחֲמִיר וּלְבַרֵךְ בְּפָחוֹת מְכַדֵּי שְׁבִיעָה? הֲלֹא הִיא בְּרָכָה לְבַטְלָהּ, וְעוֹבֵר מִשׁוּם לֹא תֵשׂא. וְעַל כְּרַחֲף צְרִיף לוֹמֵר כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּסִפְרוֹ הַחֲנוּף (מִצְוָה ת"ל) "וְזֹאת הַשְּׁבִיעָה אֵין לָהּ שְׁעוֹר שׁוּהָ בְּכָל אָדָם, אֲבָל כָּל אָדָם יוֹדֵעַ שְׁבִיעָתוֹ."

וְאִם כֵּן מָה שֶׁמְדַקְדְּקִים לְבָרַךְ, אֵינּוּ מִשׁוּם חֲמָרָא, אֲלֵא גַם מִשׁוּם שֶׁנִּפְשָׁם שֶׁפָּלָה עֲלֵיהֶם וּמִסְתַּפְּקִים בְּמוֹעֵט, וּמְבָרְכִים בְּרַכַת הַמְּזוֹן בְּנִפְשׁ שְׁבִיעָה מִמֶּשׁ, כְּעֵין שֶׁאִמְרוּ חז"ל (בְּרִכוֹת יז, ב) שֶׁרַבֵּי חֲנִינְיָא בְּן דּוֹסָא דִּי לוֹ בְּקַב חֲרוּבִין מַעֲרַב שַׁבַּת לְעַרְבַּ שַׁבַּת, וְאִם כֵּן שׁוֹרֵת הַדִּין הוּא לְכַפֵּר עַל עֲוֹנוֹתֵינוּ שֶׁהָיָה מְקַרָּא מְלֹא דְבַר הַכְּתוּב: "נִשְׂא עוֹן וְעָבַר עַל פְּשַׁע לְשֶׁאֲרִית נַחֲלָתוֹ", וְאִמְרוּ חז"ל (ר"ה יז, א) לְמִי נוֹשֵׂא עוֹן וְעוֹבֵר עַל פְּשַׁע? לְמִי שֶׁמִּשִּׁים עֲצָמוֹ כְּשִׁירִים, וְהֵם שֶׁמִּשִּׁימִים עֲצָמָם כְּשִׁירִים לְהַסְתַּפֵּק בְּמוֹעֵט כְּנ"ל, שֶׁפִּיר נוֹשֵׂא לָהֶם פָּנִים.

אֲמַנָּם כָּל זֶה נִיחָא אִי נִזְהָרִים עַל 'לֹא תֵשׂא שֵׁם ה' לְשׂוֹא', דְּאִי אֵינָם נִזְהָרִים - אִם כֵּן אֵין רְאִיָּה מִמָּה שֶׁמְדַקְדְּקִים עַד כְּזֵית, שֶׁמִּשִּׁימִים עֲצָמָם כְּשִׁירִים וּמִסְתַּפְּקִים בְּמוֹעֵט, דְּאֲפָשֶׁר דְּאֵינָם מִסְתַּפְּקִים בְּמוֹעֵט, וְאֲפִלוּ הַכִּי מְבָרְכִים בְּרַכַת הַמְּזוֹן עַל כְּזֵית, כִּי אֵינָם חוֹשְׁשִׁים לְבַטְלָהּ, וְאִם כֵּן אֵין זֶהוּ טַעַם לְשֵׂא לָהֶם פָּנִים.

וּמוֹבֵן מֵעֵתָה דְּמִי שֶׁאֵינוֹ נִזְהָר בְּנִשְׂיַאת שֵׁם ה' לְשׂוֹא, אֲזִי אֵינוֹ זוֹכֵה לְנִשְׂיַאוֹת פָּנִים מֵאֵת

וְהַנּוֹרָא כּו', כִּי זֶה הוּא מְכַלֵּל הַיְרָאָה שְׁלֵא לְהַזְכִּיר שְׁמוֹ הַגְּדוֹל כִּי אִם בְּדֶרֶךְ שְׂבַח וּבְרָכָה מֵה שְׂמַחֵיב, אֲבָל לֹא לְבִטְלָה, וַיִּירָא וַיִּזְדַּעְזְעוּ אִיבְרִיו בְּשַׁעַה שְׂמַזְכִּיר הַשֵּׁם."

וְכַדִּי לְהִלְהִיב לֵב אַנְשִׁים לְגַדֵּל הַזְהִירוֹת בְּזֶה, הָעֵתִיק ה'חַי אָדָם' מַעֲשֵׂה נוֹרָא:

הַגָּאוֹן רַבִּי יִצְחָק חֵיוֹת זצ"ל בַּעַל מַחְבֵּר סֵפֶר 'זֶרַע יִצְחָק', חָלָה חֲלֵי גְדוֹל וְהָיָה מוּטָל כַּמַּת בְּמִשְׁךְ ג' יָמִים רְצוּפִים, לְאַחַר מִכּוֹן חֲזָרָה נִשְׁמָתוֹ לְגוֹפּוֹ. וּבִבִּיתוֹ יָשְׁבוּ אַנְשֵׁי הַקְּהֵלָה וְחִבְרָא קִדִּישָׁא, הִמָּה רָאוּ כֵן תַּמְהוּ, בְּפִרְט הָיָה מוֹזֵר לָהֶם שְׁקָרַע אֶת בְּגָדָיו, וַיִּפְצְרוּ בּוֹ שְׂיַגִּיד לָהֶם מֵה רָאָה בְּעוֹלָם הָעֵלְיוֹן. הַשִּׁיב הַגָּאוֹן כִּי אֵין לוֹ רְשׁוֹת לְגַלוֹת סִתְרִים, אוֹלָם מִדּוּעַ קָרַע אֶת בְּגָדָיו יִסְפֵּר לָהֶם, וְכֵן הוּא סֵפֶר:

לְאַחַר שְׁעֵלְתָהּ נִשְׁמָתִי הַשְּׁמַיָּמָה, וְהִגַּעְתִּי אֶל בֵּית דִּין שֶׁל מַעֲלָה, הִנֵּה אֲנִי שׁוֹמֵעַ קוֹל רַעַשׁ גְּדוֹל, "פִּנּוּ מְקוֹם, וּפְתַחוּ שְׁעָרִים" - אֶל גּוֹן עֵדוֹן הַגֵּיעַ צְדִיק עֲצוּם וְתַלְמִיד חֶקֶם גְּדוֹל, בְּלוּיָת מַחְנֵה צָבָא רַב שֶׁל מְלָאכִים אֲשֶׁר מִמַּעֲשֵׂי מִצְוֹתָיו נִבְרָאוּ. קָמוּ וְעָמְדוּ לְפָנָיו כָּל יְשִׁיבָה שֶׁל מַעֲלָה, וְהוּא דָרַשׁ לְפָנֵיהֶם סִתְרֵי תוֹרָה פְּלֵאֵי פְּלֵאִים.

לְאַחַר שְׁסִים אֶת דְּרָשְׁתּוֹ, עָמַד עַל רַגְלָיו לְפָנָיו כָּל הַיְשִׁיבָה, הִבִּיאוּ לְפָנָיו סֵפֶר תוֹרָה וְקָבַל אוֹתוֹ בְּאַהֲבָה וְחִבָּה. תִּכְפֵּף יָצָא הַכְּרוֹז בְּלִשׁוֹן שְׂאֵלָה: קַיִם זֶה מֵה שְׂכָתוֹב בְּזֶה? הַשִּׁיב הַצְדִּיק, אָמַת קִימָתִי כָּל מֵה שְׂכָתוֹב בְּסֵפֶר הַתוֹרָה הַזֶּה. הוֹסִיפּוּ וְשְׂאֵלוּ: אֶת כָּל הַמִּצְוֹת קִימָתָה כְּתוּבָה? וְהוּא מְשִׁיב: קִימָתִי אוֹתָם בְּאָמַת וּבְאָמוּנָה. מִיֵּד הַכְּרִיזוּ בְּבֵית דִּין שֶׁל מַעֲלָה כִּי יְבוֹאוּ עֲדִים וַיַּעֲדוּ הָאֵם נְכוּנִים דְּבָרָיו, מִיֵּד הִתְיַצְּבוּ מְלָאכִים קְדוֹשִׁים וְטְהוּרִים, גְּבוּרֵי כַח, כָּלָם אֶהוּבִים כָּלָם בְּרוּרִים, וְכָלָם אָמְרוּ פֶה אֶחָד: דָּעוּ כִּי הוּא עֲשָׂנוּ, וּבְמַעֲשֵׂיו הַטּוֹבִים בְּרָאנוּ.

מִתוֹרָה שְׂבַכְתָּב עָבְרוּ לְתוֹרָה שְׂבַעֵל פֶּה, הִבִּיאוּ לְפָנָיו אַרְבַּעַת חֲלָקֵי 'שְׁלַחַן עֲרוּף', וְהִנִּיחוּ בִּידוֹ לֵאמֹר: הָאֵם קִימָתָה כָּל מֵה שְׂכָתוֹב בְּזֶה? אָמַר: אָמַת וְצִדִּיק שְׂקִימָתִי וְלֹא הַחֲסֵרְתִי שׁוּם דְּבַר, וּבָאוּ מְלָאכִים קְדוֹשִׁים וְהַעֲדוּ שְׂכָל דְּבָרָיו אָמַת.

וְהִנֵּה, נִשְׂאָלָה שְׂאֵלָה מִפִּי בֵּית דִּין שֶׁל מַעֲלָה: נִהְגַּתְּ כְּמוֹ שְׂכָתוֹב בְּ'שְׁלַחַן עֲרוּף אֲרַח חַיִּים' לֹוֹמֵר אֶת שֵׁם ה' בְּתַפְלָה בְּכוֹנָה, לְכוּן בְּשֵׁם הוִי"ה הָיָה הוֹנָה וַיְהִי, בְּשֵׁם אֲדוּנֹת אָדוֹן הַכָּל, וּבְשֵׁם אֱלֹקִים תִּקְיָף וּבַעַל הַיְכָלָת. סוּף דְּבַר מִי שְׂאִינוּ מְכוּן - הוּא כְּמַזְכִּיר שֵׁם שְׁמַיִם לְבִטְלָה.

סֵמֶר מִפְּחַד אוֹתוֹ צְדִיק וְלֹא הַשִּׁיב לָהֶם מְלָה, עָנוּ וְאָמְרוּ: יְבוֹאוּ עֲדִים וַיַּגִּידוּ עֲדוּתָם, מִיֵּד בָּאוּ מְלָאכִים כָּלָם לְבוֹשִׁים בְּגָדִים שְׁחוּרִים, זֶה אוֹמֵר, נִבְרָאתִי בְיוֹם פְּלוּנִי כְּשֶׁהוּצִיא אֶזְכָּרוֹת כֶּךָ וְכֵן בְּתַפְלָה בְּלֹא כּוֹנָה. וְזֶה אוֹמֵר בְּיוֹם אֲלִמוּנִי, וְכַדִּי בְּזִיוֹן וְקִצְפָּה...

וַיַּקְרְעוּ שְׁמֵלוֹתָם כָּל בֵּית דִּין שֶׁל מַעֲלָה - וְאֵף אֲנִי קִרַעְתִּי שְׁמֵלוֹתִי - וְצַעֲקוּ עָלָיו: טִפְּה סְרוּחָה! אֵיךְ לֹא יֵרָאֵת לְהַזְכִּיר שֵׁם הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא, צְרִיף אֶתָּה לְקַבֵּל עָלֶיךָ אַחַת מִשְׁתִּים: אוֹ שְׁתַּתְּגַלְּגַל שׁוֹב בְּעוֹלָם הַזֶּה, אוֹ שְׁתַּרְדַּד לְגִיחָנָם לְאַתּוֹן נוֹרָא יְקַדְתָּא. וְקָבַל עָלָיו הַצְדִּיק לִירַד לְגִיחָנָם כְּדִי שְׁלֵא יִתְגַלְּגַל עוֹד לְעוֹלָם הַזֶּה.

הַתְּעוֹרְרוֹת מֵהַנְּהַגַת הַכֶּהֵן הַגְּדוֹל

אֵיתָא בְּמִשְׁנֵה דִּיּוֹמָא (פ"ו מ"ב) וְכֵן אָנוּ אוֹמְרִים בְּנִסְח 'סִדְר הָעֲבוּדָה': "וְהַכְּהֵנִים וְהָעָם הָעוֹמְדִים בְּעֲזָרָה, כְּשֶׁהִיוּ שׁוֹמְעִים שֵׁם הַמְּפָרֵשׁ יוֹצֵא מִפִּי כֶּהֵן גְּדוֹל בְּקִדְשָׁה וּבְטַהֲרָה, הִיוּ כּוֹרְעִים וּמְשַׁתְּחוּיִם וְנוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם וְאוֹמְרִים בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד."

על כל הזכרת שמותיהם שנוראה כאלו אמרום לבטלה, לעמת כוננתו הקדושה של הכהן הגדול.

וְכַתֵּב בְּסֵפֶר 'מִשְׁנַת יוֹסֵף' (יומא טו) בְּשֵׁם הַגֵּה"ק מִפְּאֻקֵּשׁ זַצ"ל, רִמְזוּ נִפְלָא וּמוֹסְרֵי גְדוּל מִמְאֹרֵי זֶה:

ה' יזכנו לעבדו בלבב שלם ובנפש חפצה, ונזכה להתחזק בעניינים אלו, ובעבודה זו של הזכרת שם שמים בזהירות, במתינות ובכונה רבה. וחס ושלום שלא להזכירו לבטלה או באפן של 'ברכה שאינה צריכה', ונזכה לביאת גואל צדק, ולבנין בית המקדש, במהרה בימינו, אמן.

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְזַכְּרִים שְׁמוֹ הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא מֵאוֹת פְּעָמִים בַּיּוֹם, וְלִפִּי הַהֲלָכָה צְרִיךְ לְהַזְדַּעֵזַע בְּכָל פֶּעַם שֶׁמְזַכֵּיר הַשֵּׁם. וְהַפְּהִנִים וְהָעַם בְּשִׁמְעָם אִיךְ שֶׁהִכְהִין הַגְּדוֹל מְזַכֵּיר אֶת הַשֵּׁם בְּקִדְשָׁהּ וּבְטַהֲרָה, הַתְּעוֹרְרוּ מְזֵה מְאֹד לְכֹף, שֶׁהֵנָּה הֵם אוֹמְרִים וּמְזַכְּרִים אֶת הַשֵּׁם בְּכָל יוֹם מֵאוֹת פְּעָמִים בְּרוּחֹק גְּדוֹל מִרְגֵּשׁ הַכֹּהֵן הַגְּדוֹל, וְלִכְּנֹן נִפְלוּ עַל פְּנֵיהֶם וְאָמְרוּ 'בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד'

לה"ו בינ"ו עמ"י עש"ו

בשזורה טובה לאותבי התורה ולומדיה

בסיעתא דשמיא יצא לאור עולם סדרת הספרים

"אשיחה בהקיד"

על פרשיות השבוע באגדה

מתוך סדרת הספרים אשיחה בהקיד באגדה ובהלכה

מהרב אורן נזרית שליט"א

הספרים מעוטרים בהסכמת גדולי הדור שליט"א
מלאים בהלכות בקניני תורה ובדרכים לעבודת ה' יתברך
משולבים בסיפורים על גדולי ישראל ודרך עבודתם

וכעת מבקשים לזכות את הציבור הקדוש
לסייע ולהיות שותף

להשלים את סדרת הספרים בהלכה לזיכוי הרבים
וזכות לימוד התורה וזיכוי הרבים תגן בעדכם
ניתן להקדיש פרשיות
לברכה והצלחה ולעילוי נשמת וכיו"ב

א.ש. אשדוד 7627127-052

לקבלת גיליונות אלו חינם
יש לשלוח בקשה למייל:
toraoren@gmail.com

לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000